

Tūrisma attīstības plāns dabas parkam “Abavas senleja”

2.redakcija – 2010.gada maijs

Tūrisma attīstības plānu izstrāde četrām ĪADT Latvijā

Projekta īstenošanai saņemts atbalsts no Īslandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas ar EEZ finanšu instrumentu palīdzību un Norvēģijas finanšu instrumentu palīdzību

2009 - 2010

Izmantotie saīsinājumi.....	3
Lietotie termini	3
Attēlu saraksts	5
Tabulu saraksts	5
Shēmu un karšu saraksts	5
Ievads.....	6
1. Dabas parka „Abavas senleja” raksturojums.....	7
1.1. Teritorijas vispārīgs raksturojums	7
1.2. Dabas un kultūrvēstures aizsardzības statuss, tā veidošanās vēsture un normatīvie akti..	11
2. Dabas parka „Abavas senleja” tūrisma nozares attīstības raksturojums.....	18
2.1. Tūrisma attīstības vēsture	18
2.2. Tūrisma attīstībā iesaistītās puses.....	19
2.3. Realizētie tūrisma attīstības pasākumi un projekti.....	23
2.4. AIAC realizētie dabas aizsardzības projekti un finansējums.....	27
2.5. Tūrisma attīstības finansējums.....	28
3. Dabas parka „Abavas senleja” tūrisma resursu raksturojums.....	30
3.1. Kultūras un vēstures resursi.....	31
3.2. Nozīmīgākie dabas resursi	34
3.3. Esošais tūrisma piedāvājums.....	39
3.5. Tūrisma resursu vērtējums	43
3.6. Tūrisma zonējums	44
5. Tūrisma statistika dabas parkā „Abavas senleja” 2004.-2009.gadā.....	47
6. Dabas parka „Abavas senleja” kā tūrisma galamērķa vērtējums.....	52
6.1. Tūrisma galamērķa būtība	52
6.2. Galamērķis „Abavas senleja”	53
6.3. Galamērķa „Abavas senleja” ārējās vides analīze	58
6.4. Galamērķa „Abavas senleja” iekšējās vides analīze	60
6.5. Galamērķa „Abavas senleja” stratēģiskās iespējas	68
7. Tūrisma ietekmes uz dabas resursiem vērtējums	70
8. Abavas senlejas dabas parka tūrisma monitoringa vadlīnijas.	73
8.1. Tūrisma monitoringa nozīme un mērķis	73
8.2. Monitorējamie objekti dabas parkā „Abavas senleja”	74
8.3. Dabas parka „Abavas senleja” kopējā apmeklētāju skaita monitorings.....	75
9. Tūrisma nozīme dabas parka “Abavas senleja” teritorijas sociālekonomiskajā attīstībā	75
9.1. Izmaksu – ieguvumu analīzes piemēri	76
10. Dabas parka „Abavas senleja” tūrisma attīstības stratēģija 2010. – 2020.gadam...79	79
10.1. Tūrisma attīstības Vīzija 2020	79
10.2. Tūrisma attīstības mērķi	80
10.3. Tūrisma attīstības rīcības plāns 2010. – 2015.gadam.....	81
Izmantoto avotu saraksts.....	86
Pielikumi.....	89

Izmantotie saīsinājumi

A, R, Z, D	Austrumi, rietumi, ziemeļi, dienvidi	LR	Latvijas Republika
AIAC	Abavas ielejas attīstības centrs	LVAf	Latvijas Vides aizsardzības fonds
CSP	Centrālā statistikas pārvalde	MK	Ministru kabinets
DAP	Dabas aizsardzības pārvalde	NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
DPAS	Dabas parks „Abavas senleja”	PMLP	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
ES	Eiropas Savienība	PSRS	Padomju Sociālo Republiku Savienība
ĪADT	Īpaši aizsargājamā dabas teritorija	TIC	Tūrisma informācijas centrs
KP	Kultūras piemineklis	VNA	Valsts nodarbinātības aģentūra
LLTA	Latvijas Lauku tūrisma asociācija	VNKP	Valsts nozīmes kultūras piemineklis
LNRC	Latgales novada rehabilitācijas centrs	VZD	Valsts zemes dienests

Lietotie termini

Aktīvais tūrisms	Tūrisma veids, kurā tūrists visas nepieciešamās darbības veic pats. Aktīvā tūrisma veidi – kājnieku tūrisms, ūdenstūrisms, velotūrisms, pārgājieni ar slēpēm, pārgājieni ar zirgiem u.c. formas vai to kombinācijas
Biotops	Dabiska vai cilvēka ietekmē veidojusies teritorija ar tikai tai raksturīgiem nedzīvās dabas apstākļiem un dzīvās dabas – mikroorganismu, sēņu, augu un dzīvnieku kopumu un to savstarpējo mijiedarbību
Dabas piemineklis	Atsevišķi vai savrupi dabas veidojumi – aizsargājami koki, dendroloģiskie stādījumi, alejas, ģeoloģiski un ģeomorfoloģiski dabas objekti un citi dabas retumi, kam ir zinātniska, kultūrvēsturiska, estētiska vai ekoloģiska vērtība
Dabas taka	Kājāmgājējiem domāta marķēta un/vai ar citiem infrastruktūras elementiem aprīkota taka dabā, kuras mērķis ir iepazīstināt ar teritorijas dabas (nereti arī – kultūras) objektiem un veicināt vides un apkārtējās teritorijas izziņu
Dabas tūrisms	Tūrisma veids, kura mērķis ir izzināt dabu, apskatīt raksturīgas ainavas, biotopus, novērot augus un dzīvniekus dabiskajos apstākļos, kā arī izglītoties dabas aizsardzības jautājumos;
Ilgspējīgs tūrisms	Tāds tūrisms (kā nozare), vai tādas ar tūrisma saistītas aktivitātes un rīcības (t.sk. tūrisma produkts), kas negatīvi neietekmē dabas resursus un dabas vidi kopumā, rada ekonomisku labumu valstij un attiecīgajam reģionam un ieguvēji tiešā un netiešā veidā no tā ir tūrisma uzņēmēji un vietējie iedzīvotāji
Īpaši aizsargājama dabas teritorija	Ģeogrāfiski noteiktas platības, kas atrodas īpašā valsts aizsardzībā un tiek izveidotas, saudzētas un apsaimniekotas ar nolūku aizsargāt un saglabāt dabas daudzveidību, nodrošināt zinātniskos pētījumus un vides pārraudzību, kā arī saglabāt sabiedrības atpūtai (t.sk. tūrismam), izglītošanai un audzināšanai nozīmīgas teritorijas. Nacionālie parki, biosfēras rezervāti, dabas parki, dabas liegumi, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas piemineklis u.c.
Kultūras piemineklis	Kultūrvēsturiskā mantojuma daļa — kultūrvēsturiskas ainavas un atsevišķas teritorijas (senkapi, kapsētas, parki, vēsturisko notikumu norises un ievērojamo personu darbības vietas), kā arī atsevišķi kapi, ēku grupas un atsevišķas ēkas, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, kam ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda kultūras vērtība un kā saglabāšana nākamajām paaudzēm atbilst Latvijas valsts un tautas, kā arī starptautiskajām interesēm. [Likums „Par kultūras pieminekļu aizsardzību”, 1992]
Kultūras tūrisms	Tūrisma veids, kura galvenais mērķis ir iepazīšanās ar kultūrvēsturisko mantojumu un ievērojamām vietām;
Parauglaukums	Ar konkrētām robežām dabā iezīmēta relatīvi maza teritorija (kvadrants), kurā ilgtermiņā tiek sekots līdzi dažādām izmaiņām (sugu, ģeoloģiskām, citām), kuru cēlonis var būt cilvēks, dabiski procesi, abi iepriekš minētie faktori u.c.
Monitorings	Sistemātiski un regulāri tūrisma nozarē iesaistīto resursu stāvokļa novērojumi (gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi), kas nepieciešami ar tūrisma, dabas resursu aizsardzību un teritorijas apsaimniekošanu saistītu pasākumu efektīvākai plānošanai un īstenošanai ilgtermiņā.
Nacionālais parks	Plaši apvidi, kam raksturīgi nacionāli nozīmīgi izcili dabas veidojumi, cilvēka darbības neskartas un maz pārveidotas ainavas un kultūrainavas, biotopu daudzveidība, kultūras un vēstures pieminekļu bagātība un kultūrvides īpatnības. Nacionālo parku galvenais uzdevums ir dabas aizsardzība, kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana, zinātniskās izpētes, izglītošanas un atpūtas organizēšana (t.sk. – tūrisms), kuru ierobežo dabas un kultūrvides aizsardzības mērķi
Natura 2000	Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīkls, kuru galvenais izveides mērķis ir Eiropā retu

teritorijas	un apdraudētu augu un dzīvnieku sugu un to dzīves vietu (biotopu) aizsardzība
Rekreācija	Indivīda fizisko, garīgo un emocionālo spēju atjaunošana brīvajā laikā, sabiedriski atzītas un organizētas darbības. Rekreācijas galvenās funkcijas ir dziednieciskā, izglītojošā un sporta funkcija.
Tūrisma aģentūra	Tūrisma uzņēmējs, kas pilda starpnieka funkcijas starp klientiem un tūrisma operatoriem vai citiem pakalpojumu sniedzējiem.
Tūrisma infrastruktūra	Tūrisma nozares un ar to saistīto citu nozaru (transporta, tirdzniecības, sakaru, kultūras, veselības aizsardzības u.tml.) pakalpojumu kopums, kas nodrošina tūrisma nozares darbību.
Tūrisma ietekme	Tūrisma attīstības ietekmē radušās izmaiņas tūrisma vietas dabas, kultūras, sociālajā un ekonomiskajā vidē
Tūrisma operators	Tūrisma uzņēmējs, kas izstrādā un pārdod kompleksus tūrisma pakalpojumus.
Tūrisma produkts	Jebkura prece, maksas vai bezmaksas pakalpojums, produkcija, cilvēka radītās bagātības, vērtības un apstākļi vai to kopums, kam piemīt reāla patēriņa vērtība, un kurus tūrisma un citu tautsaimniecības nozaru uzņēmumi un organizācijas ražo, izveido vai pielāgo tūristu interešu vai vajadzību apmierināšanai.
Tūrisma resursi	Dabas un cilvēka veidotu faktoru un norišu kopums, kas piemīt tūrisma vietai un piesaista tūristu intereses
Tūrists	Fiziskā persona, kura ceļo ārpus savas pastāvīgās dzīvesvietas ne ilgāk kā vienu gadu, uzturas sabiedriskā vai privātā mājvietā ne mazāk kā vienu nakti un apmeklētajā vietā neveic algotu darbu.
Vides kapacitāte	Vides fiziskā ietilpība, spēja

Attēlu saraksts

Attēls Nr. 1. Dabas parka „Abavas senleja” teritorijas platība novados, %	7
Attēls Nr. 2. Tūrismā iesaistītās puses dabas parkā „Abavas senleja”	20
Attēls Nr. 3. Dabas parka „Abavas senleja” 25 nozīmīgāko tūrisma objektu piemērotības vērtējums	44
Attēls Nr. 4. Nakšpotāji no Latvijas un ārvalstīm dabas parkā „Abavas senleja”, 2004. – 2009.gads	49
Attēls Nr. 5. Dabas parka „Abavas senleja” apmeklētāju skaits, 2004.-2009.gads	50
Attēls Nr. 6. Dabas parka „Abavas senleja” apmeklētāju skaits sadalījumā pēc aktivitāšu veidiem	50
Attēls Nr. 7. Kandavas un Sabiles novadu TIC apmeklētāju skaits, 2004.-2009.gads	51
Attēls Nr. 8. Apkalpoto klientu skaits Tūrisma informācijas centros, 2004-2009.gads	51
Attēls Nr. 9. Lietuvas iebraucošo tūristu skaits Latvijā pa ceturkšņiem (2008.g. 1.cet. – 2009.g.1.ceturksnis).	52
Attēls Nr. 10. Abavas senlejas tūrisma galamērķa vidējā robeža ceļotāju skatījumā.	56
Attēls Nr. 11. Kurzemes Šveices galvaspilsēta Latgales ceļotāju skatījumā.	57
Attēls Nr. 12. Satiksmes plūsmu intensitāte Abavas senlejā un tuvākajā apkārtnē, 2007.	60
Attēls Nr. 13. Tūrisma uzņēmumu rašanās Abavas senlejā.	61
Attēls Nr. 14. Tūrisma uzņēmēji – vietas izvēles pamatojums Abavas senlejas galamērķī.	62
Attēls Nr. 15. Ceļš uz Matkuli pār Abavu – ainaviski viens no skaidākajiem dabas parka posmiem.	64
Attēls Nr. 16. Abavas senlejas tūrisma mērķauditorijas pēc uzņēmēju izdalītajām prioritātēm 2008/2009. gadā.	65
Attēls Nr. 17. Ceļotāju un uzņēmēju identificētie blakus esošie tūrisma galamērķi vietējā tūrisma tirgū.	66
Attēls Nr. 18. Dabas parka „Abavas senleja” robeža veido centrālo daļu plašāk izvietotajam tūrisma galamērķim.	67
Attēls Nr. 19. Nozīmīgāko Abavas senlejas DP tūrisma objektu sadalījums	70

Tabulu saraksts

Tabula Nr. 1. Novadu un dabas parka „Abavas senleja” teritorijas platība (ha, %)	7
Tabula Nr. 2. Pašvaldību iedzīvotāju skaits 2009., 2010.gads	11
Tabula Nr. 3. Darbību veidi Abavas ielejā saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 235 "Īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas "Abavas ieleja" nolikums"	12
Tabula Nr. 4. Funkcionālo zonu sadalījums un darbības dabas parkā „Abavas senleja”	13
Tabula Nr. 5. Iesaistīto institūciju un organizāciju lomā tūrisma attīstībā.	21
Tabula Nr. 6. Pašvaldību realizētie pasākumi un projekti dabas aizsardzības plāna ietvaros.	23
Tabula Nr. 7. Čužu purva dabas aizsardzības plāna apsaimniekošanas pasākumi tūrisma attīstībai.	28
Tabula Nr. 8. AIAC finansu apjoms.	28
Tabula Nr. 9. AIAC finansējuma avoti.	29
Tabula Nr. 10. Dabas parka „Abavas senleja” 25 nozīmīgāko resursu kā tūrisma objektu piemērotības vērtējums	43
Tabula Nr. 11. Abavas senlejas DP tūrisma areāli un to raksturojums	44
Tabula Nr. 12. Apskates objektu statistika dabas parkā „Abavas senleja” *	47
Tabula Nr. 13. Naktsmitņu darbības rādītāji dabas parkā „Abavas senleja”	48
Tabula Nr. 14. Apmeklētāji dabas parkā „Abavas senleja” *	49
Tabula Nr. 15. Kandavas un Sabiles novadu TIC apmeklētāju skaits, 2004.-2009.gads	50
Tabula Nr. 16. Abavas senlejas atbilstības vietējā tūrisma galamērķa kritērijiem.	53
Tabula Nr. 16. Ar Abavas senleju saistīto vairāku vietu - atslēgas vārdu minēšanas biežums globālajā tīmeklī – meklētājprogrammā Google.lv	56
Tabula Nr. 17. Populārākie maršruti Kurzemē Latvijas vietējā tūrisma firmu piedāvājumā 2009. gadā.	62
Tabula Nr. 18. Visvairāk pieminētās tūrisma vietas Latvijas vietējā tūrisma firmu maršrutos 2009.gads	64
Tabula Nr. 19. Dabas parka „Abavas senleja” un Gaujas Nacionālā parka salīdzinājums	67
Tabula Nr. 20. Prioritāro mērķauditoriju raksturojums.	68
Tabula Nr. 21. Tūrisma ietekmes uz populārākajiem tūrisma objektiem.	71

Shēmu un karšu saraksts

Karte Nr. 1. Dabas parka „Abavas senleja” teritorija	10
Karte Nr. 2. Dabas un kultūrvēstures aizsardzības zonējums dabas parkā „Abavas senleja”	17
Karte Nr. 3. Tūrisma resursi un piesaistes dabas parkā „Abavas senleja”	38
Karte Nr. 4. Tūrisma resursu koncentrācijas areāli	45

ievads

Kādaī būtu jābūt Abavas senlejas tūrisma attīstības stratēģijai nākotnē? Vai Abavas senleja saglabās bagātās tūrisma attīstības tradīcijas arī nākotnē un izmantos to sniegtās priekšrocības? Vai dabas parks piedāvās savai teritorijai raksturīgos tūrisma produktus, attīstot infrastruktūru un veicot aktīvu tūrisma mārketingu, un Latvijas tūrisma kartē nostiprināsies kā spēcīgs dabas un kultūras galamērķis?

Dabas parks „Abavas senleja” ir viens no 42 dabas parkiem Latvijā. Dabas parki ir teritorijas, kas pārstāv noteikta apvidus dabas un kultūrvēsturiskās vērtības un kas ir piemērotas sabiedrības atpūtai, izglītošanai un audzināšanai. Atpūtas organizēšana un saimnieciskā darbība dabas parkos veicama, nodrošinot tajos esošo dabas un kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanu

Tūrisma attīstības, dabas un kultūrvides aizsardzības tradīcijas dabas parkā „Abavas senleja” vērtējamas jau turpat 100 gadu garumā. Jau 1911.gadā tā teritorijā darbojusies pirmā tūristu mītne Latvijā, daudzu gadu garumā tas ir bijis un joprojām ir populārs laivotāju galamērķis. Savukārt jau 1927.gadā aizsardzībā ņemta krūmu čuža – vienīgā atradne Latvijā. Dabas parka galvenās vērtības ir neatkārtojamā ainava, dažādu ģeomorfologosku un objektu daudzveidība – alas, atsegumi, ūdenskritumi, kas koncentrējušies salīdzinoši nelielā teritorijā. Papildus īpaši aizsargājamas dabas teritorijas statusam, dabas parka teritorija ir arī aizsargājama kultūrvēstures teritorija, abi šie statusi uzliek papildus atbildību un izaicinājumus teritorijas pašvaldībām, tūrisma uzņēmējiem, resursu apsaimniekotājiem, bet ir arī vienlaicīgi labs priekšnosacījums, lai tūrisma attīstību veidotu atbilstoši augošajām tūristu prasībām nemitīgi mainīgajos tirgus apstākļos un saskaņā ar ilgtspējīga tūrisma attīstības principiem.

Ar ilgtspējīgu tūrisma saprotama jebkura tūrisma attīstības vai darbības forma, kas ievēro vides prasības, nodrošina dabas un kultūras resursu saglabāšanu ilgā laika posmā un ir sociāli un ekonomiski pieņemama un attaisnojama. Lai attīstītu šādu tūrisma, ir jāaptver trīs galvenie ilgtspējīgas attīstības elementi - vide, ekonomika un cilvēki. Tiem jābūt tādiem, lai saglabātu veselīgu vidi, sargātu dabiskās un cilvēka veidotās ainavas kvalitāti, integrētu dabas, kultūras un cilvēkvidi, veicinātu un uzturētu tūrisma industrijas konkurētspēju un efektivitāti un radītu apmierinošus sociālos apstākļus tūristiem un vietējiem iedzīvotājiem.

Dabas parka „Abavas senleja” tūrisma attīstības plāns izstrādāts Eiropas Ekonomiskās zonas un Norvēģijas finanšu instrumenta finansēta projekta “Ilgtspējīga dabas resursu izmantošana un apsaimniekošana Natura 2000 teritorijās – populāros un potenciālos tūrisma galamērķos” (EEZ/NO FI projekts Nr. LV0052) ietvaros. Tā izstrādē piedalījās LDF un LLTA “Lauku ceļotājs” speciālisti un Latvijas tūrisma nozares eksperti – A. Klepers, J. Smajinskis, I.Smuškova, A. Petkēvica un B. Strazdiņa, A. Teritorijas tūrisma uzņēmēji, pašvaldību speciālisti, nevalstisko organizāciju pārstāvji un tūrisma entuziasti vairāk kā gada garumā kopīgi diskutēja par tūrisma attīstības problēmām, meklēja tām risinājumus, domāja par neizmantotajām iespējām un nākotnes perspektīvām, mācījās viens no otra un citiem vienlaicīgi.

Teritorijas apsekošanu, pieredzes apmaiņas un apmācību pasākumu, darba semināru un diskusiju rezultātā noteikta tūrisma attīstības vīzija, mērķi, noteiktas aktivitātes, kas vērstas uz dabas parka „Abavas senleja” kā vienota tūrisma galamērķa attīstību.

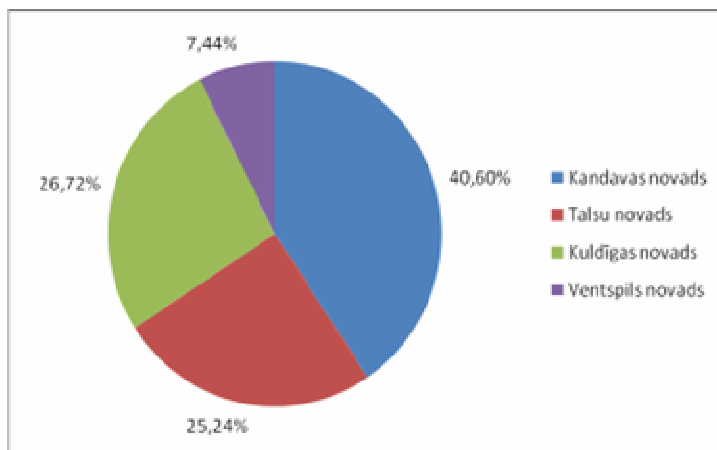
1. Dabas parka „Abavas senleja” raksturojums

1.1. Teritorijas vispārīgs raksturojums

Dabas parks „Abavas senleja” (turpmāk tekstā – DPAS) izveidots, lai aizsargātu Abavas ieleju, kas veidojusies Austrumkurzemes augstienes ziemeļaustrumu un ziemeļu malā, noplūstot ledāju kušanas ūdeņiem. Te sastopama izcila biotopu daudzveidība, tajā skaitā ļoti retu, piemēram, kaļķaini purvi ar devela grīsi, kadiķu audzes kaļķainās plavās u.c.

Tā teritorija plešas no Kandavas līdz Abavas ietekai Ventā. Upes krasti visā tās tecējumā līdz pat Rendai ir augsti. Vidēji Abavas senlejas dziļums ir 30 – 40 m, bet platums sasniedz 100 – 300 m. Krastos redzami dolomīta un smilšakmens atsegumi un alas, jo īpaši pie Velna alas lejpus Kandavas un Māras kambaros nedaudz augšpus Rendas. Te upes krastos vērojama krāšņa veģetācija. Senlejas posmā līdz Sabilei nogāzes galvenokārt aizņem lauksaimniecības zemes, tālāk līdz Rendai palielinās mežainums, bet pēc tam līdz ietekai Ventā dominē vienīgi mežs. Tajā lielākoties aug lapu koki vai arī jauktu sugu audzes. Ielejā daudz vecu simtgadīgu ozolu, upes krastos – ievas, kārkli un vītoli. Krūmāju malās un mežmalās daudz ābeļu, kas gan nav īstas mežābeles, bet ir mājas ābeļu sēkkludži. Terašu nogāzēs galvenokārt sausas (ar nozīmīgām orhideju atradnēm), retāk purvainas vai palieņu pļavas. Ielejā konstatētas 826 paparžaugu un sēklaugu sugas. Abavas ielejai raksturīga egļu – platlapju, priežu un bērzu mežu, kadiķu audžu, pļavu un tīrumu mozaīka. Ieleja ir arī viena no vislabāk iekultivētajām senielejām Latvijā, kurā atrodas Sabiles Vīna kalns – pasaulē vistālāk uz ziemeļiem izveidotais vīnogu stādījums.

Abavas ieleja tiek uzskatīta par vienu no ainaviski krāšņākajām upju senielejām ar stāvām, gravu saposmotām terasu nogāzēm, kurās daudz kaļķainu un avotainu vietu. Sāngravās atsedzas smilšakmens ieži, kuros izveidojošās alas. Līdzīgi kā citu upju ielejas arī Abavas ieleja ir viens no floristiski bagātiem Latvijas reģioniem ar daudzām, tikai Latvijas rietumu daļai raksturīgajām sugām.

Attēls Nr. 1. Dabas parka „Abavas senleja” teritorijas platība novados, %

DPAS teritorija atrodas 4 novados – Kandavas, Talsu, Kuldīgas un Ventspils novados un 2 plānošanas reģionos – Rīgas reģiona un Kurzemes.

Kandavas novada teritorijā atrodas 40,60 % no visas parka teritorijas, 25, 24% un 26,72% attiecīgi atrodas Talsu un Kuldīgas novados, vismazāk - 7,44 % no dabas parka teritorijas atrodas Ventspils novadā (skatīt tabulu Nr. 1.).

Tabula Nr. 1. Novadu un dabas parka „Abavas senleja” teritorijas platība (ha, %)

Pašvaldība	Pašvaldības teritorijas kopplatības, ha	DPAS platība no pašvaldības teritorijas kopplatības, %	DPAS teritorijas platība pašvaldībā, ha	DPAS teritorijas platība pašvaldībā, %
Kandavas novads	38625,1	15,70	6062,4	40,60
Talsu novads				25,24
Sabiles novads	16486	18,38	3029,5	20,29
Ģibuļu pagasts	32020	2,31	738,5	4,95

Kuldīgas novads				26,72
Rendas pagasts	26335	11,47	3020,8	20,23
Rumbas pagasts	22592,6	4,29	969,8	6,49
Ventspils novads				7,44
Ugāles pagasts	29200	1,38	403,5	2,70
Usmas pagasts	21951	0,90	196,7	1,32
Zlēku pagasts	10715,5	4,77	511,2	3,42

Kandavas novads atrodas Kurzemes austrumu daļā, 102 km no Ventspils, 97 km no Rīgas, 30 km no Talsiem un 28 km no Tukuma, robežojoties ar Zentenes, Pūres, Jaunsātu, Irlavas, pagastiem Tukuma novadā, Viesatu pagastu Jaunpils novadā, Remtes un Gaiķu pagastu Brocēnu novadā, Šķēdes pagastu Saldus novadā, Kabiles pagastu Kuldīgas novadā, Sabiles novadu, Virbu, Strazdes un Balgales pagastiem Talsu novadā. Tas ietver sevī Kandavas pilsētu, Cēres, Kandavas, Matkules, Vānes, Zantes un Zemītes pagastus.

Kandavas novada lielākā daļa 6062,4 ha jeb 15,70% no novada teritorijas un 40,60% no kopējās parka teritorijas atrodas DPAS teritorijā.

Kandavas novads atrodas Austrumkursas augstienes fizģeogrāfiskajā apgabalā. Dominējošo viļņoto līdzenumu saposmo Abavas - Slocones ledājkūšanas ūdeņu noteces jeb erozijas ieleju sistēma. Tajā ietilpst 1 līdz 1,5 km platā terasētā Abavas senieleja, kā arī citas mazākas, neterasētas ielejas.

Kandavas novadā svarīgākās uzņēmējdarbības nozares ir pārtikas ražošana, kokapstrāde un tūrisma nozare. Kokapstrādes jomā veiksmīgi darbojas uzņēmums SIA "Kandavas Koks", vieglās rūpniecības jomā 60 darbavietas nodrošina SIA "SAKTA", šujot darba apģērbus ES tirgum. Aizvien straujāk attīstās zivju pārstrādes uzņēmums "Kurzemes pārtika", nodarbinot aptuveni 150 strādājošos, tomēr uzņēmumam ir sezonālas rakstura darbība un tas atstāj negatīvu iespaidu uz nodarbinātību. Pārtikas ražošanas jomā aktīvi darbojas konditorijas cehs "Ineta –Ance" un gaļas pārstrādātāji z/s "Birzes".

Tūrisma uzņēmēji Kandavā pārsvarā ir ēdināšanas uzņēmumi un viesu nami lauku mājās – "Indāni", "Gravas", "Mucenieki" un "Bienes". Aktīvi darbojas tūrisma un atpūtas centri "Plosti" un "Zviedru cepure", sniedzot kalnu slēpošanas, rodeļu trases, ūdens motociklu, zirgu izjādes, laivu un velosipēdu nomas iespējas.

Sabiles novads atrodas Talsu novada Dienvidu daļā, robežojoties ar Kandavas un Matkules pagastiem Kandavas novadā, Kabiles un Rendas pagastiem Kuldīgas novadā, Ģibuļu, Lībagu un Virbu pagastiem Talsu novadā. Sabiles novads ir 24 km attālumā no Talsiem, līdz valsts galvaspilsētai Rīgai ir 110 km, bet līdz Kuldīgai - 40 km. Sabiles novadu veido Sabiles pilsēta un Abavas novads.

Sabile ir neliela mazpilsētiņa, kura terasveidīgi izvietojusies Abavas senlejas skaistākajā un dziļākajā posmā, ko no visām pusēm ieskauj Abavas romantiskie un gleznainie krasti. Sabiles simbols ir Vīnakalns – apmēram 1 ha liels vīnogulāju stādījums, kas minēts Ginesa rekordu grāmatā, kā vistālāk uz ziemeļiem esošais vīnogu dārzs pasaulē.

Sabiles novada attīstībai būtiska ir atrašanās potenciālā tūrisma zonā. Sabiles novada centrālajā daļā izvietota Abavas ieleja ar 3029,5 ha jeb 18,38% no Sabiles novada kopplatības un 20,29% no parka kopplatības. Tā ir 25 – 30 m dziļa, ar stāvām gravu un mazo strautu saposmotām nogāzēm, kurās izsekojami 12 – 15 dažāda augstuma un vecuma terašu fragmenti. Ielejas platums mainās no 1 – 3 km, bet Sabiles apkārtnē, kopā ar upes senajām gultnēm un ar tām saistītajām deltām, tās platums palielinās līdz 6 – 8 km. Abavas ieleja veidojusies ledus laikmeta beigu posmā iegrauzoties devona iežos, kuri atsedzas stāvajos ielejas krastos vai gultnē.

Sabiles novadā nozīmīgākās uzņēmējdarbības nozares ir mazumtirdzniecība un tūrisma uzņēmējdarbība. Novada redzamākie uzņēmēji ir SIA „Sabiles Lielā aptieka”, SIA „Pedvāle”, lielākās zemnieku saimniecības - „Katlauki”, „Zeltiņi”, „Ķauļi”, „Rīgmaļi”, „Brasliņi”, tūrisma uzņēmēji - z/s „Drubazas”, SIA „Pedvāle”, z/s „Imulas” u.c. Apmeklētāko tūrisma objekti Sabiles novadā ir Pedvāles brīvdabas un mākslas muzejs, viesu nams “Firkspedvāle”, Abavas rumba, Zeķu krogs, Drubazas, Vīna kalns, Sabiles kultūras nama Vīna pagrabiņš un Sabiles Amatnieku centrs, kā arī Imulas pasaku mežs un Plostkrogs.

Ģibuļu pagasts atrodas Latvijas rietumu daļā un teritorijas ziņā ir lielākais pagasts Talsu novadā. Pagasts 32020 ha lielā teritorijā robežojas ar Sabiles novadu, Lībagu, Valdgales pagastiem un Talsu pilsētu Talsu novadā, Rendas pagastu Kuldīgas novadā un Usmas pagastu Ventspils novadā. Ģibuļu pagasts ir vidēji 6 km attālumā no Talsiem, 56 km attālumā no Ventspils, 38 km attālumā no Kuldīgas un no Rīgas pagasts atrodas 130 km attālumā.

No Ģibuļu pagasta kopējās platības lauksaimniecībā izmantojamā zeme 8959, 4 ha, meži 18514, 3 ha, bet 738,5 ha atrodas Abavas senlejas parka teritorijā, aizņemot 2,31 % no kopējās pagasta teritorijas un gandrīz 5 % no kopējās parka teritorijas. Pagasta teritorijā ir ļoti daudz purvu un 21 ezers. Pagastā ir ievērojami kūdras krājumi un atrodas vienīgie Talsu novada dolomīta krājumi.

Pašvaldības teritorijā aktīvi darbojas vietējie uzņēmēji, par galveno uzņēmējdarbības nozari izvirzot kokapstrādi, lauksaimniecības un tūrismu nozari. Tiek ražota lauksaimniecības produkcija, nodrošināti vietējie un starptautiskie autotransporta pārvadājumi, lauksaimniecības tehnikas serviss. Darbavietas nodrošina mežizstrāde un kokapstrāde, tiek sniegti galdniecības pakalpojumi un attīstās tūrisma industrija. Lielākie Ģibuļu pagasta kokapstrādes uzņēmumi ir SIA „Kupica”, SIA „Silavas JP”, SIA „Stende” un SIA „Šķēles”, vadošais sadzīves metāla un plastmasas izstrādājumu ražotājs Eiropā Nīderlandes uzņēmums "Brabantia", piemājas saimniecība „Āboliņi” un ZS „Tīrumi”.

Rendas pagasts atrodas Kuldīgas novada ZA daļā robežojoties ar Sabiles novadu, Ģibuļu pagastu Talsu novadā un ZR ar Usmas pagastu Ventspils novadā. Rendas pagasts ir aptuveni 23 km no Kuldīgas un 22 km attālumā no Sabiles un Stendes. Daļu tā robežas veido lielākais Kurzemes ezers – Usma.

Rendas pagasta teritorija aizņem 26335 ha platību. 3020,8 ha jeb 11,47% no pagasta platības atrodas gleznainajā Abavas ielejā. Rendas pagasts no Abavas senlejas teritorijas aizņem 20,23%, kas ir trešā procentuāli lielākā daļa no kopējās Abavas senlejas teritorijas. Lielāko zemju daļu aizņem plaši priežu meži, bet pagasta ZA daļā atrodas salīdzinoši daudz ezeru, no kuriem lielākie ir Segliņš, Slujas un Mežmuižas (Mežezers) ezeri, Gulbis, Zilonis (Dzilons) un Mežzīļu dzirnavezers.

Rendas pagasta attīstībai būtiska ir atrašanās tūrisma un dabas aizsardzības zonā. Būtiskākās uzņēmējdarbības nozares pagastā ir lauksaimniecība un tūrisms. SIA „Renda” (lauksaimniecība) 42 darba vietas Abavas ieleju dziļums sasniedz pat 25 – 30 m. Nogāzes stāvas, vietām kraujveidīgas, terasētas, pārklātas ar smiltīm. Kraujās nereti atsedzas devona ieži. Ielejas dibenu aizpilda smilts un smilšainas grants nogulumi. Galvenie tautsaimniecībā izmantojamie derīgie izrakteņi Rendas pagastā ir kūdra, dolomīts, sapropelis, smilts un grants.

Rendā atrodas vairāki tūristu piesaistes objekti - Īvandes ūdenskritums, Rendas pilskalns, Velna laiva un Lielrendas muīžas ansamblis (19.gs.), kurā tagad darbojas Rendas pamatskola.

Rendas pagastam ir iespējas kļūt par attīstītu tūrisma un rekreācijas zonu, izmantojot piemēroto ģeogrāfisko stāvokli, relatīvi maz pārveidoto un maz piesārņoto dabas vidi, ainaviskās un kultūrvēsturiskās vērtības, kā arī jau esošo infrastruktūru un pagasta iedzīvotāju iestrādes un iniciatīvu lauku tūrisma attīstībā

Rumbas pagasts atrodas Kuldīgas novada ziemeļaustrumu daļā austrumos no Kuldīgas pilsētas. Ziemeļos tas robežojas ar Ventspils novada Zlēku un Ugāles pagastiem, ziemeļaustrumos ar Kuldīgas novada Rendas pagastu dienvidaustrumos ar Kabiles pagastu, dienvidos ar Vārmes pagastu, bet rietumu robeža ~ 30 km garumā ir Ventas upe, kas atdala no Padures un Pelču pagastiem. Rumbas pagastam ir ciešas saiknes ar novada centru, tam ir tiešas robežas ar Kuldīgas pilsētu.

Galvenās uzņēmējdarbības nozares, kas atrodas pagastā ir kokapstrāde (11 uzņēmumi), tirdzniecība (4 uzņēmumi) un ražošana, produkcijas pārstrāde (z/s Priednieki konditoreja, z/s Lāses- lopkautuve, z/s Lāčplēši- audzē Šarolē gaļas lopus, z/s/ Ventlejas - audzē smiltsērķšķus, SIA Pekabo - audzē un tirgo dekoratīvos stādus). Rumbas pagasta attīstībai būtiska ir atrašanās potenciālā tūrisma zonā, virzienā Kuldīga – Renda – Sabile.

Abavas un Ventas ieleja nosaka, ka teritorija ir interesanta arī tūristiem. No pagasta kopējās 22592,6 ha lielās platības Abavas parka teritorija atrodas 969,8 ha jeb 4,29% pagasta teritorijas.

Ugāles pagasts atrodas Ventspils novada dienvidaustrumu daļā. Pagasta teritorija robežojas ar Puzes, Popes, Tārgales, Usmas un Zlēku pagastiem, rietumos – ar Piltenes pagastu un dienvidos pa Abavas upi ar Kuldīgas novada Rumbas pagastu. Lielākā apdzīvotā vieta un pagasta centrs – Ugāles lielciems atrodas 35 km attālumā no Ventspils, Rīgas – Ventspils šosejas malā un 150 km attālumā no Rīgas.

Ugāles pagasts atrodas Kursas zemienes Ugāles līdzenumā un aizņem 29200 ha lielu platību, kuru raksturo lēzeni viļņots reljefs. Pagasta lielāko daļu aizņem Ugāles pacēlums - sena Baltijas ledus ezera sala ar nelielām ielejām un kāpām. Augstākā vieta – Vīrpes kalns paceļas 60 metrus virs jūras līmeņa. Pagasta teritoriju šķērso Ventas un Irbes ūdensšķirtnes, kā arī lielākās upes - Engure, Abava un Svēte.

Lielāko pagasta teritorijas daļu – 20846,5 ha, jeb 70 % aizņem meži, kas ir nozīmīgākais dabas resurss pagastā. Ugāle ir visvairāk mežiem klātais pagasts Ventspils novadā. Vairāk izplatītās koku sugas ir priedes (66 %), egles un bērzi.

Lauksaimniecībā izmantojama ir zeme 5009,8 ha platībā, kas ir 17 % no kopējās zemes platības. Ugāles pagasta 403,5 ha jeb gandrīz 3% teritorijas atrodas DPAS teritorijā.

Ugāles pagasta galvenās uzņēmējdarbības nozares ir kokapstrāde, lauksaimniecība un mazumtirdzniecība (galvenie uzņēmumi - IK "4 ozolziļes", z/s "Ālantī", lauksaimniecības uzņēmums "Vītāls", IK "Alvils G", SIA "Ardels A", SIA "Audora", lauku māja "Laiciņi" u.c.).

Ventspils novada **Usmas pagasta** kopējā platība sastāda 21 951 ha, vidējais iedzīvotāju skaits ap 650. Usmas pagasts robežojas ar Talsu novada Ģibuļu pagastu, Kuldīgas novada Rendas pagastu un Ventspils novada Puzes un Ugāles pagastiem. Pagasta teritorijā atrodas ievērojams Usmas ezers ar septiņām salām, Moricsalas rezervāts, Usmas elku liepa - sena kulta vieta un Stiklu purvi - dabas lieguma teritorija. Pagasts atrodas valsts galvenā autoceļa Ventspils - Rīga (A10) 45 kilometrā. Pagasta teritorijā ir atpūtas bāzes, lielākais jahtklubs Latvijā, pamatskola, kristīgā tautas skola, Usmas luterāņu baznīca.

Usmas pagasta teritorijā atrodas 9 ievērojami kultūrvides un dabas objekti, t.sk. arī DPAS - 196,7 ha jeb 1,32% no kopējās DPAS teritorijas. Usmas pagasta galvenā uzņēmējdarbības nozare ir tūrisms. Lielākie tūrisma uzņēmumi ir SPA Hotel USMA, „Usmas kempings”, „Villa Usma”, „Ausekļi”, viesu nams „Mežmalas”, kempings „Strazdiņi” un Usmas Kristīgā Tautas skola. Pagastā atrodas Usmas pamatskola un bibliotēka.

Zlēku pagasts atrodas Latvijas Kurzemes pussalas Rietumu daļā, Kursas zemienes līdzenumā pie pārejas Piejūras zemienē, Ventspils novada administratīvajā teritorijā. Tas robežojas ar Ventspils novada Ugāles un Ziru pagastiem, Piltenes pagastu, Kuldīgas novada Padures, Ēdoles un Rumbas pagastiem. Zlēkas atrodas 39 km no Ventspils un 20 km no Kuldīgas. Zlēku pagasta teritorijas platība ir 10 715,5 ha.

Pagasta teritoriju šķērso valsts 1. šķiras autoceļi Ventspils- Kuldīga- Saldus un Zlēkas- Ugāle. Valsts 2. šķiras autoceļi Piltene- Zlēkas un Ugāle- Cirkale- Zlēkas. Pašvaldības ceļu kopgarums pagastā ir 32,39 km.

Zlēku pagasts ir bagāts ar mežiem un pagastu šķērso divas upes – Abava un Venta, abas upes bieži izmanto ūdens tūrismam. Zlēku pagastā atrodas daudz ievērojami vēstures un kultūras pieminekļi un dabas objekti (Zlēku baznīca, parks, senkapi un pilskalni). Vienotu arhitektoniski ainavisku ansambli veido Zlēku muižas parks ar saimniecības ēkām, aleju un netālo baznīcu, arī mūsdienās tas ir kultūrainavas paraugs. Gandrīz 65% (6890,5 ha) no pagasta teritorijas ir klāta ar mežiem. Galvenā pagasta uzņēmējdarbības nozare ir tūrisms (lauku māja “Kalēji” un viesu māja “Vella dzirnavas”) un tirdzniecība (veikals „Avoti”).

Pagasta teritorijā DPAS aizņem 511,2 ha jeb gandrīz 5% no pagasta teritorijas.

Karte Nr. 1. Dabas parka „Abavas senleja” teritorija

Daba parka centrā ass ir ceļš P130 (Rīga – Kandava – Sabile – Veģi) un P120 (Veģi – Renda – Kuldīga).

Lielākā zemes lietojumu veida grupa DPAS ir meži. Kopumā meži aizņem 63% no visām aizsargājamā teritorijā ietilpstošajām zemēm. Nākošā lielākā zemes lietojumu veidu grupa ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme - 25% jeb viena ceturtdaļa no visām aizsargājamās teritorijas zemēm. Pārējās grupas procentuāli sadalās kā krūmāji 1%, purvi 0,5%, zem ūdens 0,4%, zem ēkām 2,9%, zem ceļiem 1% un 6,5% pārējā zeme.

2008.gada sākumā dabas parks bija sadalīts gandrīz trīs tūkstošos īpašumu. Visvairāk (1675) to bija Kandavas novadā. Kuldīgas novada – Rendas un Rumbas pagastos – ir 244 privātie, 11 juridisko personu, 25 pašvaldības un 29 valsts īpašumi.

Tabula Nr. 2. Pašvaldību iedzīvotāju skaits 2009., 2010.gads

Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits uz 01.01.2009*	Darbspējas vecuma struktūra pašvaldībās uz 01.01.2009*			Iedzīvotāju skaits uz 01.01.2010.*
		Iīdz darbības vecumam	darbspējas vecumā	pēc darbības vecuma	
Kandavas novads	8304	1328	5346	1630	9978
Talsu novads					34620
Sabiles novads	3156	458	2024	674	
Ģibuļu pagasts	2521	387	1650	484	
Kuldīgas novads					27272
Rendas pagasts	1115	152	707	256	
Rumbas pagasts	1650	255	1096	299	
Ventspils novads					13613
Ugāles pagasts	2520	373	1633	514	
Usmas pagasts	610	102	402	106	
Zlēku pagasts	587	119	378	90	
Kopā	20463	3174	13236	4053	

*Izmantoti Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati (www.pmlp.gov.lv)

Kopīgais iedzīvotāju skaits pašvaldībās, kuru teritorijas atrodas DPAS, sastāda 20463 (01.01.2009.), no kuriem 64,8 % sastāda darbības vecuma iedzīvotājus.

Galvenās nozares DPAS iekļaujošajās pašvaldībās ir kokapstrāde, lauksaimniecība, mazumtirdzniecība un tūrisms.

1.2. Dabas un kultūrvēstures aizsardzības statuss, tā veidošanās vēsture un normatīvie akti.

1.2.1. Aizsardzības statuss

DPAS dabas aizsardzības vēsture aizsākusies 1927. gadā, kad valsts aizsardzībā tiek ņemta krūma čužas vienīgā dabiskā atradne republikā - Čužu purvs (131,2 ha platībā), izveidojot dabas liegumu sākotnēji ar nosaukumu „Kandavas sēravotu meža purvs”.

No 1957. gada aizsargāta tiek Abavas upes senleja no Kandavas līdz Rendai. 1977. gadā tika izveidots kompleksais dabas liegums „Abavas upes ieleja” ar platību ir 6697 ha. Kompleksā dabas lieguma mērķis ir teritorijas ainavisko vērtību, dabas un kultūras pieminekļu daudzveidības, reto augu sugu, kā arī nozīmīgu rekreācijas resursu aizsardzība. 1996.gadā tika izveidota īpaši aizsargājamā kultūrvēsturiskā teritorijā „Abavas ieleja” ar 3445,01ha lielu platību (izveidota ar MK rīkojumu Nr. 251, 02.07.1996), lai novērstu kultūrvēsturiskās vides un dabas degradāciju, kā arī lai saglabātu nākamajām paaudzēm kultūras un dabas mantojumu, veicinātu teritorijas līdzsvarotu attīstību, izglītības un tūrisma attīstību un zinātniskās pētniecības darbu. Darbība Abavas ielejā aptver novada kultūrvēsturiskā un dabas mantojuma izpēti un māksliniecisko tradīciju attīstību. 20.06.1996. MK noteikumi Nr.235 "Īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas "Abavas ieleja" nolikums" (stājas spēkā 06.07.1996. ar grozījumiem) paredz darbības, kas aizliegtas un kurām nepieciešami saskaņojumi (skatīt tabulu Nr. 3)

Tabula Nr. 3. Darbību veidi Abavas ielejā saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 235 "Īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas "Abavas ieleja" nolikums"

Darbības veids		
Nepieciešamās darbības	Aizliegtās darbības	Saskaņojamās darbības
<p>- Abavas ielejā saglabājami kultūras un dabas pieminekļi, citi nozīmīgi kultūrvēsturiski objekti, vēsturiskā apbūve, tās fragmenti, vēsturiski nozīmīgā telpas plānojuma un zemes izmantošanas sistēma (vēsturiskās pilsētas, kultūrvēsturiskā un dabas ainava, pieminekļiem atbilstošā vide un vēsturisko ceļu tīkls, mežu, pļavu un lauku vēsturiskās robežas), dabiskais un vēsturiskais krastu reljefs, vēsturiskās hidrotehniskās būves, mākslas darbos un citur fiksētie vēsturiskie skati, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, vēsturiskās tradīcijas un leģendas, reģiona savdabība un identitāte;</p> <p>- Lai nodrošinātu sabiedrībai nozīmīgu vērtību attīstību un saglabāšanu, Abavas ielejai izstrādājams <u>kopējs teritorijas plānojums</u>. Abavas ielejā kultūras pieminekļi, lauki, pļavas un meži saimnieciskām vajadzībām izmantojami atbilstoši šim teritorijas plānojumam tādā veidā, lai netiktu mazināta kultūrvēsturiskās vides kvalitāte;</p>	<p>- jebkura darbība, kas izmaina kultūrvēsturiskās vides īpatnības un raksturīgos ainavu elementus vai samazina bioloģisko daudzveidību un ekoloģisko stabilitāti, ir pretrunā Abavas ielejas un dabas parka "Abavas senlejas" izveidošanas mērķiem vai izraisa nevēlamas pārmaiņas dabas procesus norisēs, kā arī kultūrvēsturiskās vides un ainavu telpiskajā struktūrā;</p> <p>- vidi degradējošu jaunu objektu būvniecība un vidi degradējošu būvju paplašināšana;</p> <p>- kultūrvēsturiskās ainavas, kultūras un dabas pieminekļu bojāšana un iznīcināšana;</p> <p>- jaunu objektu būvniecība stāvkrasta ainavas joslā un vēsturiskā zemes reljefa pārveidošana;</p> <p>- no kultūrvēsturiskā, ekoloģiskā un estētiskā viedokļa nozīmīgu ainavas elementu iznīcināšana, bojāšana vai pārveidošana</p>	<p>- Jaunu objektu būvniecība atļaujama saskaņā ar teritorijas plānojumu. Saimniecisko un ražošanas ēku būvniecība izvietojama vietās, kurās tā nebūtu pretrunā ar kultūrvēsturiskās teritorijas aizsardzības režīmu;</p> <p>- Jebkura būvniecība Abavas ielejā saskaņojama ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju un reģionālo vides pārvaldes institūciju.</p>

1999. gada Ministru kabineta noteikumos Nr.83 „Par dabas parkiem” aizsargājamajai teritorijai tika noteikts dabas parka statuss un tā kopējā platība tika paplašināta līdz 14 837 hektāriem. DPAS galvenais izveidošanas mērķis ir saglabāt tradicionālo mozaīkveida ainavu un izcilu biotopu un pļavu tipu daudzveidību, retas aizsargājamās augu un dzīvnieku sugas.

1.2.2. Aizsargājamās vērtības

DPAS atrodas 64 aizsargājamās augu sugas, no tām 44 ir iekļautas īpaši aizsargājamo augu sarakstā, bet 24 - ir to īpaši aizsargājamo augu sarakstā, kuriem veidojami mikroliegumi.

DPAS atrodas 13 aizsargājamie ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie pieminekļi – devona iežu atsegumi, alas, avoti, ūdenskritumi, no kuriem 8 noteikts valsts aizsardzības statuss.

Apskatot biotopu daudzveidību, kopumā ir izdalīti 30 Abavas ielejai raksturīgie un retie biotopi. No Eiropas Padomes direktīvas „Par dabīgo biotopu, savvaļas augu un dzīvnieku sugu aizsardzību” iekļautajiem biotopiem DPAS ir sastopami sekojoši biotopi:

- sugām bagātas atmatu pļavas,
- dabiski veci meži,
- primārie meži upju meandru lokos,
- nogāžu un gravu meži,
- pārmitru platlapju meži,
- upju straujtecēs,
- kadiķu audzes,
- sausas pļavas kalņainās augsnēs,
- mēreni mitras pļavas,

- minerālvienībām bagāti avoti un avotu purvi,
- avoti, kas veido kalņus,
- kalņaini zāļu purvi ar rūsgano melnceri,
- kalņiežu un smilšakmens atsegumi,
- netraucētas alas,
- ozolu meži.

Bagātīga ir arī **putnu fauna**, no DPAS teritorijā konstatētajām 109 putnu sugām dažādas aizsardzības kategorijās ir iekļautas 42 sugas, tai skaitā ir 39 Eiropas Padomes direktīvā „Par savvaļas putnu aizsardzību” iekļautās sugas un 10 Bernes konvencijā iekļautās sugas.

DPAS teritorijā aizsardzībā atrodas arī 26 dzīvnieku sugas un 11 zivju sugas.

1.2.3. Dabas aizsardzības normatīvie akti

2004.gadā tika izstrādāts DPAS Dabas aizsardzības plāns laika periodam no 2005. līdz 2009.gadam. To izstrādāja konsultāciju firma Carl Bro SIA. Plāns sniedz vispārēju informāciju par dabas parku – dabas apstākļu un biotopu raksturojums, kā arī kultūrvēsturisko vērtību raksturojums un apkopojums, sniedza ieskatu par teritoriju ietekmējošajiem faktoriem un problēmām, kā arī nedefinēja teritorijas apsaimniekošanas mērķus un pasākumus apsaimniekošanas un aizsardzības jomā.

Starp teritorijas apsaimniekošanas mērķiem kā viens no 7 minēts uzdevums nodrošināt populāru tūristu apskates objektu ilgtspējīgu izmantošanu, veicot teritorijas labiekārtošanu un regulējot to izmantošanas intensitātes regulēšanu. Starp veicamajām aktivitātēm apsaimniekošanas un aizsardzības mērķu sasniegšanai minētas aktivitātes gan infrastruktūras izveidei un uzlabošanai un teritorijas reklamēšanai un popularizēšanai, gan sabiedrības izglītošanu nodrošinošas aktivitātes un atsevišķu objektu, biotopu un ainavu saglabāšanai, kā arī minēti pasākumi visas teritorijas attīstības veicināšanai. Kā šī plāna realizētāji minēti gan vietējās pašvaldības un uzņēmēji, gan kā eventuale finansu avoti nedefinēti arī valsts budžeta līdzekļi.

Arī DPAS esošajam dabas liegumam „Čužu purvs” ir izstrādāts savs dabas aizsardzības plāns. To sagatavojis ir Latvijas dabas fonds, kas līdzīgi kā visai parka teritorijai esošais dabas aizsardzības plānā arī šajā dokumentā iekļāvis gan vispārīgo dabas lieguma vērtību aprakstu, gan definējis veicamos apsaimniekošanas pasākumus dabas liegumā laika posmā no 2005. līdz 2015.gadam. Arī šo pasākumu vidū minētas aktivitātes, kas veicinātu dabas tūrisma attīstību, iepazīstot liegumā esošās dabas vērtības, vienlaicīgi veicinot sabiedrības izpratni par tām un aizsardzību.

03.03.2008. MK noteikumi Nr.133 "Dabas parka "Abavas senleja" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" nosaka individuālo aizsardzības un izmantošanas kārtību, funkcionālo zonējumu, informatīvās zīmes paraugu un tās lietošanas kārtību. Saskaņā ar šiem noteikumiem parkā izdalītas 3 funkcionālās zonas (skatīt tabulu Nr. 4).

Tabula Nr. 4. Funkcionālo zonu sadalījums un darbības dabas parkā „Abavas senleja”

Funkcionālā zona	Aizliegtās darbības zonas teritorijā*
<p>Dabas lieguma zona</p> <p>Dabas lieguma zona izveidota, lai saglabātu īpaši aizsargājamo purvu biotopu - kalņaino purvu ar Devela grīsi (<i>Carex davalliana</i>) un rūsgano melnceri (<i>Schoenus ferrugineus</i>) - un īpaši aizsargājamo pļavu biotopu - zilganās molīnijas (<i>Molinia caerulea</i>) pļavas ar kalņainām, kūdrainām vai mālainām augsnēm -, kā arī īpaši aizsargājamas augu sugas - krūmu čužas (<i>Pentaphylloides fruticosa</i>) – atradnes.</p> <p>Šajā zonā ietilpst dabas liegums "Čužu purvs". Tā izveidošana un</p>	<ul style="list-style-type: none"> - lietot ūdensputnu medībās šāviņus, kas satur svīnu; - pļaut pļavas virzienā no lauka malām uz centru. Aizliegts pļaut pļavas pirms 10.jūlija, izņemot dabas lieguma "Čužu purvs" dabas aizsardzības plānā norādītās pļavas, kurās plānots ierīkot atpūtas vietas; - bojāt (arī uzarot vai kultivējot) palieņu, terašu un meža pļavas, kā arī lauces; - veikt darbības, kas izraisa augsnes eroziju; - sadalīt zemes īpašumus zemes vienībās, kas mazākas par 10 hektāriem (tai skaitā dalot kopīpašumu), kā arī noteikt lietošanas tiesības kopīpašumam, ja jebkura kopīpašnieka lietošanā paliek mazāk par 10 hektāriem; - veikt zemes transformāciju, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešams īpaši aizsargājamo biotopu atjaunošanai vai ceļu, inženierkomunikāciju un citu inženierbūvju restaurēšanai, renovēšanai vai rekonstruēšanai; - dedzināt sauso zāli un niedres, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešams biotopu apsaimniekošanai un teritorija neatrodas uz kūdras augsnēm. Minētajām darbībām nepieciešama rakstiska reģionālās vides pārvaldes atļauja un saskaņojums ar institūciju, kas ir atbildīga par ugunsdrošību un ugunsdzēsību; - cirst kokus galvenajā un rekonstruktīvajā cirtē, kopšanas cirtē, izņemot slimību inficētos, kaitēkļu invadētos vai citādi bojātos kokus, ja valdauzdes vecums

<p>robežas noteiktas Ministru kabineta 1999.gada 15.jūnija noteikumos Nr.212 "Noteikumi par dabas liegumiem".</p>	<p>pārsniedz:</p> <ul style="list-style-type: none"> - priežu audzēm - 60 gadu; - egļu, bērzu, melnalkšņu un liepu audzēm - 50 gadu; - apšu audzēm - 30 gadu; - no 1.aprīļa līdz 31.jūlijam veikt mežsaimniecisko darbību un krūmu ciršanu, izņemot meža ugunsdrošības pasākumus, meža atjaunošanu ar rokas darbarīkiem un bīstamo koku (koku, kas apdraud cilvēku dzīvību un veselību, tuvumā esošās ēkas vai infrastruktūras objektus) ciršanu un novākšanu; - atzarot augošus kokus mežaudzēs, izņemot koku atzarošanu skatu vietu ierīkošanai un uzturēšanai, kā arī satiksmes drošībai uz ceļiem un elektrolīniju uzturēšanai; - mežaudzēs cirst jebkura vecuma gobas, ozolus, kļavas, ošus, dobumainus kokus, kā arī aizvākt gobu, ozolu, kļavu, ošu kritālas, kuru caurmērs resnākajā vietā pārsniedz 25 cm, izņemot bīstamo koku novākšanu; - cirst vai citādi iznīcināt atsevišķi augošus ozolus, kā arī aizvākt un iznīcināt to nokritušos zarus, izņemot bīstamo koku novākšanu; - rīkot autosacensības, motosacensības un velosacensības, kā arī rallijus, treniņbraucienus un izmēģinājuma braucienus un nobraukt no ceļiem un pārvietoties ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem, mopēdiem un pajūgiem pa meža un lauksaimniecības zemēm, ja tas nav saistīts ar šo teritoriju apsaimniekošanu vai uzraudzību; - ierīkot nometnes, atpūtas vietas, celt teltis un kurināt ugunskurus ārpus dabas lieguma "Čužu purvs" dabas aizsardzības plānā īpaši norādītām vai speciāli ierīkotām vietām izņemot ugunskurus ciršanas atlieku sadedzināšanai atbilstoši meža apsaimniekošanu regulējošajiem normatīvajiem aktiem; - pieļaut suņu atrašanos brīvā dabā bez pavadas un uzpurņa, izņemot medības regulējošajos normatīvajos aktos noteiktos gadījumus un kārtību; - ierīkot iežogotas savvaļas dzīvnieku brīvdabas audzētavas; - iegūt derīgos izrakteņus, izņemot pazemes ūdeni personiskajām vajadzībām; - uzstādīt vēja generatorus; - bez rakstiskas reģionālās vides pārvaldes atļaujas: <ul style="list-style-type: none"> - organizēt brīvā dabā publiskos pasākumus, kuros piedalās vairāk nekā 50 cilvēku; - restaurēt, renovēt vai rekonstruēt ceļus, inženierkomunikācijas un citas inženierbūves; - vākt dabas materiālus kolekcijām; - veikt zinātniskos pētījumus; - ierīkot ūdenstransporta līdzekļu bāzes; - celt un ierīkot jaunus aizsprostus un citas ūdens regulēšanas ietaises, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešams dabas aizsardzības plānā paredzētajiem biotopu atjaunošanas pasākumiem; - atjaunot un ieaudzēt mežu stādot vai sējot; - ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus. Šie objekti ierīkojami dabas lieguma "Čužu purvs" dabas aizsardzības plānā norādītajās vietās; - bez rakstiska reģionālās vides pārvaldes saskaņojuma cirst slimību inficētos, kaitēkļu invadētos vai citādi bojātos kokus kopšanas cirtē, sanitārajā cirtē un galvenajā cirtē pēc Valsts meža dienesta sanitārā atzinuma.
<p>Neitrālā zona Neitrālā zona izveidota, lai veicinātu teritorijas attīstību dabas parkā esošajā Kandavas pilsētā, Sabiles pilsētā un Rendas ciemā.</p> <p>Šajā zonā ietilpst Kandavas un</p>	<p>-Neitrālajā zonā aizliegts veikt darbības, kas neatgriezeniski pārveido Abavas senlejai raksturīgo ainavu, izmaina kultūrvēsturiskās vides īpatnības un raksturīgos ainavu elementus vai samazina bioloģisko daudzveidību un ekoloģisko stabilitāti;</p> <p>-cērtot kokus galvenajā cirtē, saglabā vismaz 20 kokus, rēķinot uz cirsma hektāru.</p>

Sabiles pilsēta, kā arī Rendas ciems	
<p>Dabas parka zona</p> <p>Dabas parka zona izveidota, lai saglabātu Abavas senlejai raksturīgo ainavu un īpaši aizsargājamus pļavu un mežu biotopus, kā arī īpaši aizsargājamo dzīvnieku sugu - griezes (<i>Crex crex</i>), zivju dzenīša (<i>Alcedo atthis</i>) un lapukoku praulgrauža (<i>Osmoderma eremita</i>) - dzīvotnes, mazā ērgļa (<i>Aquila pomarina</i>) un zivju ērgļa (<i>Pandion haliaetus</i>) barošanās vietas, kā arī īpaši aizsargājamo augu sugu dzīvotnes</p> <p>Šajā zonā ietilpst pārējā dabas parka teritorija</p>	<ul style="list-style-type: none"> -pļaut pļavas virzienā no lauka malām uz centru; -nosusināt purvus; -izmantot speciālās vākšanas palīgierīces savvaļas ogu un sēņu lasīšanā; -uzstādīt vēja ģeneratorus; -sadalīt zemes īpašumus zemes vienībās, kas mazākas par 10 hektāriem (tai skaitā dalot kopīpašumu), kā arī noteikt lietošanas tiesības kopīpašumam, ja jebkura kopīpašnieka lietošanā paliek mazāk par 10 hektāriem; -nobraukt no ceļiem un pārvietoties ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem, mopēdiem un pajūgiem pa meža un lauksaimniecības zemēm, ja tas nav saistīts ar teritorijas apsaimniekošanu vai uzraudzību; -pārvietoties ar ūdens motocikliem, motorlaivām, kuteriem un jahtām, izņemot valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu pārvietošanos, pildot dienesta pienākumus; -kurināt ugunsurus ārpus īpaši norādītām vai speciāli ierīkotām vietām (izņemot ugunsurus pagalmos, ugunsurus ciršanas atlieku dedzināšanai atbilstoši meža apsaimniekošanu regulējošajiem normatīvajiem aktiem, kā arī ugunsurus tādu sanesumu sadedzināšanai, kurus palu ūdeņi atstāj uz pļavām un laukiem, un tādu ciršanas atlieku sadedzināšanai, kas rodas, izcērtot kokus un krūmus pļavu atjaunošanā); -dedzināt sauso zāli un niedres; -piejaut sugu atrašanos brīvā dabā bez pavadas un uzpurņa, izņemot medības regulējošajos normatīvajos aktos noteiktos gadījumus un kārtību; -cirst kokus kailcirtē un rekonstruktīvajā cirtē; -veicot kopšanas cirti, izcirst valdošās koku sugas valdaudzes kokus, izņemot augšanā atpalikušos, slimību inficētos, kaitēkļu invadētos vai citādi bojātos kokus, ja valdošās koku sugas vecums pārsniedz: <ul style="list-style-type: none"> - priežu audzēm - 60 gadu; - egļu, bērzu, melnalkšņu un liepu audzēm - 50 gadu; - apšu audzēm - 30 gadu; -no 1.aprīļa līdz 31.jūlijam veikt mežsaimniecisko darbību un krūmu ciršanu, izņemot krūmu ciršanu pagalmos, meža ugunsdrošības pasākumus, meža atjaunošanu ar rokas darbarīkiem un bīstamo koku (koku, kas apdraud cilvēku dzīvību un veselību, tuvumā esošās ēkas vai infrastruktūras objektus) ciršanu un novākšanu; -bez rakstiskas reģionālās vides pārvaldes atļaujas: <ul style="list-style-type: none"> - organizēt brīvā dabā publiskos pasākumus, kuros piedalās vairāk nekā 50 cilvēku; - veikt zemes transformāciju; - restaurēt, renovēt vai rekonstruēt ceļus, inženierkomunikācijas un citas inženierbūves; - ierīkot jaunus ceļus; - rīkot autosacensības, motosacensības, ūdensmotosporta un ūdensslēpošanas sacensības, kā arī rallijus, - treniņbraucienus un izmēģinājuma braucienus; - atjaunot un ieaudzēt mežu stādot vai sējot; - ierīkot iežogotas platības savvaļas dzīvnieku turēšanai nebrīvē; - ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus; -bez rakstiska reģionālās vides pārvaldes saskaņojuma cirst slimību inficētos, kaitēkļu invadētos vai citādi bojātos kokus kopšanas cirtē, sanitārajā cirtē un galvenajā cirtē pēc Valsts meža dienesta sanitārā atzinuma.

*** Tekstā izceltas aktivitātes, kas attiecināmas uz tūrisma attīstību**

Kopš 2005.gada DPAS teritorija iekļauta Eiropas Savienības īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklā Natura 2000.

Abavas ielejā ietilpstošais kultūrvēsturiskā un dabas mantojuma kopums ir iekļauts pasaulē 100 apdraudētāko vietu vidū. Tās izveidošanas mērķis ir novērst kultūrvēsturiskās vides un dabas degradāciju, kā arī saglabāt nākamajām

paaudzēm kultūras un dabas mantojumu, veicināt teritorijas ilgspējīgu attīstību, izglītības un tūrisma attīstību un zinātniskās pētniecības darbu.

Cilvēki Abavas ielejā dzīvo jau kopš akmens laikmeta, tādēļ tā izceļas ar lielu kultūrvēsturisko objektu koncentrāciju. Valsts aizsardzībā ņemti 30 arheoloģijas, 11 arhitektūras un 17 mākslas pieminekļi, to vidū pilskalni, senkapu vietas, senas kulta vietas, viduslaiku piļu drupas un muižu centri, kā arī 2 pilsēt būvniecības ansambļi – Kandavas un Sabiles vēsturiskā apbūve.

Karte Nr. 2. Dabas un kultūrvēstures aizsardzības zonējums dabas parkā „Abavas senleja”

2. Dabas parka „Abavas senleja” tūrisma nozares attīstības raksturojums

2.1. Tūrisma attīstības vēsture

Abavas senlejas tūrisma tradīcijas vērtējamas vairāku gadsimtu garumā, kas apstiprina faktu, ka teritorija ir bagāta ar tūrismam pievilcīgiem resursiem.

Pirmās nozīmīgākās tūrisma (tā šodienas izpratnē) aktivitātes datējamas ar Livonijas ordeņa un Kurzemes hercogistes pastāvēšanas laiku. Kā spilgtākie darījumu tūrisma piemēri šajā teritorijā minami Livonijas ordeņa mestru vizītes un fogteju apmeklējumi Livonijas laikā līdz pat 15.gadsimta beigām, kuru laikā Livonijas valsts vadītāji uzturējās vien pāris dienas ordeņa pilīs Kandavā vai Sabilē, noturot sanāksmes vai parakstot lēņu piešķiršanas dokumentus un risinot citus valstiski svarīgus jautājumus, vai Kurzemes hercogistes laikā hercoga uzdotās Kurzemes baznīcu vizitācijas process, t.i., viena – divu gadu laikā hercoga nozīmētām personām bija jāapmeklē vairākkārtīgi Kurzeme un jāfiksē baznīcu stāvoklis.

Abām mazpilsētām, kļūstot par tirdzniecības un amatniecības centriem, tās vienlaicīgi kļuva arī par tādiem kā ceļotāju centriem, jo abos miestos un to tuvumā esošie krogi kalpoja par naktsmītnēm un ēstuvēm gan ceļotājiem, gan zirgu pastam un tirgotājiem, kuriem bija mērāms garš ceļš.

20.gadsimta sākumā Kandavas puse jau uzskatāma arī par medicīnas (veselības) tūrisma punktu Latvijā, jo netālu no Kandavas darbojās Sērūdeņu avotu iestāde, kas tika atvērta 1903.gadā, iekārtojot 3 vannas, un piedāvāja ārstniecības kures ar sēru bagātu ūdeni un dūņām. Sēravotu dziedinātava atradās tuvu Abavai Čužu purva teritorijā. Kandavas sēravotu dziednieciskās spējas bija tik labas un pakalpojums tik pieprasīts, ka jau 1904.gadā dziedinātas īpašnieks Žanno Danenbergs iestādi paplašināja līdz 16 vannām, ierīkojot atsevišķas vīriešu un sieviešu nodaļas. Pirms I Pasaules kara dziedniecības kures tika sniegtas arī bez ārsta atļaujas, tādēļ tās bija ļoti pieprasītas. Te ārstēja gan reimatismu, gan bija pacienti ar nervu un ādas slimībām, ar mazasinību un sieviešu slimībām. Diemžēl 1922.gadā dziednīca nodega. Tika gan uzcelta jauna dziednīcas ēka un Kandavai paredzēta liela nākotne kā kūrvietai, līdzīgi kā Ķemeriem un Baldonei, taču II Pasaules kara dēļ šis projekts nav turpinājies.

Matkules pagasta „Busēs” 1911.gadā izveidota pirmā tūristu apmetne Latvijā. Busenbergu dzimta šajā vietā dzīvo kopš 1767.gada. Te arī dzimis viens no pirmajiem tūrisma veicinātājiem Latvijā – Jānis Busenbergs, kurš ir vācījis materiālus par novada senatni un rakstījis par to arī preses izdevumos.

Analizējot tūrisma attīstības vēsturi, tūrisma attīstību apkārtnē viennozīmīgi veicināja arī dzelzceļa līnijas Rīga – Tukums – Ventspils atklāšana 20.gadsimta sākumā. To varēja izmantot gan vietējie zemnieki un rūpnieki tirdzniecības nolūkos (vedot preci tirgot uz Jūrmalu un Rīgu), gan intelīgences ceļošanas nolūkos. Dzelzceļš veicināja lielāku Rīgas iedzīvotāju došanos ārpus Rīgas. Tas tika pieminēts arī pirmās Latvijas laika tūrisma ceļvežos. Kā nozīmīgākie pieminami 1924.gadā iznākušais K.Veinberga „Vadonis pa Kurzemes Šveici” un 1939.gadā izdots K.Vanaga „Ceļvedis pa dzimto zemi – 2.daļa „Zemgale un Kurzeme”.

Pēc Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas skolotāju vadībā veidojās pirmās tūristu biedrības ar mērķi organizēt ekskursijas, iepazīstinot dzimto zemi. 20.gadsimta 30.gados valsts tūrisma politikas viens no mērķiem bija veicināt Latvijas apceļošanu. Tika izvēsta kampaņa „Apcēlo dzimto zemi!”, ko vēlāk pārdēvēja par „Pazīsti dzimto zemi!”. Tūrisma ģeogrāfijā šajā laikā iezīmējās Latvijas skaistākās vietas - Sigulda un tās apkārtnē, Gaujas senleja, Gaiziņkalns ar apkārtni un arī Kurzemes Šveice jeb Abavas ieleja.

Otrā pasaules kara laikā tika sagrauta liela daļa Latvijas saimniecības, arī tūrisma saimniecība. Padomju periodā pārveidoja tūrisma darba organizāciju. Tūrisms kļuva ne tikai par atpūtas un sporta veidu, bet arī par ideoloģiskās un politiskās audzināšanas līdzekli. Padomju periodā visstraujāk attīstījās vietējais tūrisms, turklāt paplašinājās tā mērogi. Latvijas iedzīvotāji varēja brīvi ceļot uz agrākajām ārzemēm - citām PSRS republikām, un PSRS republiku iedzīvotāji apmeklēja Latviju. Visas valsts teritorijā bija izstrādāti simtiem ceļojumu un ekskursiju maršrutu, uzceltas tūristu bāzes un kempingi. Viena no šādām atpūtas bāzēm bija arī „Plosti”, kas savu darbību bija uzsākusi jau 30.gados, bet padomju laikā bija iekļauta ikvienā PSRS tūrisma ceļvedī sadaļā par Latviju.

Abavas senlejas puse šajā laikā kļuva par populāru laivotāju punktu, jo īpaši pavasara palu laikā, kad Amulā un Imulā ūdeņu bija ļoti daudz un ar lielu straumi. Atpūtas bāzes „Plosti” un „Kurzemes Šveice” bija populārākās atpūtas bāzes. Pavasara sacensības un ūdenstūristu saiets „Kursas pavasaris” no 1990.gada kļuva par ikgadēju tradīciju laivošanas cienītājiem. Kandava pēc plaša stadiona kompleksa ar atklāto baseinu un arī kartinga trases izbūves kļuva par populāru sporta atpūtas bāzi Vissavienības mērogā, kā arī par uzņēmumu sporta spēļu rīkošanas vietu Latvijas mērogā.

Ārzemju tūristi Padomju Savienībā un Latvijā ieradās organizētās grupās. Diemžēl ārzemju tūristiem bija izstrādāti noteikti maršruti, daudzas pilsētas bija "slēgtas" ārzemniekiem, sevišķi tūristiem no kapitālistiskajām valstīm. Viena no šādām teritorijām bija arī Tukuma rajons, kurā atrodas daļa tagadējā DPAS teritorija.

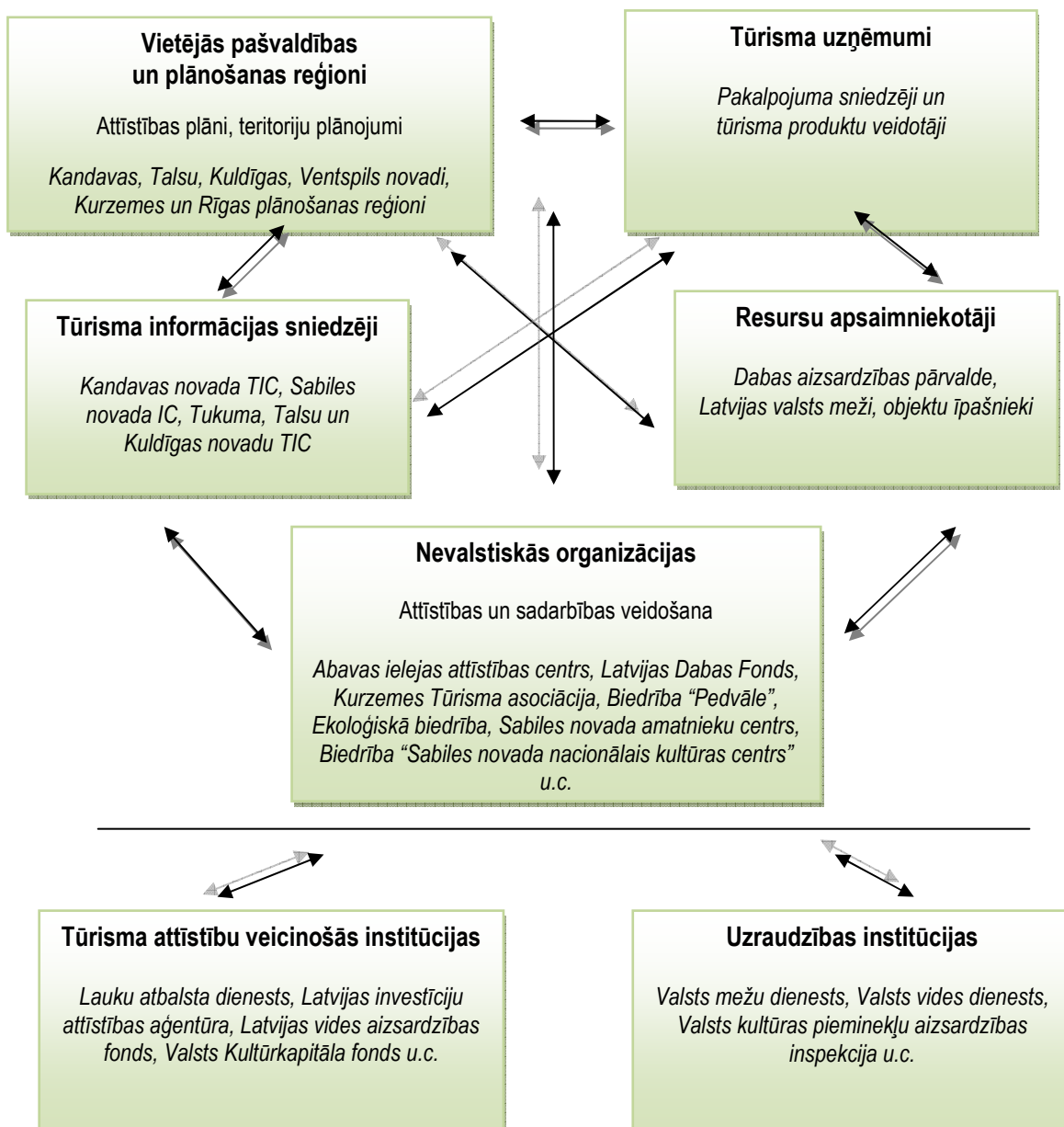
Tāpat kā visā Latvijā, arī šajā apkārtnē pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas tūrismā iestājās apsūkuma periods, un tika 1990.-to gadu vidū situācija atkal uzlabojās, un pamazām sākās augšupeja un līdz ar to arī tūrisma attīstība. Principiāli tika mainīta tūrisma organizācija un blakus valsts uzņēmumiem radās arī vairāk privāto tūrisma firmu un viesnīcu.

Atjaunoti Abavas senlejas un Kurzemes Šveices piedāvājums Latvijas tūrisma piedāvājumā parādījās 1995.gadā, kad starptautiskajā tūrisma izstādē „Balttour” Rīgā tika piedāvāts aicinājums „Ceļojumā pa 57. paralēli”, kurā ietilpa Abavas senleja, sākot jau to iepazīt no Tukuma līdz Rendai. Pēc 1996.gada, kad tika izveidota Abavas ielejas kultūrvēsturiskā teritorija, paralēli tūrisma informācijas centru piedāvājumam DPAS toreizējo dabas un kultūrvēsturisko piedāvājumu tūristiem piedāvāja Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs kopā ar Jaunmoku pili un citiem tūrisma uzņēmumiem.

2.2. Tūrisma attīstībā iesaistītās puses

Tūrisma attīstībā tieši un/vai pastarpināti DPAS ir iesaistītas sekojošas institūcijas un organizācijas (sk. attēlu Nr.2):

- vietējie tūrisma uzņēmumi un resursu apsaimniekotāji
- vietējās pašvaldības
- tūrisma informācijas sniedzēji
- AIAC un citas nevalstiskās organizācijas u.c.

Attēls Nr. 2. Tūrismā iesaistītās puses dabas parkā „Abavas senleja”

Biedrība „Abavas ielejas attīstības centrs” (AIAC) j / (*Abava River Development and Information Centre – ARDIC*) dibināts 2003.gadā un ir uzskatāms par vienu no svarīgākajiem tūrisma uzņēmējdarbības attīstītājiem, jo biedrības mērķis ir veicināt un attīstīt līdzsvarotu un daudzveidīgu attīstību vides aizsardzības, lauksaimniecības un tūrisma jomā, realizējot tādas aktivitātes kā:

- bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas veicināšana,
- tūrisma attīstības veicināšana,
- bioloģiskās lauksaimniecības attīstības veicināšana,
- ekoloģiski tīras vides saglabāšanas veicināšana,
- ar lauku attīstību saistīto uzņēmumu vadītāju un darbinieku izglītošana,
- sadarbības biedrības biedru starpā attīstība un veicināšana,
- informācijas apmaiņas, apkopošanas un izplatīšanas sekmēšana
- un citi uzdevumi, kas nav pretrunā ar statūtiem.

AIAC apvieno 24 biedrus (2008.gada nogale) – pašvaldības, tūrisma uzņēmēji un fiziskas personas.

Vietējās pašvaldības un uzņēmēji AIAC uzskata kā partneri, kas tieši strādā gan ar dabas aizsardzības, gan tūrisma jautājumiem DPAS.

Pašvaldības ir atbildīgas par tūrisma nozares attīstības plānošanas politiku teritorijā, kā arī uzņēmējdarbības veicināšanu. Zināmā mērā, kā instrumentu pašvaldības izmanto pašu veidotos tūrisma informācijas centrus, kas nodarbojas ar tūrisma un tūrisma uzņēmējdarbības veicināšanas pasākumiem un realizē vietas marketingu Latvijā un ārvalstīs. TIC nodarbojas ar tūrisma attīstības koordinēšanu savās teritorijās, piedalīties dažādos ar tūrisma saistītos projektos, kas saistīti ar nozares attīstību. Sadarbībā ar citām iestādēm un institūcijām apzina, veido, atjauno un papildina tūrisma nozares datu bāzi par attiecīgo teritoriju un tūrisma iespējām arī Latvijā, nodrošina jebkuru interesentu ar viņam nepieciešamo informāciju, veido un izplata dažāda veida informatīvos materiālus par tūrisma iespējām teritorijā, strādā ar vietējiem uzņēmējiem, veicina to kapacitātes un kvalitātes celšanu u.c. tml. uzdevumus.

Tūrisma uzņēmēji ir tie, kas veido tūrisma produktu, ko piedāvāt ceļotājiem. Tūrisma uzņēmumi ir tie, kas dabas un kultūras resursus izmanto un piedāvā jau kā tūrisma produktu. Tādēļ viņu loma ir ļoti būtiska, jo no viņu darbības kvalitātes un savstarpējās sadarbības, kā arī sadarbības ar pārējām tūrisma attīstībā iesaistītajām pusēm, ir atkarīgs, vai tūrisma attīstībai ir nākotne teritorijā.

Teritorijas pārvaldē, apsaimniekošanā, kā arī uzraudzībā atbilstoši savas kompetences ietvaros iesaistītas arī sekojošas organizācijas: Valsts Vides dienests, Ventspils reģionālā pārvalde, Dabas aizsardzības pārvalde, Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, Valsts mežu dienests, A/S Latvijas valsts meži, Lauku atbalsta dienests u.c.

Tabula Nr. 5. Iesaistīto institūciju un organizāciju lomā tūrisma attīstībā

Organizācija	Statuss	Mērķis, funkcijas	Loma tūrisma attīstībā
Abavas ielejas attīstības centrs	Sabiedriska organizācija – biedrība (24 biedri uz 2008.gada oktobri) – pašvaldības, fiziskas un juridiskas personas)	Veicināt un attīstīt līdzsvarotu un daudzveidīgu attīstību vides aizsardzības, lauksaimniecības un tūrisma jomā	Tūrisma attīstības veicināšana
Īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas "Abavas ieleja" padome	Sabiedriska konsultatīva institūcija – padome, sastāvā pārstāvji no Kandavas novada, Talsu novada un Kuldīgas novada domēm, Vides ministrijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas un Pedvāles Brīvdabas mākslas muzeja.	2002.gadā padomes nolikums (1997.gada 17.jūnijā MK Noteikumi nr.219) zaudēja spēku, bet padome netika likvidēta	Padome nav uzsākusi darbību
Valsts Vides dienests, Ventspils reģionālā pārvalde	Valsts institūcija, pakļauta Vides ministrijai	Vides aizsardzības un dabas resursu izmantošanas un likumdošanas ievērošanas kontrole, atļauju, tehnisko noteikumu u.c. administratīvo aktu saskaņošana	Neformāli – izglītot tūristus pastarpināti
Dabas aizsardzības pārvalde	Valsts institūcija, pakļauta Vides ministrijai	Veic īpaši aizsargājamo dabas teritoriju pārvaldīšana, īsteno valsts dabas aizsardzības politiku sugu un biotopu aizsardzības jomā	Plāno un organizē nepieciešamos dabas aizsardzības pasākumus aizsargājamās teritorijās, apsaimnieko; izsniedz atļaujas, atzinumus un saskaņojumus par dabas resursu izmantošanu, reklāmas izvietojumu dabā,

			brīvdabas izklaides, atpūtas un sporta pasākumu organizēšanu un cita veida darbību veikšanu aizsargājamās teritorijās; nodrošina informatīvo zīmju izvietojumu dabā aizsargājamo teritoriju ārējo robežu apzīmēšanai; nodrošina apmeklētājiem un iedzīvotājiem informāciju par aizsargājamām teritorijām un tā aizsardzības režīmu; informē un izglīto sabiedrību dabas aizsardzības jautājumos
Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Kurzemes un Rīgas reģionālā nodaļa	Kultūras ministrijas padotības tiešās valsts pārvaldes iestāde	Īsteno valsts politiku un kontroli kultūras pieminekļu aizsardzībā, veic kultūras mantojuma apzināšanu, izpēti un pieminekļu uzskaiti.	Realizē valsts kontroli kultūras pieminekļu aizsardzībā; Veic kultūras pieminekļu valsts uzskaiti, apzināt un pētīt kultūras mantojumu; Izsaka dokumentāciju par darbiem, kas saistīti ar kultūras pieminekļiem; Dod norādījumus kultūras pieminekļu īpašniekiem par attiecīgā kultūras pieminekļa izmantošanu un saglabāšanu; Izsaka noteikta parauga atļaujas konservācijas, restaurācijas, remonta un rekonstrukcijas darbu veikšanai kultūras pieminekļos.
Valsts mežu dienests, Dienvidkurzemes un Ziemeļkurzemes virsmežniecības	Valsts institūcija, pakļauta Zemkopības ministrijai	Uzrauga normatīvo aktu ievērošanu meža apsaimniekošanā un izmantošanā, piedalās normatīvo aktu izstrādē, izsniedz atļaujas dažādu saimniecisko darbību realizācijai	
Latvijas Valsts meži	Akciju sabiedrība	Pārvalda valstij piederošos komerciāli izmantojamus mežīpašumus, un līdztekus meža apsaimniekošanai, ieskaitot kokmateriālu realizāciju, un iegūst selekcionētas sēklas un stādus mežu atjaunošanai, realizē valsts intereses meža apsaimniekošanā, nodrošinot meža vērtību saglabāšanu, palielināšanu un maksimāli iespējamus ienākumus.	Sniedz medību un rekreācijas pakalpojumus, veido tūrisma infrastruktūru pārvaldītajos mežos
Lauku atbalsta dienests	Valsts pārvaldes iestāde, Zemkopības ministrijas pārraudzībā	Atbildīgs par vienotu valsts un Eiropas Savienības (ES) atbalsta politikas īstenošanu Latvijā, uzrauga normatīvo aktu ievērošanu nozarē un pilda citas ar lauksaimniecību un lauku atbalsta politikas īstenošanu saistītas funkcijas.	Administrē ES un valsts atbalstu laukiem, lauksaimniecībai, mezsaimniecībai un zivsaimniecībai, tostarp arī lauku tūrisma attīstībai
Talsu, Tukuma, Kuldīgas, Ventpils novadu pašvaldības	Pašvaldību institūcijas, pakļautas Reģionālās attīstības	Veic dabas resursu sadali, atbild par likumdošanas ieviešanu, pašvaldības	Veicina tūrisma attīstību pašvaldībās, radot labvēlīgus apstākļus uzņēmējdarbībai un

	un pašvaldību lietu ministrijai	teritorijas attīstības plānošanu, saistošo noteikumu izstrādi	atbalstot un sakārtojot tūrismu atbalstošo infrastruktūru
Privātuzņēmēji un vietējie iedzīvotāji	Sabiedriskais sektors	lesaistās dabas aizsardzības pasākumu ievērošanā un nodrošināšanā, tūrisma kā uzņēmējdarbības veikšanā	Tūrisma produktu izveide un pakalpojumu sniegšana, popularizēšana resursu apsaimniekošana

2.3. Realizētie tūrisma attīstības pasākumi un projekti

DPAS dabas aizsardzības plānā minētais teritorijas apsaimniekošanas ilgtermiņa mērķis ir saglabāt DPAS ainavisko vērtību, bioloģisko daudzveidību un teritorijas kultūrvēsturisko vērtību, vienlaicīgi nodrošinot arī izglītošanas un audzināšanas funkciju izpildi, teritorijas attīstību un iedzīvotāju labklājības līmeņa celšanos. Kā viens no teritorijas apsaimniekošanas mērķiem laika periodam no 2005. līdz 2009.gadam¹ tika definēts arī populāru tūristu apskates objektu ilgtspējīgu izmantošanas nodrošināšana, izmantojot teritorijas labiekārtošanu un atpazīstamību dabā, kā arī regulējot to izmantošanas intensitāti.

Kopumā no minētajiem 28 pasākumiem un uzdevumiem uz tūrismu un tūristu izglītošanu par dabai draudzīgu ceļošanu un DPAS vērtību dokumentā minēti 14 apsaimniekošanas un attīstības uzdevumi. Saskaņā ar LR likumu „Par īpaši aizsargājamajām teritorijām” dabas parkā tā patreizējā statusā tā teritorijas pārvaldes realizētāji ir attiecīgās vietējās pašvaldības, kuru kompetencē ir arī plānā minēto pasākumu finansēšana un finansu piesaiste.

Pēc pašvaldību aptaujas par dabas aizsardzības plāna ieviešanu, saņemtās atbildes par realizētajiem pasākumiem un projektiem, ko veikušas pašvaldības un/vai tai pakļautībā esošas iestādes un organizācijas skatāmas tabulā Nr. 6.

Tabula Nr. 6. Pašvaldību realizētie pasākumi un projekti dabas aizsardzības plāna ietvaros

Npk.	Nr. plānā	Pasākums	Izpildītājs	Finansējuma avots	Realizācijas laiks	Atzīme par izpildi, komentāri
Uz visas aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanu attiecināmie pasākumi						
1.	6.	Izveidot un dabas parkā uzstādīt informatīvos standus	Pašvaldība un aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizācija sadarbībā ar DAP un TAVA	Pašvaldības, DAP un TAVA finansējums	2009	Uzstādītas norādes zīmes un dabas parka atpazīšanas zīmes parkā visās pašvaldībās. Kandavas TIC sadarbībā ar AIAC uzstādījis 20 informācijas standus „Abavas ielejas takas”. Sadarbībā ar TAVA izveidoti un uzstādīti vairāki tūrisma informācijas stendi par Kurzemi un attiecīgo teritoriju (piemēram, Kandavā par Kandavu).
2.	7.	Uzstādīt norādes par apskates objektu atrašanās vietām	Pašvaldība sadarbībā ar aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizāciju un pieaicinot TAVA	Pašvaldības un TAVA finansējums	2008	Uzstādītas norādes zīmes visās pašvaldībās uz galvenajiem tūrisma objektiem (sadarbībā ar TAVA un uzņēmējiem)
3.	9.	Popularizēt aizsargājamo teritoriju, izmantot arī masu saziņas līdzekļus, vietējo un	Pašvaldība un aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizācija		2004-2008	Visas pašvaldības izmanto AIAC, kā arī vietējos un rajonu TICus parka popularizēšanai. Kandavas TIC ievieto

¹ Dabas aizsardzības plāna darbības termiņš dabas parkam „Abavas senleja” ir pagarināts līdz 2013.gada 31.decembrim saskaņā ar vides ministra 2010.gada 6.janvāra rīkojumu Nr.2 „Par dabas aizsardzības plāna darbības termiņa pagarināšanu”.

		centrālo presi				<p>rakstus vietējā un rajona presē par Kandavas novada tūrisma aktualitātēm.</p> <p>AIAC darbības laikā izveidoti vairāki sižeti par tūrismu un bioloģisko saimniekošanu dabas parkā. 2008.gadā LTV raidījumā „Zaļais ģipsšums” vairākkārtīgi rādīti dabas parka „Abavas senleja” uzņēmēji, stāstīts par dabas parka vērtībām, par tajā rīkotajām sakopšanas talkām.</p> <p>Visām pašvaldībām izstrādātas savas mājas lapās, kurās atrodama informācija arī par dabas parku un tūrisma objektiem.</p> <p>Ar TICu dalību dabas parks tiek regulāri reklamēts starptautiskajos tūrisma gadatirgos.</p>
--	--	----------------	--	--	--	--

Izglītojošo un audzināšanas funkciju nodrošinošie pasākumi

4.	10.	Izstrādāt informatīvu materiālu (bukletu), kurā būtu dota informācija par aizsargājamās teritorijas vērtībām, tās robežām, teritorijā aplūkojamiem objektiem, tūrisma servisa objektiem	Pašvaldības un aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizācija	Pašvaldības vai to piesaistīts finansējums	2007	<p>Kandavas un Sabiles TICi, vadoties pēc budžeta iespējām, izdod informatīvos izdevumus par tūrisma iespējām attiecīgajās pašvaldībās. Rajonu TICi veido tūrisma piedāvājuma materiālu rajonu robežās.</p> <p>Tukuma un Talsu TICi veido kopīgu izdevumu – tūrisma avīzi, kurā kā vienots galamērķis izdalīta Abavas senleja.</p> <p>AIAC 2008.gadā izdevusi dabas parka karti un tūrisma bukletu „Dabas parks Abavas senleja”, kuros apkopoti apskates objekti, atzīmētas parka robežas, publicēta informācija par noteikumiem dabas parkā.</p>
----	-----	---	--	--	------	---

						Kandavas novada dome izveidojusi bagātu fotoalbumu par Kandavas novadu, kurā viena nodaļa atvēlēta dabas parkam.
5.	13.	Izstrādāt plašāku informatīvo materiālu (uzziņu krājumu, kurā būtu dota informācija par aizsargājamās teritorijas vērtībām, tās robežām, teritorijā aplūkojamiem objektiem, tūrisma servisa objektiem, pēc attiecīgo maršrutu izveidošanas arī informācija par izmantojamajiem tūrisma maršrutiem	Pašvaldības un aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizācija	Pašvaldība un tās piesaistīts finansējums	2009	AIAC sagatavojis un iesniedzis LVAF projektu, kas atbalstīts, par mājas lapas izveidi, kurā būs izvietota plaša informācija par dabas parku un AIAC. Kultūrvēstures un tūrisma interesenti Valdis Avotiņš un Ints Lukss sadarbojoties ar vietējiem dabas un novadpētniekiem sagatavojuši kultūrvēsturisku tūrisma ceļvedi un laivošanas bukletu „Lejup pa Abavu”
Pasākumi bioloģiskās daudzveidības vērtību un dabas pieminekļu saglabāšanai						
6.	15.	Novērtēt apmeklētāko dabas objektu stāvokli, novērtēt tiem pieļaujamās izmantošanas slodzes, režīmu un izstrādāt ekspluatācijas noteikumus	Pašvaldība sadarbībā ar aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizāciju un pieaicinot ekspertus	Pašvaldības vai to piesaistīts finansējums	2005-2006	Šādu apsekojumu un novērtējumu (regulāru un profesionālu) nav. Rendas pagastā to veic skolēni skolu projektu ietvaros
Pasākumi ainavisko vērtību saglabāšanai un ainavas elementu apzināšanai						
7.	19.	Izstrādāt rīcības programmu skatu vietu iekārtošanai, kas ietver esošo skatu vietu apzināšanu, no jauna ierīkojamo skatu vietu izvēli un nosaka kārtību, kādā tiks realizēta skatu vietu praktiskā ierīkošana un apsaimniekošana	Pašvaldība sadarbībā ar aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizāciju un pieaicinot ekspertus	Pašvaldības vai to piesaistīts finansējums	2006	Programma nav izstrādāta. Darbība noris pēc TICu/uzņēmēju/AIAC ierosinājuma, vadoties no iespējamajiem pieejamajiem resursiem.
8.	20.	Noteikt uz katru konkrēto skatu vietu attiecināmos labiekārtošanas pasākumus, paredzot arī automašīnu novietošanu, un izstrādāt skatu vietu izmantošanas un drošības noteikumus	Pašvaldība sadarbībā ar aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizāciju un pieaicinot ekspertus	Pašvaldības vai to piesaistīts finansējums	2006	Nav izstrādāts. Darbība noris pēc kārtējo apsekojumu fiksējumiem un/vai TICu/uzņēmēju/AIAC ierosinājuma.
9.	22.	Veikt labiekārtošanas darbus apskates objektiem pieguļošajās teritorijās, t.sk. arī aizsargbarjeru izvietojumu vietās, kur tas	Pašvaldība un aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizācija	Pašvaldības un tās piesaistīts finansējums	2005-2009	Kandavas novada pašvaldība sadarbībā ar LVM izveidojusi dabas taku Čūžu purvā ar stāvvietu,

		ir nepieciešams objekta saglabāšanai vai apmeklētāju drošības nodrošināšanai, transporta novietošanai izmantojamas teritorijas ierīkošanu, sanitāro apstākļu nodrošināšanu u.c.	sadarbībā ar zemju īpašniekiem un lietotājiem			atpūtas vietu, norādēm un informācijas stendiem. Rendas pagastā izveidotas laipas pie Īvandes upītes ūdenskrituma. Abavas rumbas apsaimniekotāji labiekārtojuši stāvlaukumus un atpūtas vietas pie objekta.
10.	23.	Veikt skatu vietu labiekārtošanas un uzturēšanas darbus	Pašvaldība un aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizācija sadarībā ar zemju īpašniekiem un lietotājiem	Pašvaldības un tās piesaistīts finansējums	2005-2009	Sabiles novada Greiļu kalnā iekārtota skatu vieta sadarībā ar AIAC un zemes īpašnieku. Regulāri tiek veikti uzturēšanas darbi gan skatu laukumā, gan Čužu purva dabas takās.
11.	24.	Visā dabas parka teritorijā veikt sakopšanas un labiekārtošanas darbus	Pašvaldība un aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizācija sadarībā ar zemju īpašniekiem un lietotājiem	Pašvaldības, tās piesaistīts finansējums un privātpersonu līdzekļi	2005-2009	Regulāri tiek veikti sakopšanas un uzturēšanas darbi. Tos organizē pašvaldības, AIAC, kā arī dažādas NVO (īpaši laivotāju uzņēmumi un organizācijas). Katru pavasari pašvaldības kopā ar AIAC organizē Abavas krastu sakopšanas talkas, savukārt pavasaros un rudenos uzņēmēji-laivu iznomātāji (Jūras laivas, Campo u.c.) rīko Abavas, kā arī Amulas un Imulas tīrīšanas talkas.
Pasākumi teritorijas attīstības veicināšanai						
12.	26.	Apzināt zemju īpašniekus, kuri sniedz tūrisma pakalpojumus vai plāno uzsākt šāda rakstura darbību	Pašvaldība sadarībā ar aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizāciju un pieaicinot ekspertus	Pašvaldības vai to piesaistīts finansējums	2005	Pašvaldībās, kā arī TICos ir pieejama informācija par esošajiem tūrisma uzņēmējiem.
13.	27.	Izstrādāt dabas parka „Abavas senleja” tūrisma attīstības plānu, atbilstoši šī dabas aizsardzības plāna prasībām	Pašvaldība sadarībā ar aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizāciju un pieaicinot	Pašvaldības vai to piesaistīts finansējums	2007	Izstrādāts pēc AIAC pasūtījuma ar LVAF finansētu atbalstu kā esošās situācijas apkopojums un videi draudzīga tūrisma ideju kopsavilkums.

14.	28.	Izstrādāt tūrisma maršrutus: - velotūristiem ar grūtību pārvarēšanas elementiem - autotūristu maršrutus, kas viegli kombinējami ar nelieliem pusstundu-stundu kājnieku maršrutiem - kājnieku maršrutus	ekspertus Pašvaldība sadarbībā ar aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizāciju un pieaicinot ekspertus	Pašvaldība un tās piesaistīts finansējums	2008	Caur Rendas pagastu un parka teritoriju iet velomaršruts, ko izstrādājusi Kuldīgas pilsēta kopā ar Kuldīgas TICu. Izdots informatīvais materiāls un pašvaldībā uzstādīts informatīvais stends par maršrutu un apkārtnē esošajiem tūrisma objektiem. Kandavas novadā notiek darbs pie velomaršrutu izstrādes. Kandavas novadā izveidotas pastaigu vietas un takas – Čužu purvs, Abavas ielejas takas (no telšu vietas „Vītiņi” līdz Buses pilskalnā ar marķējumu uz kokiem). Pastaigu takas izveidotas Sabilē esošajā Pedvāles brīvdabas un mākslas muzeja teritorijā.
-----	-----	---	--	---	------	---

2.4. AIAC realizētie dabas aizsardzības projekti un finansējums

2004.-2005.gadā sadarbībā ar Holandiešu partneriem – Overijseles provinci un Latvijas Dabas fondu īstenots projekts mitrāju atjaunošanai Abavas ielejā. Kopsummā par 10393 Ls realizētas aktivitātes Abavas krastu ekosistēmas atjaunošanai (Rendas pagastā, z/s Rūķi). Tāpat ar Nīderlandes atbalstu Sabiles novada Greiļu kalnā labiekārtota skatu vieta un ar AIAC rīcībā esošo finansējumu nodrošināta tā uzturēšana.

2006.gadā Ls 7000 tika saņemti no LVAf pļavu atjaunošanas un apsaimniekošanai Abavas ielejā. Šī projekta rezultātā atbrīvota Abavas upe un vecupe no apauguma, pļautas niedres, koku un krūmu atvases, piemājas saimniecībā „Rūķi”, Rendas pagastā, zemnieku saimniecība „Drubazas” Sabiles novadā ierīkots ganību žogs, lai aizsargātu kadiķu audzes un pļavu biotopu.

Savukārt ar LVAf atbalstu (Ls 2500) 2008.gadā noorganizēta kārtējā Abavas ielejas sakopšanas talka, izvēršot aktivitātes Kandavas, Sabiles, Ģibuļu un Rendas pašvaldībās. Talku laikā savākti atkritumi Abavas upē, populārākajos apskates objektos pie Abavas upes un „Zviedru cepurē” visiem talkas dalībniekiem sarīkots noslēguma pasākums.

2007.-2008.gadā AIAC nodrošināja dabas takas Čužu purvā (Kandavas novads) uzturēšanu – atkritumu savākšanu, pārvietojamās tualetes nomu, regulāru takas izpļaušanu un atpūtas vietas sakārtošanu. Arī šie pasākumi veikti ar LVAf atbalstu (Ls 1480) un biedrības līdzekļiem (Ls 596).

LVAf 2006.gadā piešķīra Ls 680,82 vides izglītības projektam „Saudzēsim vidi Abavas ielejā”, kura rezultātā Kandavas un Sabiles novados un Ģibuļu un Rendas pagastos noorganizēti vairāki semināri par vides aizsardzību, kā arī noorganizēta Abavas ielejas sakopšanas talka.

Arī 2007.gadā realizēts vides izglītības projekts parkā ar LVAf finansiālo atbalstu (Ls 1346). Tā rezultātā noorganizēti semināri vietējiem iedzīvotājiem par likumiem, noteikumiem, dabas aizsardzības plāniem, aizsargājamajiem biotopiem, dabas takām, zivju resursiem, tūrisma iespējām dabas parkā.

2008.gadā vides izglītības nolūkos un tūrisma (kā viena no vides izglītības līdzekļa) attīstības veicināšanai AIAC iesniedzis un guvis atbalstu vēl 3 projektiem: bukleta par dabas parku izdošanai (Ls 1685), dabas parka kartes

izdošanai (Ls 995) un avīzes „Abavas ielejas ziņas” 3 numuru izdošanai (Ls 5000). Biedrība ir sagatavojusi un guvusi atbalstu arī projektam, kuru plānots realizēt 2009.gadā – mājas lapas izveide par AIAC un DPAS. Šo aktivitāšu rezultātā 2008.gada nogalē izdota gan dabas parka karte (formāts B2), kurā apkopota informācija par teritoriju un noteikumiem tajā un kas iedzīvotājiem un uzņēmējiem pieejama bez maksas, gan izgatavots buklets (formāts A2) par dabas parku, noteikumiem tajā un tūrisma apskates objektiem, kas arī pieejams bez maksas. 2008.gadā iznākuši visi trīs iepļānotie avīžu numuri „Abavas ielejas ziņas” pa 10000 eksemplāriem katrs uz dabai draudzīga papīra par dabas parku un tā vērtībām. Laikraksti bez maksas izdalīti iedzīvotājiem un pieejami ikvienam interesentam tūrisma informācijas centros.

2006.gadā AIAC saņēma finansējumu (Ls 7972,75) no Sabiedrības Integrācijas fonda Abavas ielejas pašvaldību un NVO kapacitātes stiprināšana Eiropas sociālā fonda pasākumu ieviešanai. Projekta gaitā notika uzņēmēju apmācības uzņēmējdarbības, vides aizsardzības un tūrisma jomā un vairāki pieredzes apmaiņas pasākumi.

2007.gadā LVAf piešķīra finansējumu Ls 1486 DPAS tūrisma attīstības plāna izstrādei. Tika apkopota informācija par tūrisma objektiem, pakalpojumiem Abavas senlejā un sagatavots materiāls ar vadlīnijām par tūrisma attīstības iespējām parka teritorijā.

Čužu purva dabas aizsardzības plāna 2005.-2015.gada apsaimniekošanas pasākumos arī pieminētas tūrisma aktivitātes, kas vērstas uz dabas tūrisma attīstību liegumā un dabas parkā kopumā (skatīt tabulu Nr. 7).

Tabula Nr. 7. Čužu purva dabas aizsardzības plāna apsaimniekošanas pasākumi tūrisma attīstībai

Npk.	Nr. plānā	Pasākums	Izpildītājs	Finansējuma avots	Realizācijas laiks	Atzīme par izpildi, komentāri
Dabas tūrisma attīstība (D sadaļa)						
1.	1.	Izveidot dabas taku 3,5 km garumā	AS „VAS LVM” Zemgales mežsaimniecība	AS „VAS LVM” Zemgales mežsaimniecība 8-10 Ls/m		Dabas liegumā izveidota taka (~850 m ar koka segumu, ir 7 tiltiņi pāri strautiņiem)
2.	2.	Izgatavot un izvietot dabā 2 informācijas standus un 5 stājstandus	AS „VAS LVM” Zemgales mežsaimniecība, Kandavas novada dome	AS „VAS LVM” Zemgales mežsaimniecība, Kandavas novada dome 300 Ls/stends 50-70Ls/stājstands		
3.	3.	Izgatavot un izvietot dabas liegumā vismaz 10 norādes, kas palīdz orientēties dabā	AS „VAS LVM” Zemgales mežsaimniecība, Kandavas novada dome	AS „VAS LVM” Zemgales mežsaimniecība, Kandavas novada dome 5-7 Ls/ norāde		
4.	4.	Ierīkot vienu atpūtas vietu, izkāpšanas vietu ūdens tūristiem	AS „VAS LVM” Zemgales mežsaimniecība	AS „VAS LVM” Zemgales mežsaimniecība 500-600 Ls		
5.	5.	Izveidot vienu autostāvvietu ārpus dabas lieguma	Kandavas novada dome	Kandavas novada dome 2018 Ls		

2.5. Tūrisma attīstības finansējums

Aprēķināt finanses, kas ieguldītas dabas aizsardzībai un tūrisma veicināšanai dabas parkā, ir sarežģīts process, jo nav pilnībā pieejamu datu. Aptuvenā summa, kas 5 gadu laikā varētu būt ieguldīta, ir vairāk nekā 100 tūkstoši latu, kas izlietoti AIAC uzturēšanai un līdz ar to – pasākumiem, kas nepieciešami dabas parka apsaimniekošanas plāna realizācijai (skatīt tabulu Nr. 8.).

Tabula Nr. 8. AIAC finansu apjoms

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	Kopā
AIAC uzturēšanai	17908	14724,20	7431,60	6515	13261,60	59840,40

<i>no pašvaldībām</i>	17908	14907,20	6749,75	6534	13261,60	59360,55
Dabas aizsardzības pasākumiem	5393	5000	7000	-	2500	19893
<i>t.sk. mitrāju atjaunošanai</i>	5393	5000	-	-	-	10393
<i>no Holandes</i>	3833	3500	-	-	-	7333
<i>LDF</i>	1560	1500	-	-	-	3060
<i>plāvu atjaunošanai un apsaimniekošanai</i>	-	-	7000	-	-	7000
<i>no LVAF</i>	-	-	7000	-	-	7000
<i>sakopšanas talkas</i>	-	-	-	-	2500	2500
<i>no LVAF</i>	-	-	-	-	2500	2500
Vides izglītībai un tūrisma reklāmai	-	-	680,82	1346	7680	9706,82
<i>vides izglītības projekti</i>	-	-	680,82	1346	-	2026,82
<i>no LVAF</i>	-	-	680,82	1346	-	2026,82
<i>tūrisma reklāma</i>	-	-	-	-	7680	7680
<i>no LVAF</i>	-	-	-	-	7680	
Plānošanas un kapacitātes pasākumiem	-	-	7972,75	2966	-	10938,75
<i>dabas aizsardzības plāni</i>	-	-	-	1480	-	1480
<i>no LVAF</i>	-	-	-	1480	-	1480
<i>tūrisma plāni</i>	-	-	-	1486	-	1486
<i>no LVAF</i>	-	-	-	1486	-	1486
<i>dažādu mērķauditoriju kapacitātes pasākumiem</i>	-	-	7972,75	-	-	7972,75
<i>no SIF</i>	-	-	7972,75	-	-	7972,75
Kopā	23301	19724,20	23085,17	10827	23441,60	100378,97

* AIAC dati

Kopumā galvenais finansētājs ir pašvaldības, kas AIAC uzturēšanai piešķirušas Ls 59840, kas ir aptuveni 60% no AIAC finansējuma, kas izlietots gan AIAC administrācijas uzturēšanai, gan lielo projektu līdzfinansējumam un nozīmīgāko dabas apskates objektu labiekārtošanai un uzturēšanai.

Nākamais nopietnākais un svarīgākais finansu avots dabas aizsardzības un vides izglītības projektu realizācijā, t.sk. tūrisma projektiem, ir Latvijas vides aizsardzības fonds, kas 5 gadu laikā AIACam piešķīris Ls 22172,82 (22% no AIAC finansēm).

Tabula Nr. 9. AIAC finansējuma avoti

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	Kopā
Pašvaldības, t.sk.:	17908	14724,20	7431,60	6515	13261,60	59840,40
<i>Kandavas novads</i>	8325	6930	3465	3037,50	6165	27922,50
<i>Sabiles novads</i>	5735	4774	2387	2092,50	4247	19235,50
<i>Rendas pagasts</i>	2220	1665	902	791	1644	7222
<i>Ģibuļu pagasts</i>	1628	1355,20	677,60	594	1205,60	5460,40
LVAF	-	-	7680,82	4312	10180	22172,82
ES fondī*, t.sk.:	-	-	7972,75	-	-	7972,75
<i>SIF</i>	-	-	7972,75	-	-	7972,75
Citi finansu avoti*, t.sk.	5393	5000	-	-	-	10393
<i>Holande</i>	3833	3500	-	-	-	7333
<i>LDF</i>	1560	1500	-	-	-	3060
Kopā	23301	19724,20	23085,17	10827	23441,60	100378,97

Kopumā fondu piešķirtie līdzekļi laika posmā no 2004. līdz 2008.gadam (skatīt tabulu Nr. 9.) sadalās sekojoši: 49% izmantoti dabas aizsardzības pasākumu realizācijai, 24% - vides izglītībai un tūrismam un 27% teritorijas plānošanas un pašvaldību, uzņēmēju un NVO kapacitātes pasākumiem.

3. Dabas parka „Abavas senleja” tūrisma resursu raksturojums

Resursi ir viens no svarīgākajiem konkrētās teritorijas tūristu piesaistes faktoriem. Nodaļas galvenais **mērķis** ir identificēt un īsi raksturot nozīmīgākos Abavas senlejas dabas parka resursus un izvērtēt to piemērotību tūrisma nozares turpmākai attīstībai dabas parka teritorijā. Nodaļas secinājumi ļauj secīgi plānot un noteikt teritorijas tūrisma attīstības mērķus un uzdevumus.

Ar **tūrisma resursiem** DPAS tūrisma attīstības plāna kontekstā tiek saprasts dabas un cilvēka radīto faktoru un norišu kopums, kas minētajā teritorijā piesaista tūristu intereses, piemēram, - dabas, kultūras, vēstures, rekreatīvie resursi u.c. objekti (t.sk. aizsargājami dabas objekti un objekti ar kultūras pieminekļa statusu), radot vēlmi doties un ceļot pa konkrēto teritoriju.

Dabas parks „Abavas ieleja” ir unikāls ar to, ka tas vienlaicīgi ir ne tikai **kultūrvēsturisks un ainavisks piemineklis**, bet arī **ģeoloģisks un ģeomorfoloģisks piemineklis**. Abavas ielejai ir ievērojams **dabas resursu mantojums** – bagāta flora un fauna, daudzveidīgi biotopi – meži, purvi, dabīgās pļavas, dabīgās ganības, upes, dīķi, strauti un avoti. Cietkoksnes mežiem ir sevišķa vērtība, proti – gobu, ozolu un liepu audzes. Dabas ainavām piemīt izcila estētiskā vērtība, bioloģiskā un zinātniskā daudzveidība, kas saistīta ar civilizācijas vēsturi.

Jāatzīmē, ka šajā teritorijā ir bagāts gan **materiālais kultūras mantojums** – vēsturiskas ēkas, celtnes un vietas, gan **nemateriālās kultūras mantojums** – teikas, nostāsti, pasakas, kā arī latviešu valodas dialekti un izloksnes, raksturīgākie no tiem - Talsu un Ventpils pusē. Nozīmīgs nemateriālās kultūras mantojums un vienlaicīgi tūrisma resurss ir arī teritorijā notikušie vēstures notikumi un dzīvojušie cilvēki un viņu nodarbošanās.

Abavas ielejā ietilpst **kultūrvēsturiskā un dabas mantojuma kopums**, kas izveidojies no otrā gadu tūkstoša pirms mūsu ēras līdz mūsdienām. Par tās bagāto vēsturi liecina teritorijā atrodamie daudzie kultūrvēsturiskie pieminekļi: 8 pilskalni ar apmetnēm, 9 senkapu vietas, 5 senas kulta vietas, 2 viduslaiku piļu vietas un drupas, 2 pilsētu vēsturiskie centri, vairāki muižu centri, baznīcas un citi objekti.

„Abavas ielejas” kultūrvēsture iedalāma vairākos vēsturiskos posmos:

- **vēlais neolīta laikmets** (2.gadu tūkstošis p.m.ē.) – apmetnes vieta *Tojātos* – Sabiles pievārtē 10 km no Kandavas, kur atrasti pirmatnējie mednieku un zvejnieku darinātie kaula un raga darbarīki un keramikas priekšmeti;
- **agrais metāla laikmets** (2.g.t.vidus p.m.ē. – 1.gs.p.m.ē.) – nocietinātajā apmetnē *Matkulē (Buses)* atrastās bronzas rotaslietas, švīkotās keramikas trauku lauskas un citi priekšmeti. Atsevišķas senlietas atrastas arī Kandavā, Sabilē un to apkārtnēs. Kandavas apkārtņē atrastie ugunskaņi liecina, ka šajā apkārtnē dzīvojuši somi un balti (kurši), šādi ugunskaņi raksturīgi kuršiem, bet skeletkaņi savukārt bija raksturīgi lībiešiem;
- **vidējais dzelzs laikmets** (5.-9.gs.) – tajā laikā senā Kurša daļiņusies 3 daļās: Rietumkursā – Bandavas, Ventavas un Piemāres zemēs, Austrumkursā – Vanēnijā un Dienvidkursā – Meguvē. Vanēnijā ietilpa arī Kandavas, Sabiles, Talsu, Dundagas u.c. novadi; Kandavas kuršu pilskalnā atradies viens no Vanēnijas valsts centriem, no kura novada vecākais (virsaitis) pārvaldīja apkārtējās teritorijas. Iespējams, ka pie pils - Puzuru gravā – atradies kuršu ciems;
- **11.-13.gadsimtā** – līdz ar krustnešu iebrukumiem parādās pirmie rakstiskie dokumenti – līgumi, kuros minēti novadu un zemju nosaukumi – Renda, Valdgale, Pidevale, Matkule, Vāne, Pūre, Iģene, Kandava (1231.), Sabile (1253.) un Ance;
- **15.-18.gadsimts** – 15.gadsimtā pie Sabiles izveidojās apdzīvota vieta, kad šeit nometināja vācu tirgotājus un amatniekus. Līdzīgi bijis arī Kandavā – tur bijušas amatnieku darbnīcas, tirgus vieta un baznīca. 16.gs. Kandavā apbūve turpināja attīstīties ap tirgus laukumu, virzoties gar Sabiles, Talsu un Lielo ielu. 1687. gadā parādījās pirmā mūra baznīca. 1625.gadā Kandavai, Sabilē, Talsiem un Tukumam oficiāli piešķirti miesta nosaukumi un tie bija hercoga īpašumi. Attīstījās rūpniecība gan Kandavā, gan tās apkārtnē – darbojās pulvera maltuve, salpetra vārtava, ogļu dedzinātavas, dzirnavas, linu austuves un alus darītavas, tika iegūts sērs. Arī Sabile un Renda bijušas rūpnieciski aktīvas – darbojušās linu austuves, kaļķu un darvas ceplī, dzirnavas, kokapstrādes, salpetra, parfimērijas un ziepju fabrikas, eļļas dzirnavas, kā arī liela vīna darinātava, papīrfabrika, dzelzs ceplis ar lietuvu un kaltuvi. 1703.gadā Zviedrijas karaļa Gustava XII vadītais karaspēks atkārtoti izlaupīja un izpostīja Kandavu un Sabili. Dažus gadus vēlāk pēc lielās mēra epidēmijas, 1710.gadā no agrākajiem Kandavas miesta 600 iedzīvotājiem dzīvi bija palikuši tikai 2 amatnieki. Līdz 1561.gadam Kurzeme ietilpa Livonijas valstu konfederācijā. No 1561.-1795.gadam tā atradās Kurzemes un Zemgales hercogistes sastāvā, bet no 1795.- 1918.gadam - Krievijas impērijas Kurzemes guberņas statusā.

- **19.gadsimts** – latviešu tautai raksturīgs ar nacionālo atmodu gadsimta vidū, vācbaltu kultūrā parādās interese par senatni un ceļošanu, historisms parādās muižu centru apbūvēs un jaunu muižu būvniecībā. Parādās pirmie latviešu izglītības un kultūras darbinieki, kas dodas dzimtās zemes apceļojumos. Iespējams šajā laikā parādās apzīmējums „Kurzemes Šveice”. Krogi kalpo par tradicionālajām viesību un sanāksmju telpām, kā arī naktsmītnēm visiem, kas atrodas uz ceļa. Gadsimta beigās parādās pirmās viesnīcas. Pilsētvidēs raksturīgs 3 tautību raksturs – 1/3 ir vācu, 1/3 – latviešu un 1/3 ebreju tautību iedzīvotāji. Parādās pirmie mūra nami ar vairākiem stāviem, kā arī raksturīgā dažādu stāvu apbūve vienā ēkā.
- **20.gadsimts** – 1907.gadā atklāta dzelzceļa satiksme Rīga-Ventspils, kas veicināja visas apkārtnes attīstību. 1911.gadā nodibināta pirmā tūristu apmetne Latvijā „Buses”, kuru saimnieks pats bija aktīvs tūrisma propogandētājs un veicinātājs. 20.gadu vidū izplatītākās naktsmītnes ceļotāju vidū bija iebraucamās vietas, krogi un traktieri, lai gan pastāvēja arī viesnīcas, taču tās bija salīdzinoši dārgas, bet tūristu apmetnes savukārt nevarēja uzņemt lielu ceļotāju skaitu. Pirmās LR laikā iznāk pirmie ceļveži, kas popularizē ceļošanas ideju par dzimtās zemes apceļošanu. Padomju laikā tūrisms ir atpūtas un sporta veids – ceļošana, kas apvienota ar zināšanu paplašināšanu un sporta elementiem. Teritorijā izveidotas vairākas bāzes, kas iekļautas vissavienības tūrisma un atpūtas bāžu sarakstos. Sporta tūrisma attīstību veicina Kandavā izveidotais sporta komplekss ar vairākiem sporta laukumiem, atklāto baseinu un kartinga laukumu. Nostiprinājies tūrisma literatūrā jēdziens un maršruts „Kurzemes Šveice”.

Abavas ieleja senlaikus ir kalpojusi kā vēsturiski nozīmīgs ceļš. Upes ielejas nogāzēs atrodas vairāki pilskalni, 2 senpilsētas – Kandava un Sabīle, muižas, kas radīja ap sevi dažādas saimniecības ēkas, parkus, alejas un citus objektus.

Par vērtīgiem tūrisma resursiem Abavas ielejas dabas parka teritorijā uzskatāmas:

- Abavas senleja kā vienota ainava;
- Imulas un Amulas ielejas, un starpupju pacēlums;
- Abavas upe ar vecupju kompleksiem;
- Imulas un Amulas upes;
- Abavas ielejas nogāzes ar gravām, strautu iegrauzumiem, avotiem, mežiem u.c. elementiem;
- dabas un kultūras pieminekļi un citu kategoriju mazās aizsargājamās teritorijas;
- Kandavas un Sabīles pilsētas, kā arī muižu kompleksi un lauku sētas;
- lielā bioloģiskā daudzveidība.

3.1. Kultūras un vēstures resursi

Dabas parkā „Abavas ieleja” ir sastopami visu veidu valsts nozīmes kultūras pieminekļu tipoloģiskās grupas:

- arheoloģiskie pieminekļi,
- arhitektūras un pilsētbūvniecības pieminekļi,
- mākslas pieminekļi,
- industriālie pieminekļi,
- vēsturisko notikumu vietas,

taču kā nozīmīgākie no tiem un galvenie tūrisma resursi minami arheoloģijas, arhitektūras un pilsētbūvniecības pieminekļi.

3.1.1. Senkapi, apbedījumu vietas

Abavas senlejas DP teritorijā esošie objekti, kas ir valsts vai vietējas nozīmes KP – Mēra kalniņš pie Ugunsdzēsēju depo, Kandavas, Lanksēdes un Matkules senkapi, Tojātu apmetne ar senkapiem, Veģu, Valgales, Avotiņu senkapi u.c. šobrīd netiek izmantoti kā tūristu piesaistes, jo dabā nezinātājiem tie pārsvarā gadījumu nav atpazīstami, nav labiekārtoti (piemēram, informācijas stendi u.c.). Iespējams, ka kādu no šiem objektiem nākotnē varētu iekārtot un izmantot kā svarīgu teritorijas vēstures izziņas un kultūras tūrisma objektu.

Ziedru cepure - vizuāli interesants objekts, nostāstu vieta. Senkapi (citos avotos – kulta) vieta. Potenciāls kultūras tūrisma objekts, jo ir viegli pieejams un dabā atpazīstams.

Brinkenu kapliča - Interesants, bet nelabiekārtots vēstures piemineklis, potenciāls izziņas un kultūras tūrisma objekts. VNKP.

Lielrendas Velna laiva - iespējams, viens no dažiem šāda tipa apbedījumiem Latvijā. Gan esošs, gan potenciāls kultūras un izziņas tūrisma resurss, pie kura uzstādīta norāde. VNKP.

3.1.2. Kulta vietas

Šobrīd neviens no minētajiem objektiem netiek izmantots un nav labiekārtots kā tūrisma objekts. Arī atsevišķi laukakmeņi, kas aprakstīti augstāk, tiek uzskatīti par kulta vietām.

Sabiles Upurkalns - atrodas Sabiles centrā, nelabiekārtots. No Upurkalna paveras plašs skats uz pilsētu un Abavas senleju (potenciāla skatu vieta).

Lūgšanu kalns - iepretim Čāpuļu pilskalnam Nezinātājam grūti atrodams un dabā atpazīstams objekts Kurzemnieku strauta krastā. VNKP.

Matkules Baznīcas kalns - iepretim Matkules (Buses) pilskalnam. Grūti pieejama vieta. VNKP.

Valgales Baznīcas kalns - iepretim Valgales pilskalnam. Grūti pieejama un nezinātājam dabā grūti atpazīstama vieta. VNKP.

3.1.3. Pilskalni

Abavas senleja ir viena no retajām teritorijām Latvijā, kur vairāki pilskalni ir labiekārtoti, no tiem paveras lieliskas ainavas un tie ir atpazīstami kā šāda tipa arheoloģijas pieminekļi. Vērtējami kā nozīmīgi kultūras un teritorijas vēstures izziņas elementi.

Kandavas pilskalns - arī Senču pilskalns. Populārs, labiekārtots tūrisma objekts ar skatu uz Abavas senleju. VNKP

Čāpuļu pilskalns - nezinātājam grūti atpazīstams, ar mežu apaudzis pilskalns Kurzemnieku strauta krastā. Potenciāls tūrisma objekts. VNKP.

Matkules (Buses) pilskalns - populārs, kaut arī nelabiekārtots pilskalns ar skaistu skatu uz Imulas ieleju. VNKP. Pakājē interesants apskates objekts – bedrīšakmens.

Sabiles pilskalns - Labiekārtots, izveidotas kāpnes, atpūtas vietas. Paveras lielisks skats uz Sabili un Abavas senleju. VNKP

Rumbas pilskalns - Nezinātājam dabā grūti atpazīstams, nelabiekārtots un ar mežu apaudzis neliels pilskalns. VNKP.

Valgales pilskalns - Nezinātājam dabā grūti atpazīstams, nelabiekārtots un ne pārāk ainavisks pilskalns Valgales labajā krastā. VNKP

Rendas pilskalns - Nezinātājam dabā grūti atpazīstams, nelabiekārtots un neainavisks pilskalns Abavas kreisajā krastā. Viens no mazākajiem Latvijas pilskalniem. VNKP.

3.1.4. Viduslaiku pilis

Kandavas

Livonijas ordeņa pils drupas un Pulvertornis atrodas **Bruņinieku pilskalnā**, kas ir populārs, labiekārtots tūrisma objekts ar skatu uz Kandavu un Abavas senleju. Pilsdrupas ir viens no populārākajiem Abavas senlejas DP tūrisma objektiem, parks – iecienīta vietējo iedzīvotāju atpūtas vieta. VNKP.

Sabiles viduslaiku pils vieta. No pils, kas atradās tagadējās autoostas rajonā, līdz mūsdienām nekas nav saglabājies. Nekas arī neliecina, ka minētajā vietā bijis nozīmīgs vēstures objekts. VNKP.

3.1.5. Baznīcas

Baznīcas ir nozīmīga Abavas senlejas kultūrainavas sastāvdaļa. Atsevišķi dievnami jau ir nozīmīgi izziņas un kultūras tūrisma objekti, jo ir pieejami ikdienā vai tūrisma sezonas laikā.

Kandavas luterāņu baznīca - dievnamā atrodas nozīmīgi mākslas pieminekļi – altārglezna, ērģeles,

kancele, biktssols, kristāmtrauks, vairākas skulptūras, baroka kokgriezumi u.c. Vasaras sezonā atvērta katru dienu. VNKP

Kandavas Romas katoļu baznīca.

Mūsdienās atjaunotā baznīca apmeklētājiem ir atvērta katru dienu.

Bij. Kandavas sinagoga - Ēkā

atrodas Kandavas jauniešu organizācija.

Bij. Sabiles sinagoga - Atrodas „Mūsdienu mākslas un kultūras mantojuma centrs”. Vizuāli interesantais Dievnams ir nozīmīga pilsētas ainavas sastāvdaļa. Blakus atrodas piemiņas akmens, veltīts Latvijas Republikas 80. gada dienai.

Sabiles luterāņu baznīca -

levērbas cienīga ir altārglezna un Latvijā vecākā kancele (1590. g.) un vecākais zvans (1450. g.). VNKP. Ieskaņi parks.

Rendas luterāņu baznīca - Ikdienā

apskatāma g.k. no ārpuses.

3.1.6. Muižas, muižu parki

Abavas senlejas DP atrodas piecu muižu kompleksi, kuru stāvoklis (izņemot Aizdzires muižu) ir vērtējams kā salīdzinoši labs vai apmierinošs. Dažas muižas jau ir iecienīti apskates objekti, bet Lielrendas muižā atrodas pamatskola. Nozīmīgs kultūras un izziņas tūrisma resurss.

Valdeķu muiža - Labi

saglabājusies muižas kungu māja, atsevišķas saimniecības ēkas un sakopts parks – izziņas un kultūras tūrisma objekts.

Aizdzires muiža - Muižas pils šobrīd ļoti sliktā un avārijas stāvoklī. To ieskaņi nekopts parks ar dižozoliem.

Kalnmuiža - Šobrīd tiek atjaunota. Plānots izveidot tūristu mītni, semināru telpas u.c. Atrodas skaistā vietā ar skatu uz Abavas senleju.

Pedvāles muižu komplekss - Ietilpst Firkspedvāles muiža (kungu māja, saimniecības ēkas un parks Rumbulītes krastos), Briņķpedvāle (kungu māja, kalpu māja, stalli, kūtiņi, dāre, spirta dedzinātava, ūdensdzirnavas – ēkas dažādā, t.sk. kritiskā stāvoklī) un Mācītājmāja. Kopā ar Pedvāles brīvdabas mākslas muzeju – viens no Kurzemes novada un Latvijas nozīmīgākajiem kultūras, izziņas un rekreatīvā tūrisma objektiem. Muižu komplekss – VNKP. Atrodas kādreizējās Pedvāles liepas fragments – interesants dižkoka saglabāšanas veids.

Lielrendas muiža - Muižas pilī –

pamatskola (arī Rendas ekoskola). Saglabājušās atsevišķas saimniecības ēkas. Sakopts parks. Interesants kultūras un izziņas tūrisma objekts.

3.1.7. Citas vēsturiskas celtnes un objekti

Apkārtņē atrodas arī vairāki citi nozīmīgi gan esoši, gan potenciāli tūrisma resursi.

Kandavas pilsētas vēsturiskais centrs - Ietver tādus nozīmīgus objektus kā Tirgus laukumu un Lielo ielu – viena no Latvijas savdabīgākajām ielām ar daudziem valsts un vietējās nozīmes arhitektūras pieminekļiem. Ietilpst arī Talsu un Sabiles iela ar vairākiem KP. Liels potenciāls kultūras un izziņas tūrisma maršruta izveidei. VNKP.

Mūra tilts pāri Abavai -

Populārs tūristu apskates objekts (nav informācija dabā!) – vecākais šāda tipa tilts Latvijā. VNKP.

Tilts pāri Abavai pie Rendas - Celts 1938. g. bijušās pošta pārceltuves vietā. Ar pārceltuvēm saistītās tēmas – potenciāla tūrisma produkta iespējas.

Kandavas mācītājmuīza - Dzīvojamā ēka - tūrisma šobrīd neizmantots resurss. VNKP.

Sabiles pilsētas vēsturiskais

centrs -15. – 19. gs. pilsēt būvniecības piemineklis. Līdzīgi kā Kandavas gadījumā - svarīgs kultūras, izziņas un ainavisks resurss. VNKP.

Lielgabals - Interesants 17. gs. ierocis, kas iemūrēts gājēju ietvē Sabilē

Sabiles Vīna kalns - Sabiles simbols, viens no Kurzemes novada populārākajiem un pieprasītākajiem tūrisma objektiem ar senām tradīcijām.

Hercoga Jēkaba bijušās manufaktūras un ar tām saistītie objekti - vietas Dzelzsāmurā un Rendas apkārtnē (daļēji ietilpst DP teritorijā), kur saglabājušās atliekas no kādreizējām hercoga Jēkaba manufaktūrām (ceplis ar lietuvu un naglu kaltuvi, papīrdzirnavas u.c.). Diemžēl, šobrīd nav un netiek izmantots kā tūrisma resurss.

3.1.8. Dzirnavas

Abavas senlejas DP teritorijā saglabājušies vairāki šāda veida objekti, no kuriem viens tiek reklamēts kā apskates vieta.

Pūces ūdensdzirnavas - līdās 19.

gs. beigās celtajām ūdens un tvaika dzirnavām atrodas ģenerāļa L. Bolšteina atpūtas namiņš ar piemiņas istabu un interesantu laukakmeņu tiltu pāri Imulai. Dzirnavās ir uzņemta filma "Likteņdzirnavas".

Kalnuīžas ūdensdzirnavas - saglabājies dzirnavu aizsprosts. Šobrīd apskatāmas no ārpuses.

Sventes ūdensdzirnavas - līdz

mūsdienām saglabājušās tikai dzirnavu drupas. Blakus atrodas Abavas „trošu ceļš” (trulītis) – iecienīta bērnu un pusaudžu atrakcija.

Kalešu ūdensdzirnavas -

Atjaunotas dzirnavas ar dzirnavu dīķi un sakoptu apkārtni. Privātīpašums.

Mežzīles dzirnavezers - Dzirnavas un aizsprosts nav saglabājušies.

3.1.9. Pieminekļi, piemiņas zīmes u.c.

Piemiņas akmens kureliešiem un par padomju varu kritušajiem iedzīvotājiem Rendā, citi 2. Pasaules kara laika un pēckara notikumiem veltītie pieminekļi, kas ir teritorijas vēstures izziņas neatņemama sastāvdaļa

3.2. Nozīmīgākie dabas resursi

Abavas ielejai ir ievērojams dabas resursu mantojums, bagāta flora un fauna, dažādi ģeoloģiskie veidojumi. Tai ir plašas, bioloģiski dažādas teritorijas kā, piemēram, meži, purvi, dabīgās pļavas, dabīgās ganības, upes, dīķi, strauti un avoti. Abavas ainavām piemīt izcila estētiskā vērtība, bioloģiskā un zinātniskā daudzveidība, kas saistītas ar civilizācijas vēsturi. Cietkoksnes mežiem ir sevišķa vērtība, proti, gobu, ozolu un liepu audzes. Unikālas ozolkoku audzes atrodamas Abavas palienēs un paegļu audzes - stāvās krasta nogāzēs. Abavas senleja ir viena no Latvijas ainaviskākajām teritorijām un iespaidīgākajām upju senlejām, taču ainaviskie resursi šobrīd netiek izmantoti un pozicionēti kā tūrisma un rekreatīvais resurss. Vienīgā šādam mērķim labiekārtotā skatu vieta ir izveidota Kandavas –

Sabiles ceļa malā. Skaistas skatu vietas atrodas arī Sabilē, Pedvālē u.c., kas nākotnē attīstāms kā potenciāls un ļoti nozīmīgs izziņas, dabas un kultūras tūrisma resurss.

Atsevišķi pamatiežu atsegumi, ūdenskritumi, alas, avoti, laukakmeņi, dižkoki u.c. dabas objekti (> 20), no kuriem daži jau izsenis ir pazīstami kā populāras teritorijas apmeklētāju piesaistes vietas. Abavas senlejas DP minēto objektu daudzveidības ziņā kā ĪADT ir viens no bagātākajiem Latvijas dabas parkiem. Šobrīd dabas parka teritorijā ir vērojami gan pozitīvi, gan arī diskutējami apsaimniekošanas tūrisma kontekstā piemēri, kur dabas resursi tiek izmantoti kā tūrisma objekti.

3.2.1. Pamatiežu atsegumi

Īpaši liels atsegumu blīvums ir novērojams Amulas un Imulas lejtecēs un Abavas posmā leļpus Rendas. Nozīmīgi, bet potenciāli zemes ģeoloģiskās vēstures izziņas resursi.

Atsegumi pie Velnalas - vairāki nelieli atsegumi Velnalas gravā. Nelabiekārtoti un no apmeklēšanas viedokļa – bīstami.

Māras kambaru atsegumi - atsegumos izveidojušās nelielas plaisveidīgas un nišveidīgas alas – Māras kambari. Izsenis – viens no populārākajiem Kurzemes novada tūrisma objektiem. Nelabiekārtots un apmeklētāju degradēts tūrisma objekts un aizsargājams biotops.

Kalnmuižas kraujas - divi iespaidīgi – 25 – 35 m augsti atsegumi Amulas lejtecē pie Kalnmuižas. Nelabiekārtoti un grūti pieejami aizsargājams ģeoloģisks objekts.

Imulas dolomīta klintis - ar noslīdeņiem klāti samērā iespaidīgi atsegumi – aizsargājami ģeoloģiski objekti. Nelabiekārtoti un grūti pieejami.

Langsēdes klintis - grūti atrodamai un vasaras laikā ar biezu veģetāciju klāti atsegumi. Neainaviski, nelabiekārtoti. Aizsargājams ģeoloģisks objekts.

Atsegumi posmā starp Rendu un Abavas ieteku - vairāki lielāki atsegumi Abavas lejtecē aiz Rendas. No tiem iespaidīgākais ir Muižarāju klintis – aizsargājams ģeoloģisks objekts, kas pieejams galvenokārt laivu braucējiem. Salīdzinoši ainavisks, bet ar veģetāciju apaudzis un noslīdeņiem klāts atsegums.

3.2.2. Ūdenskritumi, krāces

No septiņiem ūdenskritumiem trīs ir populāri un bieži apmeklēti dabas un izziņas tūrisma objekti.

Abavas rumba - viens no populārākajiem Latvijas ūdenskritumiem, kritums sastāda 2 m. Iecienīta ekstrēmo ūdenstūristu treniņu vieta. Abavas labajā krastā atrodas apmetne ar dažādiem labiekārtojuma elementiem, trīs auto stāvlaukumi.

Sudmaļu ūdenskritumi - grūti pieejami un mazpazīstami, bet ainaviski ūdenskritumi (divi „lielāki” un vēl dolomīta sliekšņi upes gultnē, augstākā kāple 0,6 – 0,7 m) uz Valgales upītes. Nākotnē visdrīzāk netiks izmantoti kā tūrisma resurss sarežģītās pieejamības dēļ (privātīpašums u.c.). Aizsargājami ģeoloģiski objekti..

Veģupītes ūdenskritums - interesants, ap 1,7 m augsts, kāpļveidīgs, bet mazpazīstams un šobrīd krūmājā ieaudzis ūdenskritums Kandavas – Kuldīgas ceļa malā uz Veģupītes, 300-500 m augšpus ietekas Abavā.

Īvandes ūdenskritumi - divi ainaviski līdz 2 m augsti ūdenskritumi uz Īvandes upītes – Īvandes augšējā (Valdātu rumba) un Īvandes apakšējā – Īvandes rumba. Populāri apskates objekti. Izveidotas kāpnis un laipas. Pavasara palos šo upīti izmanto ekstrēmā ūdenstūrisma cienītāji. Aizsargājami ģeoloģiski objekti.

Mazrendas ūdenskritums - grūti pieejams un atrodams līdz 2,5 m augsts sezonāls ūdenskritums Abavas kreisā krasta sānu gravā.

3.2.3. Alas

Ņemot vērā šādu biotopu reto izplatību Kurzemes novadā – līdzšinējā to izmantošanas prakse un apsaimniekošanas trūkums drīzāk uzskatāma par negatīvu tūrisma piedāvājuma piemēru.

Abavas Velnala, arī Melderu Velnala - sena kulta un nostāstu vieta. Lietainā laikā, pavasaros un rudenos piekļūšana alai ir ne tikai grūta, bet arī bīstama. Niecīgo izmēru dēļ apskatāma no ārpusē. Neskatoties uz lielo popularitāti, joprojām nelabiekārtots un objekts ar salīdzinoši mazu pievienoto tūrisma „vērtību”. Aizsargājams ģeoloģisks objekts.

Laupītāju ala - salīdzinoši īsa ala, kas tiek apmeklēta ceļā uz Māras kambariem. Teiku un nostāstu vieta.

Māras kambari - trīs seklas, alveidīgas nišas Abavas labā krasta pietekas kanjonveidīgā gravā – viens no populārākajiem Abavas senlejas DP tūrisma objektiem. Objekts ir nelabiekārtots, mitrā laikā – apmeklētājiem bīstams. Novērojamas ar dabas un biotopu aizsardzību saistītas problēmas.

3.2.4. Avoti

Atsevišķi avoti vai to grupas, piemēram, Čužu sērūdens avoti un Velna acs avots (aizsargājams ģeoloģisks objekts), Svētavots, Stelbu avots u.c. nav labiekārtoti un pazīstami kā tūristu apskates objekti vai ūdens ņemšanas vietas. Nākotnē kāds no avotiem varētu tikt izmantots kā dabas izziņas objekts.

3.2.5. Laukakmeņi

Interesanti dabas un vēstures objekti, no kuriem tikai viens līdz šim ir populārs un sen pazīstams tūrisma objekts.

Abavas Velnakmens, arī Melderu Velna akmens - kopš pagājušā gadsimta sākuma – viens no populārākajiem „Kurzemes Šveices” tūrisma objektiem. Pats objekts – nelabiekārtots. Nav pieejama informācija. Nākotnē iespējams šeit izveidot labiekārtotu skatu vietu. Arī VNKP.

Zāgeru Velnakmens - liela izmēra laukakmens (ap 30 m³), sens robežakmens ar tajā iekaltu krustu. Grūti atrodams un pieejams, bet interesants kā potenciāls izziņas tūrisma objekts. Vietējas nozīme KP.

Velnapēdas akmens, arī Lanksēdes Velna pēdas akmens - iespējams, kulta vieta. Grūti atrodams objekts. Vietējas nozīmes KP

Abavmuižas krustakmens - interesants vēstures piemineklis (kapa vai piemiņas zīme) – akmens ar daudziem krustiem bijušajos Abavmuižas kapos, kas teiku un nostāstu vieta. Nezinātājam grūti atrodams. Vietējas nozīmes KP.

3.2.6. Dižkoki

Dabas parka teritorijā atrodas 33 dižkoki, tomēr neviena no tiem netiek reklamēts kā interesants dabas tūrisma objekts. Daļa dižkoku meklējami galvenokārt muižu parkos un Abavas senlejas krastos, piemēram, Ādiņu ozoli, dižozols „Ernests”, bijušās Priežu muižas liepa, Brasliņu ozols u.c. Atsevišķi koki - potenciāls resurss.

Kandavas bumbiere - Latvijas iespaidīgākā meža bumbiere, kas sasniegusi 3 m stumbra apkārtmēru. Nepazīstams, bet potenciāls izziņas un dabas tūrisma objekts.

3.2.7. Upes

Upes un to ieleju krastos koncentrētās dabas un kultūrvēsturiskās vērtības ir svarīgākie DPAS tūrisma resursi. **Abava** - DPAS „centrālā ass”. Populārākā Kurzemes ūdenstūristu upe

posmā no Kandavas līdz Rendai vai no Rendas līdz tās ietekai Ventā. Tek cauri ainaviskai senlejai, kuras krastos atrodas liela dabas un vēstures objektu daudzveidība. Upes krastos izveidotas ūdenstūristu apmetnes, pieejami dažādi vietējo uzņēmēju sniegtie pakalpojumi, kas ir Latvijas upju krastos lielākais un daudzveidīgākais piedāvāto tūrisma produktu klāsts. Viens no nozīmīgākajiem Kurzemes un Latvijas aktīvā tūrisma resursiem.

Amula, Imula, Īvande - trīs Abavas kreisā krasta pietekas, kuras pavasara palos nereti izmanto ūdenstūristi un ekstrēmo aktivitāšu cienītāji. Upju krastos atrodas interesantas tūristu piesaistes (piemēram, Matkules (Buses) pilskalns), slejas iespaidīgi pamatīežu atsegumi. Šobrīd nepilnīgi izmantots dabas tūrisma resurss, ieleju krasti piemēroti kājiniekiem, nūjotājiem.

3.2.8. Meži

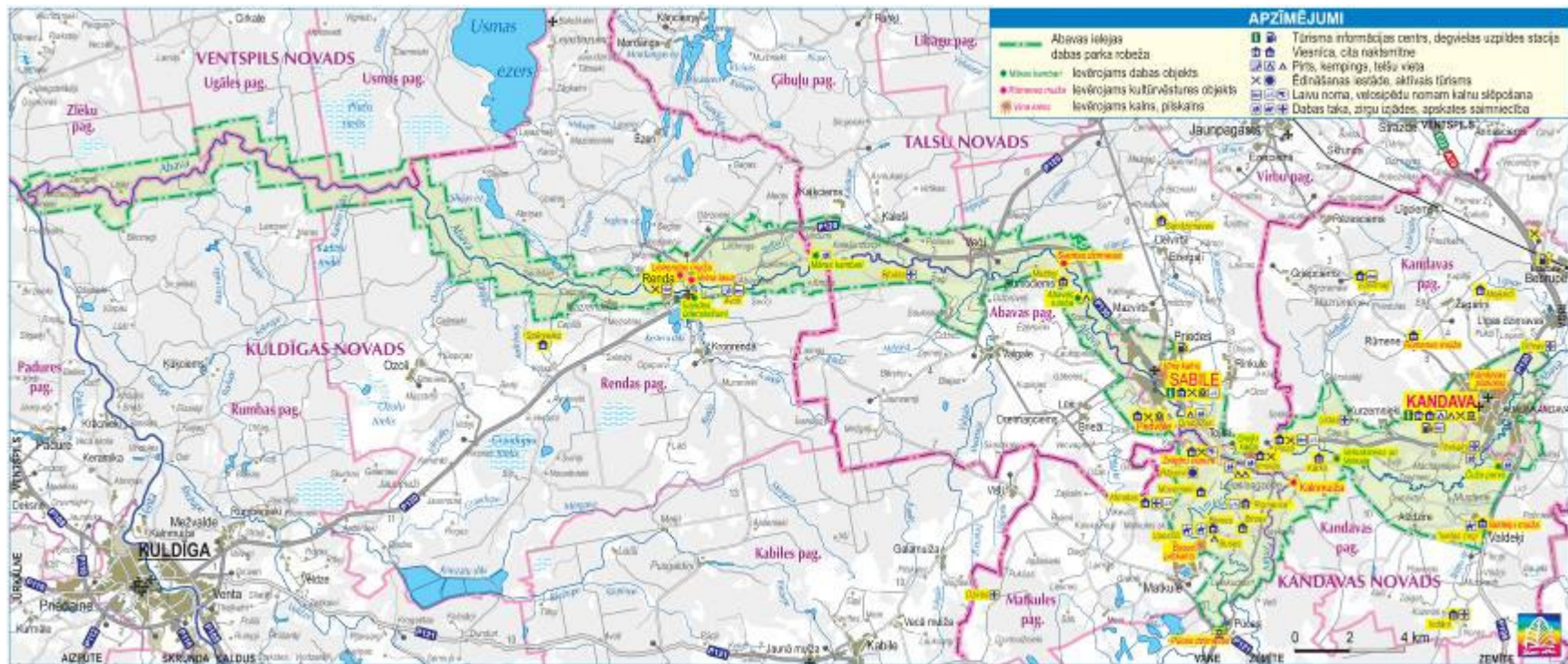

Lielākie mežu masīvi atrodas Amulas un Imulas upju ieleju krastos, Abavas ielejas posmā starp Rendu un Sabili, bet mežainākie ir upes krasti lejpus Rendas. Mežos izveidotas ūdenstūristu apmetnes, dabas takas, atrodas daudzi kultūras un vēstures pieminekļi u.c. Nozīmīgs un nepilnīgi izmantots rekreatīvais resurss. VAS „Latvijas valsts meži” apsaimnieko DPAS valsts mežu teritorijas.

3.2.9. Pļavas

Šobrīd pozitīvi pļavu izmantošanas un apsaimniekošanas piemēri tūrisma kontekstā ir jāmin **Drubazu botānikas taka** un **z/s Tēvkalni** (bioloģisko gaļas lopu audzēšana, savvaļas dzīvnieku audzēšana) radītais tūrisma piedāvājums.

Karte Nr. 3. Tūrisma resursi un piesaistes dabas parkā „Abavas senleja”

3.3. Esošais tūrisma piedāvājums

3.3.1. Muzeji, kolekcijas, galerijas un ekspozīcijas

Dabas parkā atrodams liels daudzums dabas un kultūrvēsturisko objektu (vairāk nekā 140), no kuriem tūristus uzņemt gatavi ir tikai neliela daļa. Viena grupa no tiem ir **muzeji, kolekcijas, galerijas un ekspozīcijas**. To dabas parka teritorijā ir 9:

Kandavas novada muzejs.

Kandavas novada muzejā tiek piedāvātas patstāvīgās ekspozīcijas izstāžu zālēs, regulāri tiek veidotas tematiskās, ceļojošās, mākslas darbu un foto izstādes. Turklāt muzejā atrodas un ir iespēja apskatīt unikālu mūžīgo eksponātu - bankas naudas seifu, kas palicis muzeja ēkā no PSRS valsts bankas nodaļas darbības 20.gs. 50-tajos gados.

Galerija „Vējspārns”.

Galerijā piedāvā apmeklētājiem apskatīt Kandavas, Latvijas mākslinieku darbu izstādes un Kandavas mākslas skolas audzēkņu darbus.

Valdeķu muiža. Kopš 1998.gada

muižā ir atklāts piemiņas muzejs Jurim Benjamiņam - Latvijas pirmajam krāsu fotogrāfam, ķīmiķim, filmu fabrikas īpašniekam Kandavā.

Ģenerāļa L.Bolšteina muzejs

Pūces ūdenszirnāvās. Ģenerāļa Ludviga Bolšteina atpūtas namiņš, kur šobrīd iekārtota piemiņas istaba ģenerālim Bolšteinaim.

Pedvāles brīvdabas mākslas

muzejs. Muzeja pastāvīgo kolekciju veido Latvijas un ārzemju mākslinieku vairāk nekā 150 mākslas darbu, kas radīti simpoziju, plenēru un darbnīcu laikā un tiek regulāri papildinātas un mainītas. mākslinieki izmanto

parka teritoriju kā brīvdabas telpu izstādēm, koncertiem, uzvedumiem un citām mākslinieciskām izpausmēm, kuras pieejamas visplašākajai sabiedrības daļai.

Bijusī Sabiles sinagoga – mūsdienu mākslas un kultūras mantojuma centrs „Sinagoga”, kurā notiek mākslas izstādes, koncerti, konferences u.c. pasākumi.

„Zeķu krogs Saules dārzā”.

Apskatāma privāta kolekcijas: zeķes, pogas, rotaļlietas, kaklasaites, darbarīki un gleznas ar atpūtu savdabīgi veidotā dārzā.

Sabiles Amatnieku centrs.

Iespējams aplūkot izstādi, kurā var iepazīties ar novada amatnieku darbiem dažādās tehnikās.

Leļļu kolekcija Sabilē - savā ziņā unikāls brīvdabas objekts, ka piesaista daudz pilsētas apmeklētāju interesi.

Tuvu dabas parka robežai atrodas vēl 3 objekti, kas arī var būt saistoši ceļotājiem, kurus interesē vietējās teritorijas un cilvēku dzīve. Tie visi ir tematiski objekti un katram no tiem ir sava mērķauditorija.

Lauku māja „Indāni”. Plaša

senu darbarīku kolekcija - zirga vilkmes, ugunsdzēsēju un cita veida darbarīki.

Sabiles novada muzejs. Muzejā ir apskatāmi Sabiles pilsētas valdes zīmogs, senie galdniecības un citi darbarīki, senie sadzīves priekšmeti, rokdarbi, dokumenti un fotogrāfijas par dzīvi Sabilē un Abavas pagastā no 19.gs. beigām līdz mūsdienām, Sabiles Vīna svētku fotomirkļi, Mākslas akadēmijas studentu

gleznas, kuras tapušas novada apkārtnē un Z. Sūniņa griestu gleznojumi.

Kukšu muiža. Muiža tiek uzskatīta par izcilu Latvijas muižu arhitektūras paraugu, kur pakāpeniskas evolūcijas gaitā notikusi stilistiska sintēze starp baroku un vēlīno klasicismu. Muižā saglabājušās 18. gs. vidus melni glazētas podiņu krāsnis un durvis, kā arī interesentiem ir apskatāmi vairāki 19. gs. sienu gleznojumi.

3.3.2. Apskates saimniecības

2008.gada nogalē dabas parka teritorijā kā **apskates saimniecības** apmeklējamas 4 vietas:

Bioloģiskā zemnieku saimniecība “Krikši”. Saimniecībā tiek piedāvāta iespēja iepazīties ar gaļas lopkopību. Saimnieki audzē arī Kalifornijas sarkanās sliekas, kas ir noderīgas komposta gatavošanai.

Bioloģiskā zemnieku saimniecība „Drubazas”. Saimniecībā ir iespēja apskatīt un iegādāties vairākus mājlopus, kas ganoties neļaut aizaugt vērtīgajiem Abavas ielejas zālājiem. Saimniecības piedāvājumā ietilpst arī telšu vietas Abavas krastā, sporta laukumus, peldēšanās un makšķerēšanas iespējas, vizināšanās ar trulīti pāri Abavai.

Lauku mājā „Ezermaļi” var iepazīties gan ar ražotnēm, gan mājdzīvniekiem, gan senlejas pļavu daudzveidību.

„Zeķu krogs” piedāvā iepazīt tradicionālās mājražotnes – māja vīna gatavošanas tradīcijas un degustāciju.

Savukārt blakus dabas parka teritorijai piedāvājumā ir vēl 7 objekti, kas piedāvā dažādus lauku labumus:

Bioloģiskā zemnieku saimniecība „Indāni” piedāvā iepazīt lauku sētas dzīvniekus, nogaršot lauku pienu un medu, sklandu raušus, lauku saimnieces tortes, dārza veltes un zāļu tējas.

Bioloģiskā zemnieku saimniecība „Birznieki”. Saimniecībā nodarbojas ar kazu audzēšanu un kazas

siera gatavošanu, piedāvājot nobaudīt un iegādāties gan svaigus, gan kūpinātus kazas sierus.

Zemnieku saimniecība „Gulbji” specializējusies augļu koku, ogulāju, zemeņu stādu un ogu audzēšanā (zemeses, kazenes un āboli). Ar produkciju iespējams iepazīties un arī to iegādāties Rīgas-Ventspils šosejas malā.

Z/S „Dziras” nodarbojas ar piena lopkopību. Viesiem te iespējama dažādu mājuputnu apskate un lauku labumu - piena, ogu un dārzeņu nogaršošana.

Z/S „Grīvas” tiek piedāvāta govju ganāmpulka apskate un saimniecības iepazīšana, kā arī lauku labumu degustācija. Iespējama makšķerēšana Abavā, upes krastā ierīkotas piknika vietas.

Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacija un uzņēmums „Pūres dārzi”. Te apskatāmi un apmīļojami gan dažādi mājdzīvnieciņi, gan nobaudāmi lauku labumi – augļi, ogas, dārzeņi, dažādi lauksaimniecības produkti, kā arī iegādājami augļu un ogu stādi un koki.

3.3.3. Radošās darbnīcas

Piedāvājumā esošās **radošās darbnīcas** arī skaitliski nav daudz – 4. Ar mākslas tapšanas procesu, māksliniekiem un amatniekiem, kā arī viņu darbiem aicina iepazīties:

Kandavas mākslas skolas telpās tiek rīkotas gan gleznu, gan fotomākslas izstādes.

Sabiles amatnieku centrs. Centrā darbojas meistara darbnīca un apmeklētājiem tiek piedāvāta iespēja redzēt amatnieku darbu tapšanas procesu.

Senlatviešu rotkalis Sabilē. Iespējams aplūkot Latvijas Amatniecības kameras diplomēta meistara rotkaļa darināto seno latviešu rotu un svēztīmju izstādi un dzirdēt stāstījumu par to.

Biedrība „Rājumi” piedāvā radošas aktivitātes – zīmēšana, gleznošana un darbošanās ar mālu, kā arī citas radošas aktivitātes.

3.3.4. Dabas takas

Šobrīd Abavas senlejas DP teritorijā ir ievēdotas vairākas labiekārtotas **dabas takas**. Dažas nav marķētas un izejamas tikai vietējā gida pavadībā..

Abavas senlejas takas sākas no „Ozolājiem” Kandavā un ved gar Abavas, Imulas un Amulas upēm, pārsteidz ar brīnišķīgiem stāvkrašiem, dziļām gravām, mežacūku rakumiem, bebru dambjiem, alām un dolomītu atsegumiem. Takas šobrīd iespējams iziet vietējā gida pavadībā. Potenciāls dabas, aktīvā un izziņas tūrisma resurss.

Čužu purva dabas taka - labiekārtota dabas un izziņas tūrisma taka, jaunākā no Abavas senlejas DP takām.

Pasaku meža taka pie „Imulām” - Izveidotas un piedāvātas interaktīvas spēles dažādām vecuma grupām, populārs tūrisma objekts.

Drubazu” Botānikas taka - viens no šobrīd pārdomātākajiem un interesantākajiem teritorijas dabas tūrisma piedāvājumiem (dzīvei savvaļā pielāgotie mājlopi, takas, vietējais gids, atpūtas vietas u.c. aktivitātes), nozīmīgs dabas izziņas avots. Takas veidotas arī Pedvāles brīvdabas mākslas muzejā.

Māras kambaru taka - labiekārtota dabas taka, kas aizved līdz populāram un nelabiekārtotam dabas objektam – Māras kambariem.

Dabas taka pie Zviedru cepures - nereklamēta un mazpazīstama taka, kas uzved Abavas senlejas pamatkrausta augšdaļā ar vienu no skaistākajiem senlejas dabas skatiem un ainavu.

3.3.5. Skatu laukumi

Pastaigu laikā pa takām vērojama ne tikai dabas un ainavu daudzveidība, bet arī cilvēku laika gaitā radītās izmaiņas dabā – mazpilsētu apbūves, viensētas, lauku mozaikas utml. Diemžēl maz izmantots ir dabas parka unikālais reljefs – stāvie senie upes krasti, jo tikai vienā vietā – uz robežas starp Tukuma un Talsu rajonu izveidots vienīgais **skatu laukums Greiļu kalnā**, lai gan skatu vietas ainavas vērošanai dabas parkā ir vairākas.

3.3.6. Aktīvās atpūtas piedāvājums

Parkā apmeklētājiem pieejams skaitliski diezgan plašs **aktīvās atpūtas piedāvājums**: 19 sporta laukumi, stadioni un peldvietas, 2 peintbola vietas,

2 zirgu izjāžu vietas, 4 velosipēdu un 8 laivu nomas vietas, 9 makšķerēšanas vietas un 8 citu aktivitāšu piedāvājumi. Taču, šķiet, nozīmīgākais ir „**Zviedru cepures**” piedāvājums, kas ir vispopulārākais un visvairāk apmeklētais aktīvās atpūtas objekts parka teritorijā, turklāt labu laikapstākļu rezultātā (siltas saulainas vasaras un sniegainas ziemas) strādā visu gadu un ir nozīmīgs teritorijas tūrisma galamērķis.

3.3.7. Pasākumi

Teritorijā tiek rīkoti dažādu veidu un mērogu **pasākumi**, kuru apmeklētāji gan lielākoties ir vietējie iedzīvotāji, taču tie tiek piedāvāti arī tūristiem, lai iepazītu teritoriju īpašā gaisotnē – svētku laikā. Gada laikā vidēji teritorijā tiek rīkoti 10-25 pasākumi.

Kā nozīmīgākie tūristiem minami **Sabiles Vina svētki** vasarā un tradicionālie Līgo pasākumi Kandavā ar teātra izrādi „**Ozololāju**”

estrādē un mākslas aktivitātēm un Jāņu rīta skrējieni Pedvālē.

3.3.8. Naktsmītnes

Dabas parka teritorijā izvietojušās 35 dažādu tipu **naktsmītnes** ar aptuveni 560-600 gultas vietām pastāvīgi. Vasaras sezonā gultasvietu skaits ap 1000, bet ziemas sezonā – ap 550 (kopā ar papildvietām ap 700). Blakus dabas parkam atrodas vēl 6 naktsmītnes, kurās ir pieejamas vēl 70-80 gultasvietas. Lielākā daļa naktsmītņu izvietotas Kandavas un Sabiles apkārtnē, tikai dažas Rendas pagastā.

Pirtis, Viesību un Viesību-semināru telpas Lielākā daļa naktsmītņu piedāvā arī pirtis ar viesību telpām, kas izmantojamas arī darījumu tūrismam – nelielām darba sanāksmēm, semināriem izbraukumā.

Pirts pakalpojumus viesībām dabas parkā piedāvā 22 naktsmītnes un 4

naktsmītnes dabas parka tuvumā. **Viesību telpas** no tām piedāvā 16 naktsmītnes dabas parkā un 4 ārpus parka robežām. **Viesību-semināru telpu** ietilpība svārstās no 15-100 vietām, taču izplatītākās telpas ir ar 30-50 vietām.

3.3.9. Ēdināšanas uzņēmumi

Ēdināšanas iespējas piedāvā 14 **ēdināšanas uzņēmumi**, no kuriem 10-11 strādā visu gadu. Lielākā daļa šo uzņēmumu izvietoti Kandavas un Sabiles mazpilsētās. Ārpus pilsētām ēdināšanas uzņēmumi atrodami vien lielākajos tūrisma objektos – „Plostos”, „Zviedru cepurē”, „Imulās” un Pedvāles brīvdabas mākslas muzejā.

3.5. Tūrisma resursu vērtējums

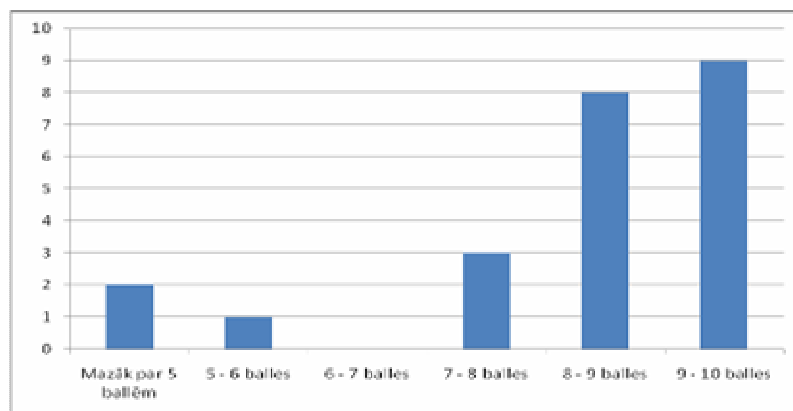
Lai novērtētu DPAS resursu un ar tiem saistītās infrastruktūras piemērotību (> 80 dažādu resursu) ar tūrisma saistītu aktivitāšu organizēšanā, izvēlēti 10 kritēriji. Daļa no minētajiem resursiem jau šobrīd ir nozīmīgi valsts, reģionāla vai vietēja mēroga tūrisma objekti, bet daļai piemīt ievērojams un līdz šim neizmantots potenciāls.

Tabula Nr. 10. Dabas parka „Abavas senleja” 25 nozīmīgāko resursu kā tūrisma objektu piemērotības vērtējums

Nr.	Tūrisma objekts	Ir norāde	Viegli atrodamas	Viegli pieejams	Labie-kārtots (no tūrisma viedokļa)	Drošs	Apsaimniekots	Ainavisks (g.k. dabas objekti.)	Informācija uz vietas	Populārs tūrisma objekts	Šobrīd – izziņas objekts	Balles kopā (max: 10)
1.	Abava	Dažādos upes posmos ir ļoti atšķirīga situācija un vērtējums										
2.	Skatu vieta	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	8
3.	Abavas rumba	+	+	+	+/-	+	+	+	+/-	+	-	8
4.	Īvandes ūdenskritumi	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	8
5.	Abavas Velnala	+	+	-	-	-	-	+/-	-	+	-	3,5
6.	Māras kambari	+	+/-	-	-	-	-	+/-	-	+	-	3
7.	Abavas Velnakmens	+	+	+	+/-	+	+/-	+	-	+	-	7
8.	Čužu purva dabas taka	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	10
9.	Drubazu botānikas taka	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	10
10.	Kandavas pilskalns	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	10
11.	Bruņinieku pilskalns, pils drupas, Pulvertornis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	10
12.	Matkules pilskalns	+	+	+	-	+/-	-	+/-	-	+	+/-	5,5
13.	Sabiles pilskalns	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	8
14.	Kandavas luterāņu baznīca	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+/-	8,5
15.	Sabiles luterāņu baznīca	+	+	+	+/-	+	+	+	+	+	+/-	9
16.	Pedvāles muižas un brīvdabas mākslas muzejs	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	9
17.	Kandavas vēsturiskais centrs	-	+	+	+/-	+	+	+	+	+	+/-	8
18.	Mūra tilts pāri Abavai	+	+	+	-	+	+	+	-	+	-	7
19.	Sabiles vēsturiskais centrs	-	+	+	+/-	+	+	+	+	+	+/-	8
20.	Kandavas novada muzejs	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	10
21.	Sabiles Amatnieku centrs	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	8
22.	Imulu Pasaku mežs	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+/-	9,5
23.	Leļļu kolekcija	-	+	+	-	+	+	+	+	+	-	7
24.	Sabiles Vīna kalns	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	10
25.	„Zviedru cepure”	+	+	+/-	+	+	+	+	+	+	+/-	9

Tabulā Nr. 10. pēc 10 ballu kritēriju sistēmas ir vērtēti 25 populārāko dabas parka tūrisma objektu šī brīža piemērotība tūrisma un ar to saistīto aktivitāšu organizēšanai. No attēla Nr. 2. var secināt, ka vairums no minētajiem 25 objektiem šobrīd ir „pietiekami” piemēroti tūristu plūsmas uzņemšanai. Taču, neskatoties uz to, pastāv apsaimniekošanas problēmas, īpaši attiecībā uz dabas objektiem, kas jau tuvākajā nākotnē būtu jāatrisina, lai nodrošinātu videi draudzīga un ilgtspējīga tūrisma attīstību gan konkrētajos objektos, gan DPAS teritorijā kopumā.

2. Attēlā ir atspoguļots resursu piemērotības vērtējums 10 ballu sistēmā, kas izriet no 10. tabulas. Kā redzams, vairums no minētajiem 25 objektiem šobrīd ir „pietiekami” piemēroti tūristu plūsmas uzņemšanai. Taču, neskatoties uz to, pastāv apsaimniekošanas problēmas (īpaši attiecībā uz dabas objektiem), kas jau tuvākajā nākotnē būtu jāatrisina, lai nodrošinātu videi draudzīga un ilgtspējīga tūrisma attīstību gan konkrētajos objektos, gan DPAS teritorijā kopumā.

Attēls Nr. 3. Dabas parka „Abavas senleja” 25 nozīmīgāko tūrisma objektu piemērotības vērtējums

DPAS ir vairāki ļoti populāri un joprojām plaši popularizēti objekti (piemēram, Abavas Velnala, Māras kambari), kas joprojām nav nekādā veidā labiekārtoti un apsaimniekoti. Tajā pat laikā šie objekti ir apmeklētāju degradēti, relatīvi bīstami un ainaviski zaudējuši savu pievilcību.

Iespēju robežās nākotnē ar tūrisma un dabas aizsardzību atbildīgām institūcijām vai konkrētās teritorijas apsaimniekotājam būtu jāveic atsevišķu nozīmīgu dabas objektu monitoringa un jāveic tajos kaut vai aptuvena apmeklētāju uzskaitē, kā arī jāveic līdz šim neapsaimniekoto objektu labiekārtošana.

3.6. Tūrisma zonējums

Saskaņā ar dabas parka tūrisma attīstības plāna izstrādes laikā veiktajiem apsekojumiem un to gaitā iegūtajiem rezultātiem, dabas parka teritorijā šobrīd var izdalīt piecus tūrisma un rekreāciju resursu, infrastruktūras un sniegto pakalpojumu koncentrācijas areālus, kas raksturotas tabulā Nr.11 un attēlotas kartē Nr.5.

Tabula Nr. 11. Abavas senlejas DP tūrisma areāli un to raksturojums

No.	Areāls	Areāla raksturojums
I	Kandava - Valdeķi ar apkārtni	<p>Areāls ar augstu tūrisma un atpūtas infrastruktūras un sniegto pakalpojumu blīvumu, kā arī lielu resursu daudzveidību. Kandava ir lielākā DP apdzīvotā vieta, kur pieejami ēdināšanas, tūrisma mītnu, degvielas uzpildes, veikalu, banku u.c. pakalpojumi. Kandavas viesnīca ir viena no lielākajām Abavas senlejas DP tūristu mītnēm. Populārākie tūrisma objekti ir Kandavas pilsētas vēsturiskais centrs, Bruņinieku pilskalns ar viduslaiku pils drupām, Pulvertornis, Kandavas novada muzejs, Lielā iela, luterāņu baznīca, laukakmeņu tilts pāri Abavai, Čužu purva dabas taka u.c. Kandavā atrodas tūrisma informācijas centrs un Abavas ielejas attīstības centrs. Ūdenstūristi braucieni pa Abavu visbiežāk izvēlas tieši no Kandavas. Kandava ir nozīmīgākais transporta un sabiedriskā transporta mezgls un Rīgai vistuvākā DP vieta (aptuveni stundas brauciena attālumā), tāpēc to savulaik dēvēja par „Kurzemes Šveices vārtiem”. Visvairāk izmantotais un noslogotākais areāls, īpaši Abavas upes krastos un tiem pieguļošajās teritorijās. Ozolkalni – populāra brīvdabas pasākumu norises vieta.</p> <p>Galvenās esošās/iespējamās aktivitātes: ūdenstūrisms, kājnieku, velo, dabas, izziņas un kultūras tūrisms, ainavu vērošana, atpūta pie ūdens, makšķerēšana, svinības, semināri, pirts, citi sporta un izklaides pasākumi u.c.</p>
II		Šobrīd salīdzinoši maz izmantots, taču areāls ir ar nozīmīgu tūrisma potenciālu, kas aptver divu Abavas kreisā krasta pieteku, to dziļo ieleju, kā arī Abavas senlejas un tuvākās apkārtnes teritorijas. Imula un Amula pavasara palos tiek izmantotas kā ekstrēmā ūdenstūrisma upes, to

	Amulas un Imulas ielejas ar tuvāko apkārtni	<p>gravas ir potenciāla vieta kājinielu tūrisma maršrutu veidošanai un to turpmākai uzturēšanai. Šobrīd salīdzinoši maz noslogots areāls, kur viena no populārākajām tūristu piesaistēm ir Matkules (Buses) pilskalns. Areāls pieejams g.k. ar privāto autotransportu, lielākā apdzīvotā vieta – Matkule. Areālā atrodas vairākas tūristu mītnes, no kurām Plosti ir viena no lielākajām Abavas senlejas DP teritorijā.</p> <p>Galvenās esošās/iespējamās aktivitātes: ūdenstūrisms, kājinielu, dabas, izziņas un kultūras tūrisms, makšķerēšana, svinības, semināri, pirts, citi sporta un izklaides pasākumi u.c.</p>
III	Sabile ar apkārtni	<p>Tūrisma objektu un sniegto pakalpojumu ziņā – otrs daudzveidīgākais Abavas senlejas DP areāls. Tā centrā atrodas Sabile ar bagātīgo kultūrvēsturisko mantojumu, reģiona un pat Latvijas mēroga tūrisma objektiem – Sabiles Vīna kalnu, pilskalnu, baznīcu, pilsētas vēsturisko centru, Drubazu botānikas taku, Pedvāles muižu kompleksu un brīvdabas mākslas muzeju, Zviedru cepuri (rodeļu, kalnu slēpošanas trase) u.c. Tādējādi, šī brīža tūrisma piedāvājums ir nodrošināts gan vasaras, gan arī ziemas sezonā. Sabilē ir pieejami ēdināšanas uzņēmumi, tūrisma mītnes, tūrisma informācija u.c. pirmās nepieciešamības pakalpojumi. Sabile ir arī dažādu populāru pasākumu (Vīna svētki) norises vieta, kur tiek uzturētas arī amatniecības tradīcijas. Sabile ir ērta vieta, kur uzsākt vai beigt laivu braucieni pa Abavu. Cauri Sabilei kursē sabiedriskais transports.</p> <p>Galvenās esošās/iespējamās aktivitātes: kultūras un izziņas tūrisms, ūdens, velo, kājinielu tūrisms, dabas tūrisms, ainavu vērošana, kalnu slēpošana, makšķerēšana, izjādes ar zirgiem u.c.</p>
IV	Renda ar apkārtni	<p>Salīdzinoši – neliels, bet objektu ziņā – daudzveidīgs areāls, kura centrā ir Renda. Areālā atrodas tādi apskates objekti kā Īvandes ūdenskritumi, Lielrendas Velna laiva, Rendas muiža un luterāņu baznīca u.c. Areālu skar viens no Kuldīgas apkārtnes pieciem velomaršrutiem – „Kuldīgas lielais loks”. Avotos bāzējās SIA „Jūraslaivas”, kas ir viens no galvenajiem Abavas un Kurzemes ūdenstūrisma operatoriem. Renda parasti bieži ir gala vai sākuma punkts Abavas ūdenstūristiem. Rendā ir pieejami veikali, ēdināšanas uzņēmumi un naktsmītnes. Rendā un tās apkārtnē atrodas daudzi objekti, kas liecina par kādreizējās Kurzemes hercogistes saimniecisko darbību – šobrīd neizmantots, bet, iespējams, - potenciāls izziņas tūrisma resurss. Tūrisma ietekmēm salīdzinoši mazpakļauts areāls, jo Rendā ceļotāji uzturas īsu brīdi, parasti caurbraucot. Abavas posms leņķus Rendas ir viens no neapdzīvotākajiem plašākas apkārtnes rajoniem, kur nav pieejama nekāda infrastruktūra, t.sk. ceļi.</p> <p>Galvenās esošās/iespējamās aktivitātes: ūdenstūrisms, velotūrisms, dabas un izziņas tūrisms, dziednieciskais tūrisms u.c.</p>
V	1. šķiras ceļš P 130	<p>Galvenais Abavas senlejas DP tūrisma un transporta koridors, kas savieno visas lielākās DP apdzīvotās vietas – Kandavu, Sabili, Veģus un Rendu, kā arī iepriekš minētos areālus. P 130 ceļš un tā tuvākā apkārtnē ir visvairāk noslogotais ceļa posms DP teritorijā. (1000 – 3000 automašīnas dienā). Diemžēl, tā noslodzes un kvalitātes dēļ (t.sk. šaurs, nepārskatāms u.c.), šobrīd nav piemērots un drošs tiem, kas kā pārvietošanās līdzekli izmanto divriteni. Faktiski, vienīgais ceļš, pa kuru kursē regulārs autobusu transports. Areālā novērojamas antropogēnās ietekmes, kas saistītas ar autotransporta kustību – gaisa piesārņojums, atkritumi, troksnis u.c.</p> <p>Galvenās esošās/iespējamās aktivitātes: auto – moto, nākotnē, ja tiks izveidoti veloceļi – velotūrisms, ainavu vērošana u.c.</p>

Karte Nr. 4. Tūrisma resursu koncentrācijas areāli

Tūrismam pieejamie resursi un infrastruktūra koncentrējas konkrētos areālos, kas galvenokārt. izvietojušies atsevišķas dabas parka daļās ap lielākajām apdzīvotajām vietām – Kandavu, Sabili un Rendu, kā arī tos savienošo P 130 ceļu.

No tūrisma un rekreatīvā viedokļa šobrīd (un domājams – arī nākotnē) maz izmantota paliks dabas parka rietumdaļa – Abavas ielejas posms lejpus Rendas līdz ietekai Ventā, kur vienīgā reālā iespēja ir pārvietoties ar laivu pa Abavu. Tādējādi, nākotnē visdrīzāk nebūs novērojama jaunu tūrisma areālu veidošanās.

Amulas un Imulas upju ielejas ar tuvāko apkārtni potenciāli nākotnē varētu veidoties kā aktīvā tūrisma areāls.

Šobrīd vislielākā dabas parka apmeklētāju un tranzīta masa koncentrējas I, III. un V areālā, tādēļ, minētajos areālos to dabas un kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanas nolūkā ir maksimāli jāveicina visa veida „kompensējošā” infrastruktūras (tualetes, atkritumu urnas, dabas takas, tūristus virzoši maršruti, informācija, vides gidi, apsaimniekotas tūristu apmetnes u.t.t.) attīstība, kas mazinātu parka apmeklētāju radīto antropogēno slodzi uz nozīmīgiem dabas resursiem, tajā pašā laikā dodot labumu vietējai ekonomikai.

5. Tūrisma statistika dabas parkā „Abavas senleja” 2004.-2009.gadā

5.1. Sezonālitate un mērķauditorija

DPAS priekšrocība – teritorijā pastāv piedāvājums gada garumā, t.i., ja ir saulainas vasaras un sniegotas ziemas, tad nav novērojama sezonālitate. Teritorijā esošā slēpošanas trase „Zviedru cepure” spēj nodrošināt ar klientiem arī apkārtējās naktsmītnes un citus tūrisma objektus.

Teritorijas mīnuss – tās liela daļa apmeklētāju ir vienas dienas tūristi, kas caur teritoriju dodas uz tālāku galamērķi – Kuldīgu vai Baltijas jūras krastu. Šāda tūristu uzvedība un plūsma nedod lielu ieguldījumu teritorijas attīstībā.

Lielākā tūristu plūsma, jo īpaši ja ir sniegiem trūcīgas ziemas, protams, ir vasaras sezonas laikā, no maija līdz oktobrim. Šajā laikā svarīgākās mērķauditorijas ir skolēnu grupas (mācību gada noslēguma un sākuma ekskursijas) un ģimenes ar bērniem, kā arī draugu un domubiedru grupas, kas kopīgi pavada nedēļas nogales un/vai atvaļinājumus. Līdz ar to sezonālitate novērojama arī nedēļas dienās – nedēļas pirmā puse ir ar mazāku tūristu plūsmu, savukārt nedēļas otra puse – ar lielāku.

Līdz 2008.gada vasarai nozīmīgas mērķauditorijas vasaras sezonā bija arī vidējie un lielie uzņēmumi, kas regulāri rīkoja dažādus kolektīvos pasākumus un sporta spēlēs lielākajos tūrisma objektos (sporta bāzēs, atpūtas kompleksos).

Kā īpaša mērķauditorija dabas parkā izdalāmi laivotāji – gan atpūtas laivošanas piekritēji, gan aktīvākas un ekstrēmākas laivošanas cienītāji. „Atpūtas” laivošanas sezona parasti novērojama no jūnija vidus līdz augusta beigām (atkarībā no vasaras siltuma), bet sportiskākas laivošanas sezona – pavasaros un rudenos, kad Abavas upē un tās pietiekās (Amula, Imula) ir vairāk ūdeņu un upes ir straujākas.

Pietiekami liela dabas parka teritorijā ir arī velotūristu plūsma. Diemžēl šī plūsma vairāk raksturojama kā caurbraukšana teritorijai, jo ceļotāju mērķis ir nokļūt no Kurzemes vidienes uz jūru (Rīgas jūras līcis) vai Rīgu, lai dotos tālāk pa Latviju vai uz Igauniju, vai Skandināviju, vai otrā virzienā – no Rīgas uz Baltijas jūras piekrasti un tālāk uz Lietuvu vai uz piekrastes ostām. Diemžēl teritorijā nav izveidots velotūrisma maršrutu tīkls, lai velotūristi vai veloatpūtas piekritēji teritorijā uzturētos ilgāk.

Kā atsevišķa mērķa grupa ir minami arī putnu vērotāji. Tas gan mazāk būtu attiecināms uz vietējo tūrisma, jo šeit nav specifiski citu resursu, kādi nebūtu pieejami citviet Latvijā. Taču ir vairākas putnu sugas, kas tieši interesē ārvalstu putnu vērotājus (piemēram, mazais ērglis, pelēkā dzilna, apodziņš u.c.) un saistībā ar vietas ainaviskumu būtu mērķtiecīgi izmantojams.

5.2. Tūrisma statistika

Statistikas dati par DPAS tūristu plūsmu ir iegūstami tikai aptuveni, jo nepastāv vienotas statistikas apkopošanas sistēmas, kuru ievērotu un veiktu visi tūrisma iesaistītie uzņēmēji. Līdz ar to par parka apmeklētību var spriest vienīgi pēc svarīgāko apskates objektu, kas veic statistikas uzskaiti, apmeklējumu datiem, fiksēto pasākumu un pārējo tūrisma uzņēmēju sniegtās informācijas tūrisma informācijas centriem. Jāņem vērā, ka liela daļa tūrisma resursu un objektu ir dabas veidojumi, kā arī neadministrēti objekti, kuros objektīvu iemeslu dēļ apmeklētāju uzskaites nepastāv.

5.2.1. Apskates objekti

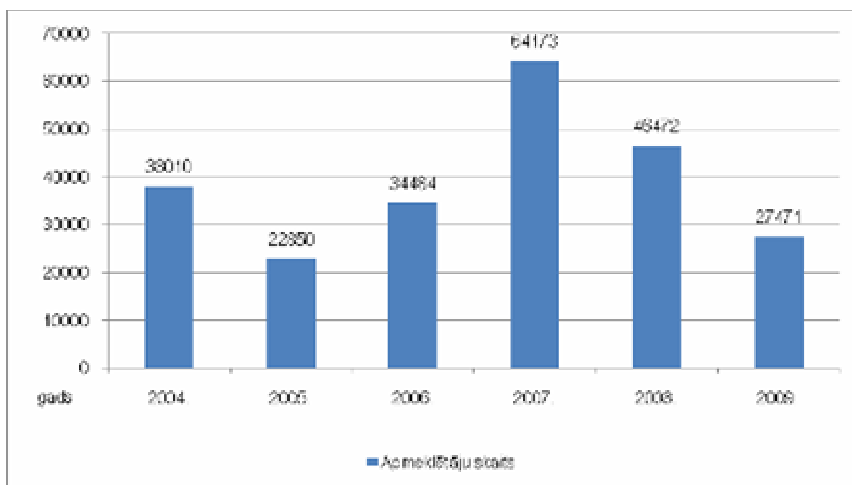
Nozīmīgākie apskates objekti, vērtējot pieejamos statistiskos datus (skatīt tabulu Nr.13), ir Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs, Sabiles Vīna kalns, kā arī Abavas rumba, kas ir nacionālas nozīmes tūristu piesaistes objekts. Pastāvīgajā tūrisma plūsmā arī veiksmīgi iekļāvušies tādi objekti kā Zeķu krogs (pa ceļam uz Zviedru cepuri un Pedvāles brīvdabas mākslas muzeju), Drubazu Botānikas taka, Imulu Pasaku mežs.

Tabula Nr. 12. Apskates objektu statistika dabas parkā „Abavas senleja”**

Objekta nosaukums	2004.gads	2005.gads	2006.gads	2007.gads	2008. gads	2009. gads
Abavas rumba	nav datu	nav datu	nav datu	30000	20000	7000
Drubazu botānikas taka	2000	1737	2000	2000	nav datu	500
Galerija Vējspārns	2600	2930	3350	3400	3395	3473
Kandavas novada muzejs	2251	1613	1810	1405	2017	2783
Imulu Pasaku mežs	13000	7000	6119	nav datu	nav datu	nav datu
Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs	10335	nav datu	11000	10750	6732	nav datu
Sabiles Vīna kalns	1500	3295	2545	6268	6528	9199
Valdeķu muiža	800	800	nav datu	350	nav datu	700

Zeķu krogs	5524	5475	7660	10000	7800	3816
Kopā	38010	22850	34484	64173	46472	27471

* Dati par objektiem, kas snieguši savus datus

Attēls Nr. 4. Dabas parka „Abavas senleja” apskates objektu statistika, 2004-2009.gads

5.2.2. Pasākumi

Atsevišķa apmeklētāju grupa dabas parkā saistīta ar šeit organizēto pasākumu apmeklējumu. Balstoties uz pasākumu organizētāju datiem, vidēji ik gadus pasākumos kopumā piedalās 12 000 – 14 000 dalībnieku. Nozīmīgākie ir Sabiles vīna svētki, Kandavas novada svētki, mākslas performances Pedvāles brīvdabas mākslas muzejā, sporta sacensības (kartings, velobraukšana), gadskārtu (Lieldienas, Līgo, Ziemassvētki) atzīmēšana, pasākumi (koncerti, teātra izrādes u.c.) brīvdabas estrādēs. Liela daļa pasākumu dalībnieku ir vietējie iedzīvotāji, taču lielākie pasākumi piesaista arī tūristus.

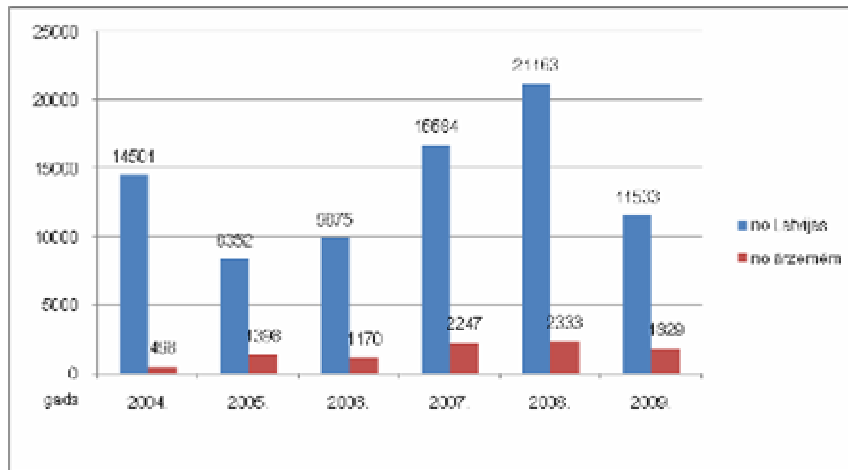
5.2.3. Tūristu mītnes

Analizējot naktsmītņu darbības rādītājus (skatīt tabulu Nr. 14), tie uzrāda, ka nakšņojošo tūristu skaits veido 8-14% parka teritorijas apmeklētāju skaita, t.i., vidēji 11 tūkstoši nakšņotāju gadā. Diemžēl šim skaitlim pēdējo 5 gadu laikā ir tendence samazināties, jo pēc TICu rīcībā esošajiem datiem - vidējais uzturēšanās ilgums naktsmītnēs samazinājies no 2 uz 1,1 diennakti.

Tabula Nr. 13. Naktsmītņu darbības rādītāji dabas parkā „Abavas senleja”

	2004.gads	2005.gads	2006.gads	2007.gads	2008.gads	2009.gads
Nakšņotāju skaits - kopā	14999	9750	11045	18931	23496	13362
t.sk. no Latvijas	14501	8352	9875	16684	21163	11533
no ārzemēm	498	1398	1170	2247	2333	1829
Gultas vietu skaits	197	305	333	357	1042	569
Cilvēknaktis - kopā	24658	4377	100198	83007	67270	33106
Vid. uzturēšanās ilgums	1,1	9,4	13,3	2,04	1,98	1,42
Noslogojums %	18,5	38,3	60	23,5	15,24	24,91

Analizējot naktsmītņu datus, jānorāda, ka dati ir aptuveni un raksturo tikai vispārējo tendenci, jo ne visi uzņēmēji veic uzskaiti vai sniedz informāciju. Aprēķini par cilvēknaktīm, vidējo uzturēšanās ilgumu un noslogojumu veikti pēc uzņēmēju pilnīgi iesniegtajiem datiem (liela daļa naktsmītņu turētāju uzrādījuši tikai nakšņotāju skaitu un tikai daļa arī pārējos datus). Līdz ar to minētā informācija izmantojama tikai informatīvi, analizējot vispārīgās tendences. Papildus, kā jau minēts iepriekš 2008. un 2009.gada datus nav iekļautas Sabiles novada tūristu mītnes. Kritiski vērtējams arī vidējais uzturēšanās ilgums 2005. un 2006.gados, kas veidojies, galvenokārt, no ilgtermiņa komandējumos (celtniecības, komunikācijas nozaru u.c.) sūtīto darbinieku uzturēšanos naktsmītnēs darba pienākumu dēļ. Tas palīdz nodrošināt noslogojumu tūristu mītnēs, bet tiešā veidā nav uzskatāms par tūrismu.

Attēls Nr. 4. Nakšņotāji no Latvijas un ārzemēm dabas parkā „Abavas senleja”, 2004. – 2009.gads

Ārzestu tūristu īpatsvars laika periodā no 2004.-2009.gadam (skatīt attēlu Nr. 6) tūristu mītnēs sastāda vidēji tikai 10% no visiem nakšņotājiem. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem vidējais ārzestu tūristu īpatsvars tūristu mītnēs Latvijā laika perioda no 2004.-2008.gadam sastāda 60%.

Pilnīgi precīzi par naktsmītņu darbības tendencēm varētu spriest, ja TICu rīcībā būtu 100% uzņēmumu statistika, taču šobrīd šis ir sarežģīts jautājums, jo statistikas datu sniegšana uzņēmējiem nav obligāta, bet ir brīvprātīga rīcība, palaujoties uz TIC konfidencialitāti savā darbībā saistībā ar datu neizpaušanu.

5.2.3. Apmeklētāji

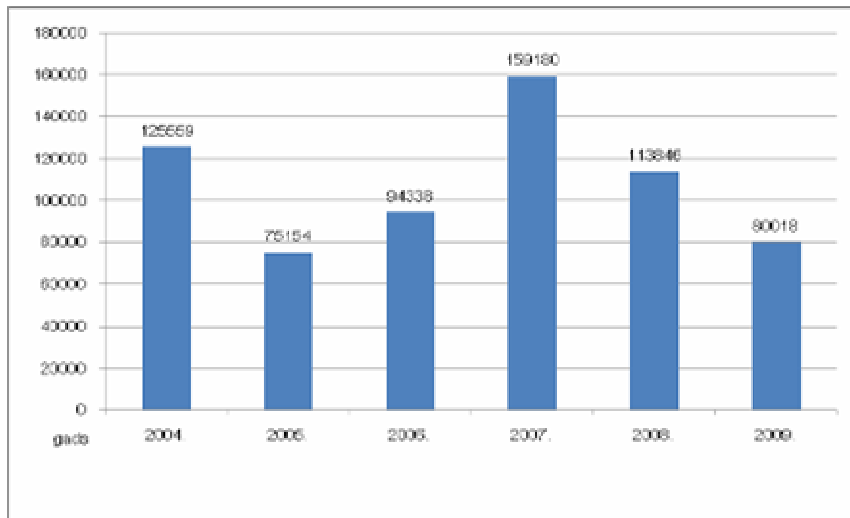
Apkopojot informāciju no bij. Tukuma rajona, Talsu rajona, Kandavas un Sabiles tūrisma informācijas centriem, DPAS teritorijā aptuvenais tūristu skaits svārstās no 100 līdz 160 tūkstošiem apmeklētāju vidēji gada laikā (skatīt tabulu Nr. 12.). Šis skaits, protams, ir ļoti atkarīgs no laika apstākļiem, jo lietainās vasarās un bezsniega ziemās apmeklētāju skaits ir vērtējams kā uz pusi mazāks nekā tas būtu saulainās vasarās un sniegainās ziemās.

Tabula Nr. 14. Apmeklētāji dabas parkā „Abavas senleja”*

	2004.gads	2005.gads	2006.gads	2007.gads	2008.gads	2009.gads
Apskates objektos	38010	22850	34484	64173	46472	27471
Nakšņotāji naktsmītnēs	14999	9750	11045	18931	23496*	13362*
Atpūta uz upes, laivošana	2322	2554	2809	3090	3400	3070
Aktīvā atpūta	70228	40000	46000	72986	40478	36115
Kopā	125559	75154	94338	159180	113846	80018

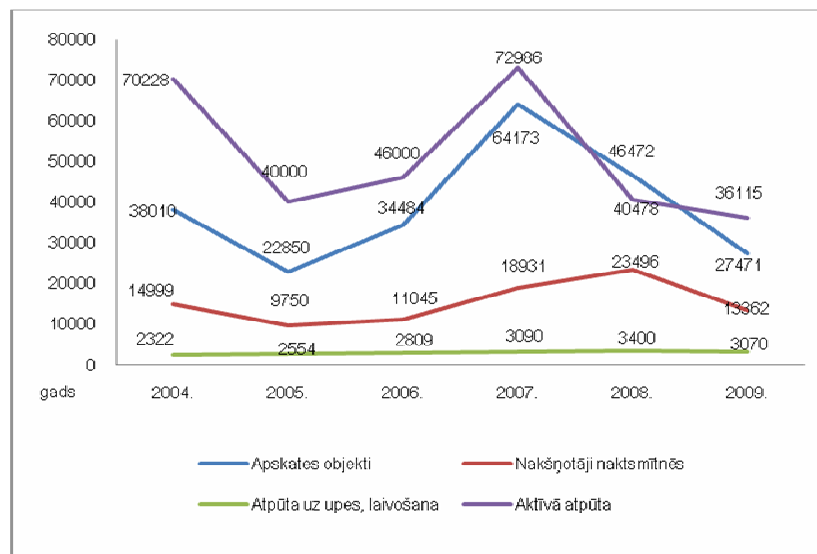
* Dati aptuveni, jo ne visi uzņēmēji veic uzskaiti vai sniedz informāciju.

Laika posmā no 2004. līdz 2007.gadam vērojams tūristu skaita pieaugums – lēcienvēidīgs un ļoti atkarīgs no laikapstākļiem, tas jo īpaši svarīgi, jo gandrīz puse apmeklētāju (46-48%) dabas parka teritorijā ir aktīvās atpūtas piekritēji (rodeļu trase, slēpošana, laivošana). Likumsakarīgi – ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, 2009.gadā kritums sasniedza 2005.gada līmeni.

Attēls Nr. 5. Dabas parka „Abavas senleja” apmeklētāju skaits, 2004.-2009.gads

Dati par DPAS apskates objektu, naktsmītni, laivotāju un aktīvās atpūtas apmeklētāju skaitu laika posmā no 2004. līdz 2009.gadam atainoti attēlā nr. 4. Jāatzīmē, ka dati par naktsmītnēm 2008.un 2009.gada (sk. tabulu Nr. 14) sniegti tikai par Kandavas novadu, jo Sabiles novadā vairākas naktsmītnes ir slēgtas vai nesniedz šāda veida informāciju. Turklāt, ka arvien izteiktāka vērojama tendence, ka uzņēmēji nelabprāt sniedz datus, baidoties no VID un citu kontrolējošo dienestu papildus kontrolēm. Šis apstāklis traucē analizēt tūrisma attīstības virzienus, tendences, līdz ar to arī izteikt turpmākās attīstības prognozes. Kā redzams attēlā, aktīvās atpūtas aktivitātes (rodeji, slēpošana u.c.) ir salīdzinoši nozīmīgākā aktivitāšu grupa, ko dabas parka apmeklētāji izvēlas, t.sk. laivošana, kas izdalīta atsevišķi, tomēr nav ar strauju kritumu un saglabā stabili vietu. Diemžēl atsevišķi netiek apkopota informācija par semināru un konferenču pasākumiem, sporta svētkiem utldz.

Attēls Nr. 6. Dabas parka „Abavas senleja” apmeklētāju skaits sadalījumā pēc aktivitāšu veidiem

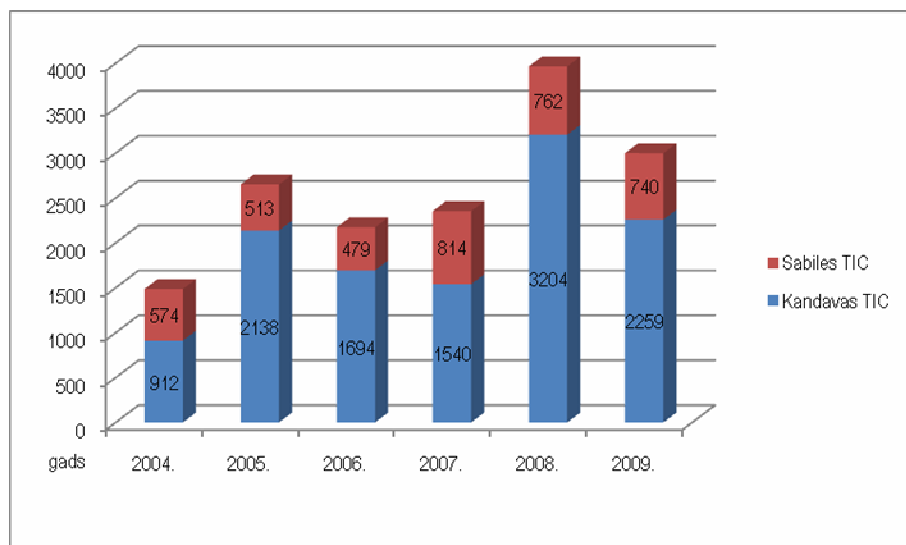
5.2.4. Tūrisma informācija

DPAS teritorijā darbojas 2 tūrisma informācijas centri - Kandavas novada TIC un Sabiles TIC, līdz 2009.gada beigām abi TIC darbojās visu gadu un sezonas laikā atvērti arī brīvdienās. Kandavas un Sabiles TIC statistikas datus var redzēt tabulā Nr. 15 un attēlā Nr. 7.

Tabula Nr. 15. Kandavas un Sabiles novadu TIC apmeklētāju skaits, 2004.-2009.gads

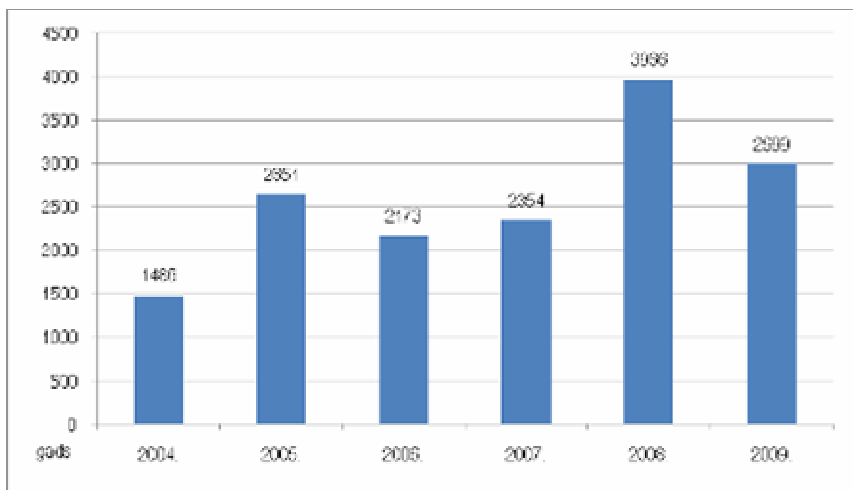
	2004.gads	2005.gads	2006.gads	2007.gads	2008.gads	2009.gads

Kandavas novada TIC	912	2138	1694	1540	3204	2259
Sabiles TIC	574	513	479	814	762	740
Apmeklētāju skaits kopā	1486	2651	2173	2354	3966	2999
Pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, %		+78%	-18%	+8%	+68%	-24%

Attēls Nr. 7. Kandavas un Sabiles novadu TIC apmeklētāju skaits, 2004.-2009.gads

Lielākā tūristu plūsma ir vērojama vasaras mēnešos – jūlijā un augustā, kā arī maijā, jūnijā un septembra mēnešos, kad visā Latvijā ceļošana ir aktīvāka nekā pārējos mēnešos. Jānorāda, ka 75-80% no kopīgā TIC apmeklētāju skaita sastāda Kandavas TIC apkalpo klientu skaits.

Attēls Nr. 8. Apmeklēto klientu skaits Tūrisma informācijas centros, 2004-2009.gads

Lielākā informācijas daļa, kas tiek pieprasīta informācijas centros (90-95%) ir par tūrisma un atpūtas iespējām attiecīgajās teritorijās un dabas parkā – apskates objekti, aktīvās atpūtas iespējas un nakšņošanas iespējas. Ja AIAC, kas uzskatāms par DPAS informācijas centru arī tūristiem, tad šis skaitlis iespējams būtu lielāks un būtu vairāk un precīzāk informācija iegūstama par to, kas interesē ceļotājus, esot Abavas senlejā, kā arī uzņēmējus, strādājot parka teritorijā.

6. Dabas parka „Abavas senleja” kā tūrisma galamērķa vērtējums

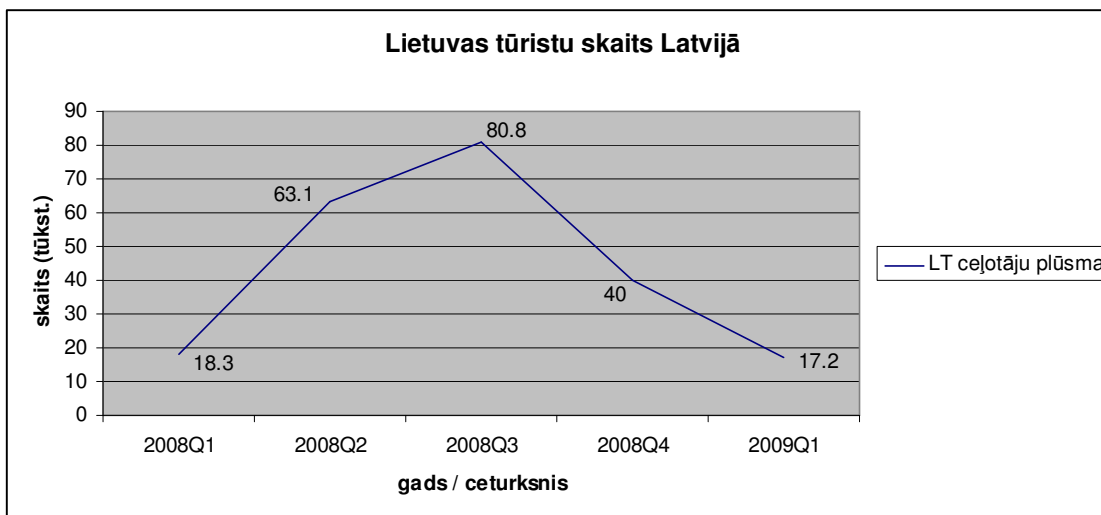
6.1. Tūrisma galamērķa būtība

Ilgspējības nodrošināšanai tūrismā nepieciešams plānot sociāli atbildīgu tirgvedības politiku – vienotu tūrisma vietas kopumā. Tūrisma vietas jēdzienu tirgvedībā vistiešāk saista ar galamērķi (*tourism destination*) un tāds tas arī lietots turpmāk tirgvedības sadaļā. No komunikācijas viedokļa mārketingus uzskatāms par instrumentu ar kā palīdzību sasniegt tūrisma plāna kopējo mērķi par līdzsvarotu ilgtermiņa attīstību. Pareizi noteiktas mērķauditorijas un prasmīga komunikāciju politika teritorijai vairāk piesaista tūristus, kuri spēj novērtēt vietas unikalitāti gan dabas, gan kultūras ziņā. Šādi tūristi nodrošina uzņēmējiem ienākumus, radot viņiem papildu motivāciju sargāt galvenās vērtības, kuru dēļ tūristi ierodas – ainavu, dabas daudzveidību un Kurzemei raksturīgo kultūras mantojumu un tradīcijas. Atbilstoši Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijai līdz 2030. gadam [Pilnveidotā 1. redakcija, Novembris, 2008]

‘attīstībai nākotnē jābūt vērstai uz dabas un kultūrvēsturiskā potenciāla saprātīgu izmantošanu teritoriju izaugsmei, tradicionālo saimniecības veidu saglabāšanu, netradicionālo nozaru un tūrisma attīstību, vienlaikus nodrošinot šo teritoriju identitātes, dabas un kultūras vērtību ilgtspējību’.

Lai tuvinātos šādam uzstādījumam, svarīgi aplūkot tūrisma mārketinga attīstības prognozes plāna darbības laikā. Tendences tūrisma nozarē Latvijā, Kurzemē un Abavas senlejā ilgtermiņā tiecas virzienā, kas iezīmējas arī citos populāros Eiropas galamērķos:

- ekonomiskās recesijas laikā priekšroka tiek dota tuvākiem ceļojumiem, kas rada papildu priekšrocības vietējā tūrisma veicināšanai [Klepers A. & Vidzemes Augstskolas Tūrisma un Viesmīlības vadības fakultātes studenti (2009). *Ceļotāju aptauja Valmierā (n=292)*];
- Lietuvā saglabājas stabils ceļotāju skaits uz Latviju ar nelielu samazinājumu 2009. gada 1. ceturksnī (skatīt attēlu Nr. 9), [Statistics Lithuania, Database of Indicators; stat.gov.lt, 2009], taču joprojām pieaugošu tieci Kurzemes tūristu piesaistēs.

Attēls Nr. 9. Lietuvas iebraucošo tūristu skaits Latvijā pa ceturkšņiem (2008.g. 1 cet. – 2009.g.1.ceturksnis).

Avots: Statistics Lithuania, Database of Indicators; stat.gov.lt, 2009

- Pasaulē pieaug pieprasījums pēc ekoloģiski sertificētiem un veselīgiem produktiem – pamats ekotūrisma attīstībai. [LATVIJAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJA LĪDZ 2030. GADAM - Pilnveidotā 1. redakcija, Novembris, 2008]
- Tūrisms un citas uzņēmējdarbības aktivitātes, kuras ilgtspējīgi izmanto dabas kapitālu, būs pamats lauku ekonomikas stiprināšanai nākotnē. [LATVIJAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJA LĪDZ 2030. GADAM - Pilnveidotā 1. redakcija, Novembris, 2008].

Kā arī ar vispārējām pasaules tendencēm tūrisma mārketingā²

- ceļojumi kļūst īsāki, taču biežāki; samazinās grupu ceļojumu ar autobusiem īpatsvars;
- palielinās pakalpojumu produktu specializācija individuālajiem ceļotājiem un kopīgu interešu draugu grupām;
- paaugstinās pirms ceļojuma pieejamās informācijas apjoms un kvalitāte;
- pieaug valsts un pašvaldības loma tūrisma informācijas sniegšanā;
- pieaugot informācijas tehnoloģiju attīstībai, vērojama strauja informācijas un rezervēšanas sistēmu u.c. e-pakalpojumu attīstība tūrisma nozarē – internets kļūst par galveno tūrisma attīstības virzības instrumentu; mobilo sakaru un GPS attīstība veicinās informācijas pieejamību par tūrisma produktiem;
- globalizācija visos tūrisma nozares sektoros – veidojas alianses, apvienības un sadarbības organizācija; līdz ar interneta attīstību palielinās konkurence tūrismā;
- paaugstinās cilvēku rūpes par veselību, pieaug sociālā atbildība par vides jautājumiem, tāpēc palielinās zaļo stratēģiju ieviešana tūrisma mārketingā;
- palielinās interese par piedzīvojumu brīvdienām;
- cilvēki salīdzinoši ir gatavi tērēt arvien vairāk naudas ceļojumiem;
- samazinās ceļojumu plānošanas laiks – atpūtas brīvdienas tiek rezervētas tuvāk izbraukšanas datumam;
- zemo cenu aviokompānijas palīdz veidot Eiropas tūrisma vienoto telpu – ienākošā tūrisma plūsma caur Rīgu ir salīdzinoši viegli sasniedzama;
- vecāka gadagājuma ceļotāji būs galvenie tūrisma tirgus patērētāji;

kā arī

- pieredzes ekonomikas apstākļos pieaug tūrisma produktu individualizācija konkrētajiem klientiem, palielinās iespēja iesaistīties un līdzdarboties.
- tūrisma galamērķu konkurētspējas veicināšanai pieaug starpnozaru sadarbība un klasteru veidošanās, īpaši pieaug mikroklasteru nozīme vietējā mēroga galamērķiem.

Abavas senleja ir tūrisma galamērķis ar senām tradīcijām, kas gan ienākošajā tūrismā, gan vietējā tūrismā ir bijis starp populārākajiem valstī. Saskaņā ar Tūrisma attīstības valsts aģentūras veikto populārāko Latvijas tūrisma objektu izvērtējumu (75 tūrisma ekspertu skatījumā)³ – divpadsmitajā vietā no Abavas senlejas ietilpst Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs. Tūristu plūsmas Abavas senlejā ir lielākas, tūrisma infrastruktūra vidēji labāk attīstīta (lai arī nevienmērīgi) un arī atrašanās vieta – 120 km no galvenās vietējo ceļotāju cilmvietas – Rīgas, ir tuvāk nekā citiem galamērķiem Latvijā. Izdevīgs ir arī novietojums starp Rīgu un vēl vienu no izcilēm Kurzemes galamērķiem – Kuldīgu, kas ir starp populārākajiem valstī. Tomēr Abavas senlejas galamērķa pozicionējums nav tik spēcīgs un netiek pilnībā izmantotas teritorijas stiprās puses, piedāvājums bieži ir fragmentēts.

Latvijai raksturīgā klimata sezonālitate radījusi divas tūrisma sezonas – galveno sezonu – vasarā no maija līdz septembrim un mazāk izteiksmīgu, un jutīgāku – ziemas sezonu, kas pamatā balstās uz kalnu slēpošanu *Zviedru cepurē* un vairākām citām aktivitātēm.

Teritorijas ilgtspējīga attīstība akcentē nepieciešamību mērķtiecīgi vadīt tūristu plūsmas, veikt labāku to segmentēšanu pēc prioritātēm un tam pakārtot svarīgākos veicināšanas pasākumus. Palielinoties galamērķu konkurencei dažādos mērogos, Abavas senlejai ir vēl vienotāk jāpārstāv sava pozīcija, jo tieši sadarbībā kopīgu mērķu sasniegšanai iespējams panākt lielāku efektivitāti. Esošais administratīvais dalījums neatbilst tūristu uztverei par Abavas senlejas galamērķi (sk. nākamo nodaļu), tāpēc dažādu līmeņu sadarbība kļūst kritiski nozīmīga šāda galamērķa pastāvēšanai ilgākā laika posmā.

6.2. Galamērķis „Abavas senleja”

Abavas senleja tiek uztverta kā vienota teritorija vietējā tūrisma mērogā. Lai veicināšanas resursus izmantotu efektīvi, vietai jāatbilst vismaz vietējā galamērķa kritērijiem. Trīs galvenās pazīmes, pēc kurām nosaka galamērķa kvalitāti ir tūristu piesaistes, piedāvātās ērtības un galamērķa pieejamība. Taču precīzāki kritēriji, pielāgojot tos Latvijas situācijai pēc Hall 2000⁴, ANO VP 2002⁵, ANO PTO 2007⁶. u.c. ieteikumiem, raksturoti tabulā X.

Tabula Nr. 16. Abavas senlejas atbilstības vietējā tūrisma galamērķa kritērijiem

Abavas senlejas atbilstība vietējā tūrisma galamērķa kritērijiem. Autors: A.Klepers

² Tourism 2020 Vision. A New Forecast from the World Tourism Organization. World Tourism Organization. Madrid, 1998. & Megatrends of Tourism in Europe - www.etc-europe-travel.org.

³ Tūrisma attīstības valsts aģentūra, 2007, http://tava.gov.lv/akt/index.php?akt_id=328

⁴ Hall C.M. 2000. Tourism Planning. Policies, Processes and Relationships, Pearson Education Limited, Singapore

⁵ UNEP: <http://www.unep.fr/scp/tourism/events/eye/outcomes.htm>

⁶ UNWTO, 2007, *A Practical guide to tourism destination management*. Madrid, pp. 1- 13; 25 – 26; 45 – 46.

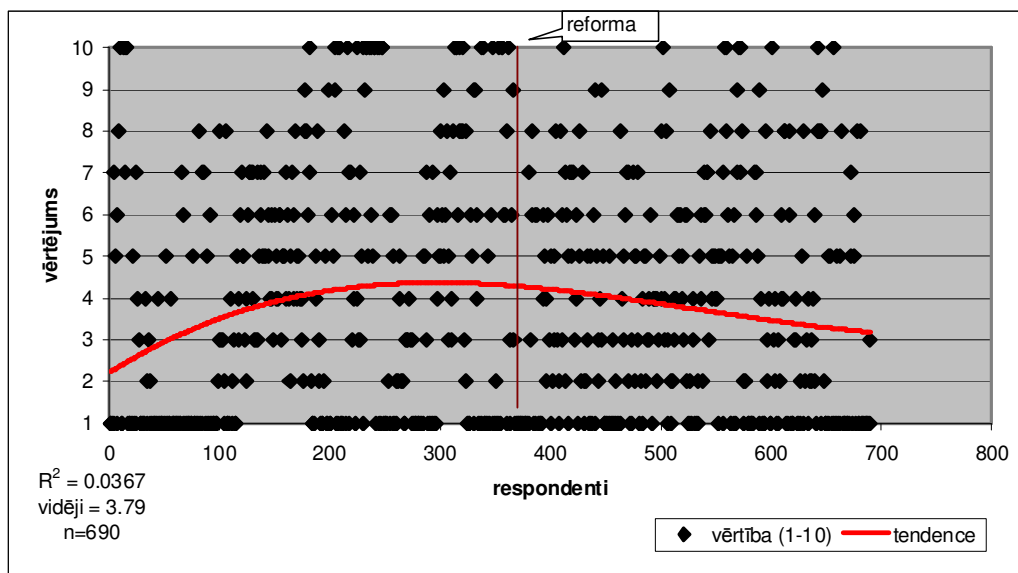
Uz tūrisma galamērķi kā teritoriju attiecināmie kritēriji	Komentāri par Abavas senlejas situāciju atbilstoši kritērijiem
Teritorijai jābūt pieejamai.	To raksturo valsts galveno auto ceļu tuvums – atrašanās starp A9 un A10, Abavas upe kā nozīmīgs ūdenstūristu pārvietošanās ceļš, kā arī izvērsti reģionālās un vietējās nozīmes ceļu tīkls. 100 km rādiusā pieejama Rīgas starptautiskā lidosta, Ventspils reģionālā lidosta, Rīgas un Ventspils pasažieru ostas. Tiešā tuvumā Rīgas-Ventspils dzelzceļa līnija.
Teritorijā ir atbilstoša tūrisma veicinoša infrastruktūra: ceļi, inženierkomunikācijas, uzņēmējdarbības un citi sociālie pakalpojumi, kas nepieciešami tūristu vajadzību apmierināšanai (tai skaitā tūristu mītnes un ēdināšanas iespējas, transports, degvielas uzpildes stacijas, bankomāti).	Lai arī vietējā ceļu kvalitāte, īpaši Abavas upes labajā krastā ir uzlabojama, tomēr ceļu tīkls ir pietiekami blīvs. Divu pilsētu – Kandavas un Sabiles atrašanās teritorijā nodrošina virkni tūristiem vajadzīgo pakalpojumu. Specifiskie tūrisma pakalpojumi, kā arī daļa citu pakalpojumu pieejami arī pārējā teritorijā.
Teritorijai jābūt raksturojamai ar līdzīgu kultūru, ainavu, dabisko vidi vai tradīcijām, kas vienlaicīgi izceļ tās unikalitāti.	Īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas "Abavas ieleja" un dabas parka "Abavas senleja" statuss norāda uz teritorijas līdzību un oriģinalitāti.
Teritorijai jāietver jau esošas tūristu piesaistes, vai arī jābūt ar potenciālu atbalstīt jaunu veidošanos.	Ir esošas tūristu piesaistes, kuras iespējams vēl vairāk tematizēt un kāpināt to kvalitāti, līdz ar to konkurētspēju, taču pastāv potenciāls arī jaunu vai savstarpēji savienotu veidošanai.
Teritorijā ir pietiekoši daudz aktivitātes, lai tajā būtu nepieciešamība nakšņot. Teritorijai nav jāietver visi tūrisma veidi un pakalpojumi, tā var būt ar noteiktu specializāciju.	Abavas senleja šādas iespējas ir dažādu interešu tūristiem. Teritorijas specializāciju raksturo ūdenstūrisms, aktīvais tūrisms, kultūras tūrisms (tūristu piesaistēm pastāv potenciāls) u.c.
Teritorijai jābūt lielākai kā tikai vienai apdzīvotai vietai vai vienai tūristu piesaistei;	Atbilst gan apdzīvotības struktūras ziņā, gan saistībā ar daudzajām tūristu piesaistēm.
Teritoriju raksturo viesus uzņemoša vietējā sabiedrība;	Pašvaldībās, kuru teritorijā ietilpst Abavas senleja, dzīvo ap 20 tk. iedzīvotāju. Lielākā daļa no tiem ir darbības vecumā un teritorijai kopumā raksturīga samērā augsta uzņēmējdarbības aktivitāte. Pastāv cilvēkresursu potenciāls. Stereo tipiski gan tiek uztverts, ka kurzemnieki gan nav starp viesmīlīgākajiem.
Teritorijai jābūt spējīgai atbalstīt tūrisma plānošanas, organizēšanas un vienota mārketinga iniciatīvas (parasti tas nozīmē „galamērķa vadīšanas organizācijas” izveidi, kurā pārstāvētas visas tūrisma attīstībā ieinteresētās puses – īpaši, ja galamērķa robežas atšķiras no administratīvajām);	Šobrīd AIAC tikai daļēji veic šo funkciju, aktīvāki ir tūrisma informācijas centri un līdzšinējās aktivitātes ir fragmentētas un neregulāras. Taču pastāv potenciāls spēku konsolidācijai un tūrisma klastera efekta aktivizēšanai Abavas senlejas kā tūrisma galamērķa konkurētspējas paaugstināšanai. Izaicinājums ir pašvaldību spējā sadarboties un uzņēmēju vēlmē līdzdarboties tūrisma attīstības un veicināšanas jautājumu risināšanā.
Galamērķim jābūt savam tēlam – unikāls raksturs vai apzināti veidots zīmols ir svarīgs tūristu piesaistē.	Abavas Senleja kā Kurzemes Šveice pazīstama jau vairāk nekā 100 gadus un ir ar stabilām tradīcijām Latvijas tūrismā. šobrīd tēls ir nedaudz izplūdis un teritorijas apzīmēšanai izmanto vairākus nosaukumus – taču joprojām iespēja mērķtiecīgai zīmolveidībai.
Galamērķa cenai jābūt atbilstoši izvēlētajai mērķauditorijai un salīdzināmai ar konkurējošiem galamērķiem. Cenu veido nokļūšanas izmaksas konkrētajā galamērķī, nakšņošanas izmaksas, ēdināšana un citu pakalpojumu izmaksas.	Cenas ir salīdzināmas ar vidējām cenām Latvijā un nav specifisku cenu ietekmējošu apstākļu salīdzinoši ar citiem tuvākajiem galamērķiem.

Abavas senleja atbilst vietējā tūrisma galamērķa kritērijiem. Strikta robeža nav novelkama – galamērķis ir funkcionāls reģions ar difūzām robežām, kas ļauj brīvi iekļauties klāt arī citām tematiski līdzīgām iniciatīvām no tuvākās apkārtnes, tai skaitā ārpus oficiāli noteiktajām dabas parka robežām. Kurzemes tūrisma attīstības plānā 2002 – 2012.gadam⁷ ir nošķirtas deviņas galvenās tūrisma resursu koncentrācijas zonas reģionā, tostarp arī:

⁷ Kurzemes reģiona attīstības aģentūra 2003. Kurzemes tūrisma attīstības plāns 2002. – 2012. gadam, http://www.kurzeme.lv/files/pdf/info_turistiem/attistibas_plans.pdf. Resurss apskatīts 2008.gada 19.decembrī

'Abavas senleja no Kandavas līdz ietekai Ventā'

Plānā konkrēti ir nofiksētas tikai divas robežas, ko iezīmē Abavas upes ieteka Ventā un senlejas sākums pie Kandavas. Lai arī daļa no aptaujātajiem ceļotājiem puda uzskatu, ka viņiem Abavas senleja sākas jau pie Pūres. Būtiski uzsvērt, ka tūrisma galamērķis 'Abavas senleja' ir plašāks par tāda paša nosaukuma īpaši aizsargājamo dabas teritoriju – dabas parku. Tas ir tādēļ, ka ceļotāji ceļošanas laikā pievērš maz uzmanības administratīvām robežām (skatīt attēlu Nr. 10).

10.attēls. Administratīvās robežas nozīme ceļojot vietējā tūrismā Latvijā administratīvi teritoriālās reformas kontekstā (2008/2009). Avots: Klepers, Rozīte, 2009.

Pēc ceļotāju intervijām, kur pietā daļa no tām 2008/2009. gadā norisinājās arī Abavas senlejā, skaidri pierādās, ka administratīvajām robežām ir ļoti maza nozīme. Piemēram, tūristi, atpūšoties Zviedru cepurē nezina, ka tas ir Kandavas novads, jo tur nokļūst lielākoties caur Sabili. Tāpat arī dabas parka robeža ir tikai formāla tūrismam, jo ceļotāji nezina tās precīzu atrašanās vietu un ar Abavas senleju saista plašāku zonu ārpus parka teritorijas. Zemais respekts pret administratīvajām robežām (31% no Abavas senlejas ceļotājiem nezina, kuras pašvaldības teritorijā viņi konkrētajā brīdī atrodas, bet vēl 21% apgalvoja, ka zina, taču kļūdījās, minot rajonu, pagastu vai novadu) pamato jēgu daudz ciešākai tūrisma sistēmas vienotībai starp pašvaldībām galamērķi.

Veicot intervijas pēc uztveres reģiona kartēšanas metodes (Klepers, Rozīte 2008), ceļotāji skaidri varēja identificēt Abavas senleju starp 5 atraktīvākajiem Kurzemes tūrisma galamērķiem. Attēlojot to uz kartes visbiežāk vilktā zona (vidējās vērtības) redzama attēlā Nr. 11. Līdzīgi šādu uztveres reģionu attēloja arī uzņēmēji un tūrisma plānotāji.

Attēls Nr. 10. Abavas senlejas tūrisma galamērķa vidējā robeža ceļotāju skatījumā.
(n=162).

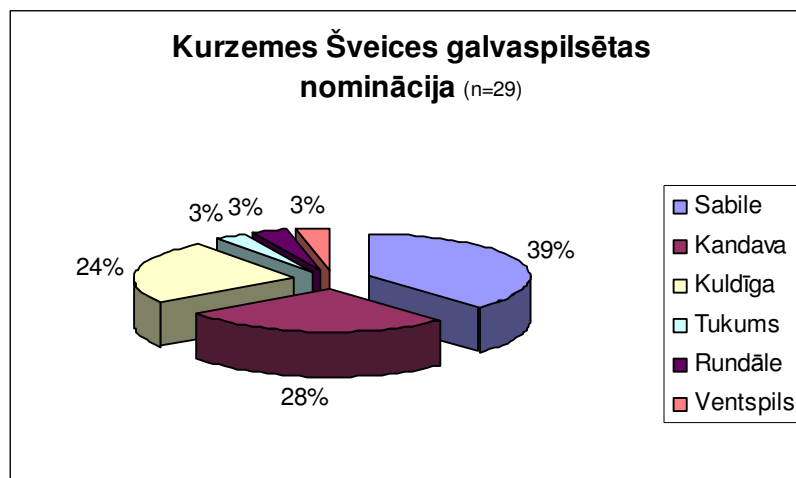
Ceļotāji galamērķa robežu redz šaurāku, koncentrētāku, nekā to uztver uzņēmēji. Piemēram, visbiežākā ceļotāju apvilktā zona bija izteikti ap Kandavu un Sabīli. Vairākās kartēs pie vienota galamērķa tiek iekļauta klāt arī Kuldīga vai Tukums. Abavas senleja kā Kurzemes Šveice kopā ar Kuldīgu noteikti uztverams kā viens otru papildinoši, mazāk konkurējoši galamērķi. Tas pats attiecināms uz citiem apkārtnes galamērķiem – Talsu un Tukuma apkārtni u.c., kas ir savstarpēji papildinoši. Citos gadījumos uztveres reģions tika saistīts kopā ar Usmas ezeru vai arī Abavas ieleju šaurākā posmā. Plašāka tūrisma galamērķa zona ārpus dabas parka palīdz atslēgt iespējamu dabas daudzveidības noplicināšanu, jo daļa no tūristu aktivitātēm noris ārpus īpaši aizsargājamas dabas teritorijas. Galamērķi ietilpst arī Pūre un Kandavas stacija, bet uztveres kartēšanā parādījās, ka dabas parka posms aiz Rēndas uz Ventas pusi netiek asociēts ar galamērķi, ko visdrīzāk ietekmē pieejamība.

„Abavas senleja” nav vienīgais apzīmējums, kā galamērķis tiek saukts. Taču saistībā ar zīmolvēstību – tas ir populārākais (skatīt tabulu Nr. 16 - lai arī pieminēšanas biežums globālajā tīmeklī neko neliecina par pieminēšanas saturisko pusi)).

Tabula Nr. 17. Ar Abavas senleju saistīto vairāku vietu - atslēgas vārdu minēšanas biežums globālajā tīmeklī – meklētājprogrammā Google.lv
(google.lv; 2009 – Resurss aprakstīts 25.05.2009.)

Vieta	Minēšanas biežums
Abava	88200
Abavas senleja	19100
Abavas ieleja	6200
Kurzemes Šveice	3150
Kuldīga	2110000
Kandava	1210000
Sabīle	739000
Pedvāle	15800
Zviedru cepure	12000
Drubazas	4350
Zekū krogs	1190
Sabīles vīna svētki	1310

Bieži tiek minēts arī nosaukums „Abavas ieleja” vai „Kurzemes Šveice”. Visi apzīmējumi liecina, ka galamērķis tiek identificēts un tam izmantoti arī dažādi apzīmējumi. Galamērķim ir divi izteikti centri – Kandava un Sabīle. Sabīles tūristu piesaistes ir populārākās (Zviedru cepure, Abavas rumba, Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs), taču biežāk globālā tīmekļa vidē pieminēta Kandava. Ceļotāju aptaujā, kas norisinājās Rāznas nacionālajā parkā (Klepers, Auziņa, Upīte, 2009) par to, kas ir Kurzemes Šveices galvaspilsēta, visbiežāk tiek pieminēta Sabīle (skatīt attēlu Nr. 12). Lai arī uz šo jautājumu atbildējušo ceļotāju skaits ir salīdzinoši neliels (n=29), tomēr skaidri nojaušamas galvenās tendences.

Attēls Nr. 11. Kurzemes Šveices galvaspilsēta Latgales ceļotāju skatījumā.
Avots: Klepers, Auziņa, Upīte, 2009.

Kandava tiek pieminēta mazāk, taču līdzīgās pozīcijās ir arī Kuldīga. Tas pierāda šā gadsimtu senā nosaukuma izpratni mūsdienās – to saista ar plašāku teritoriju un ceļotāju asociācijas ir nekonkrētākas. Protams, kā parāda tūrisma firmu maršruti, bieži vien šie divi galamērķi tiek apvienoti vienotā maršrutā (Abavas senleja un Kuldīga) – sk.3.tabulu. Konkrētībai un apzinātai zīmolvedībai ieteicams lietot vārdu salikumu „Abavas senleja”. Izteikti divi centri vienā galamērķī tiek atzīmēti arī ceļotāju uztveres reģionu kartēs. Sabile atkal tiek pieminēta biežāk.

Secinājumi

- DPAS ietver virkni nozīmīgu tūrisma resursu un to iesaiste tūrisma produktos saistāma ar vairāk kā gadsimtu senām vietējā tūrisma tradīcijām.
- DPAS un tuvākā apkārtnē atbilst vietējā tūrisma galamērķa kritērijiem, lai arī pastāv iespējas atsevišķus kritērijus uzlabot kvalitatīvi. Teritorija ir vienota dabas, kultūras ziņā un to apliecina arī ceļotāju vietas uztveres kartēšana.
- Tai pat laikā DPAS tūrisma piedāvājums ir fragmentēts. Šāds galamērķa izvietojums, kas vienlaicīgi ietilpst četros novados un kuram ir izteikti 2 centri – Sabile un Kandava, prasa ļoti labu informācijas un pārvaldes koordināciju. Būtiski novērst funkciju dublēšanu un panākt efektīvāku resursu izmantošanu.
- Abavas ielejas attīstības centram jāķūst par galamērķa vadīšanas organizāciju, apvienojot tūrisma informācijas centrus no visiem saistītajiem novadiem, kā arī piesaistot pārējās tūrisma attīstībā iesaistītās puses, bet īpaši uzņēmējus. Jāaktivizē tūrisma klastera efekts mērķtiecīgai vienotai sadarbībai kopīgas tūrisma galamērķa konkurētspējas uzlabošanai.

6.3. Galamērķa „Abavas senleja” ārējās vides analīze

Ārējās vides raksturošanai izmantots PESTEL modelis, apkopojot plāna tapšanas laikā radušos iesaistīto pušu izteikumus un analizējot tūrisma nozares attīstību. Ārējās vides faktori vērtējami gan kā riski, gan iespējas un tādēļ būtiski tos identificēt. Noteiktām vietām vai produktiem ir vēl citi ietekmējošie ārējie faktori, taču turpinājumā nosaukti būtiskākie teritorijai kopumā.

Politiskie faktori

- Valstī dažādos dokumentos tūrisms definēts kā attīstībai prioritāra nozare.
- 03.03.2008. MK noteikumi Nr.133 "Dabas parka "Abavas senleja" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" ("LV", 38 (3822), 07.03.2008.) [spēkā ar 08.03.2008.]. Reglamentē atļautās un aizliegtās darbības īpaši aizsargājamā dabas teritorijā. Uzņēmējiem jāskaidro vairāk reglamentējošo ierobežojumu jēga un atļautās darbības konkrētajā gadījumā. Neattiecas uz uzņēmējiem, kuru darbība atrodas ārpus *Natura 2000* teritorijas.
- 0.06.1996. MK noteikumi Nr.235 "Īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas "Abavas ieleja" nolikums" ("LV", 115 (600), 05.07.1996.) [spēkā ar 06.07.1996.] ar grozījumiem. Saistīts: 15.01.2002. MK noteikumi Nr.21 "Grozījumi Ministru kabineta 1996.gada 20.jūnija noteikumos Nr.235 "Īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas "Abavas ieleja" nolikums"" ("LV", 10 (2585), 18.01.2002.) [spēkā ar 19.01.2002.]. Uzsver kultūrvēsturiskās vides kvalitātes svarīgumu un reglamentē vairākas konkrētas darbības – kopumā vērsta uz saudzējošu attieksmi pret galamērķa resursiem, kas atbilst ceļotāju vēlmēm apmeklēt šo teritoriju.
- *Tūrisma likums*⁸ – regulē tūrisma attīstībā iesaistīto pušu ikdienas darbību.
- *Komerclikums*⁹ – nosaka īpašuma formu, pārvaldi, atbildību, komercdarbības tiesisko regulējumu, pieļauj dažādu komercdarbības formu līdzāspastāvēšanu un kopējo sadarbību reģionā
- 12.02.1992. likums "Par kultūras pieminekļu aizsardzību" (Ziņotājs, 10, 05.03.1992.) [spēkā ar 11.03.1992.] ar grozījumiem. Pārstāv kultūras mantojumu – tā saglabāšanas intereses sabiedrībai un regulē tā iesaistīšanu tūrismā. Vairākos gadījumos svarīgs ir kultūras pieminekļa statuss (piemēram, Valgales muižai Abavciemā u.c.).
- *Likums par pašvaldībām*¹⁰ – likums reglamentē Latvijas pašvaldību darbības vispārīgos noteikumus un ekonomisko pamatu, pašvaldību kompetenci, domes (padomes) un tās institūciju tiesības un pienākumus, pašvaldību savstarpējo attiecību vispārīgos noteikumus. Funkcijas paredz gādāt par infrastruktūras attīstību, sekmēt saimniecisko un kultūras attīstību, plānot, attīstīt vadošo nozaru stratēģijas u.c. dabas parka novada pašvaldībās tūrisms ir viena no prioritārajām nozarēm.
- *Administratīvi teritoriālā reforma*¹¹ – veicinās izmaiņas galamērķi pārstāvošo pašvaldību robežās. Tas ietekmēs gan lēmumu pieņemšanu, gan tūrisma statistikas uzskaiti un vairākas citas formālas lietas (TIC izvietojums Talsu novadā, piemēram), taču tas nemainīs tūristu un teritorijas apmeklētāju uzvedību. Reformas rezultāts vēl vairāk pamato kopīgas sadarbības nepieciešamību, jo esošās administratīvās robežas nav optimālas vienota tūrisma galamērķa attīstībai ne pirms, ne arī pēc reformas.
- *Pašvaldību teritorijas plānojumi* – paredz teritorijas attīstību, apbūves noteikumus u.c. Tūrisma sadaļa būtu iekļaujama šajos plānos turpmāk, ja tiks pārskatīti teritorijas plānojumi saistībā ar novadu jauno kārtību.
- *Likums par sabiedriskajām organizācijām*¹² – regulē Abavas ielejas attīstības centra statusu un pārvaldi, nosaka arī biedru piesaistīšanas principus, pastāv organizatorisks risks - biedru statuss jāatjauno katru gadu, tai skaitā biedra naudas maksājums. Var izraisīt pulsējošu organizācijas dinamiku ilgtermiņā. Darbība pamatā atkarīga no pašvaldību finansiālā atbalsta un projektu piesaistītajiem līdzekļiem.

Ekonomiskie faktori

Daudzi no ārējiem ekonomiskajiem faktoriem jau pieminēti pie vispārējām tūrisma attīstības tendencēm stratēģijas nepieciešamības pamatojumā, tāpēc tie šeit atkārtoti nav minēti. Zemāk uzsvērti vairāki būtiskākie faktori.

- Tūrisma nozares attīstībā un veicināšanā Abavas senlejā dažādā iesaistīšanās pakāpē darbojas arī citas organizācijas un institūcijas (Tūrisma attīstības valsts aģentūra, Kurzemes tūrisma asociācija, arī citas profesionālās tūrisma asociācijas un saistītas organizācijas.

⁸ 17.09.1998. likums "Tūrisma likums" ("LV", 287 (1348), 07.10.1998.) [spēkā ar 01.01.1999.] ar grozījumiem.

⁹ 13.04.2000. likums "Komerclikums" ("LV", 158/160 (2069/2071), 04.05.2000.) [spēkā ar 01.01.2002.] ar grozījumiem.

¹⁰ 19.05.1994. likums "Par pašvaldībām" ("LV", 61 (192), 24.05.1994.) [spēkā ar 09.06.1994.] ar grozījumiem.

¹¹ 21.10.1998. likums "Administratīvi teritoriālās reformas likums" ("LV", 322/325 (1383/1386), 30.10.1998.) [spēkā ar 13.11.1998.] ar grozījumiem

¹² 15.12.1992. likums "Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām" (Ziņotājs, 1, 14.01.1993.) [spēkā ar 29.12.1992.] ar grozījumiem.

- Izstrādāts Abavas senlejas tūrisma attīstības plāns (netika ieviests / daļēji jau zaudējis aktualitāti) 2008.-2012.gadam, kas paredz tūrisma attīstības prioritāti.
- Izstrādāts Rīgas plānošanas reģiona telpiskais plānojums (2007.-2027.g.) un Kurzemes plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2007.-2027, kas kopumā paredz tūrisma attīstībai labvēlīgu vidi tālākā nākotnes perspektīvā.
- *Latvijas lauku attīstības programma 2007-2013*. Tajā paredzēta arī vairāku tūrisma nozarē svarīgu pasākumu atbalstīšana, kas neattiecas uz Rīgas plānošanas reģionu.
- *Abavas ielejas attīstības centra* biedrības statuss ļauj pieteikt un realizēt dažādus projektus, kas varētu būt saistīti ar tūrisma infrastruktūras labiekārtošanu, tūrisma izglītību u.c. saistītām sfērām, pretendējot gan uz valsts, gan Eiropas Savienības paredzēto finansējumu.
- Biedru naudu iemaksas un papildu piesaistītais finansējums ļauj attīstīt efektīvākus kopīgus sadarbības projektus un īstenot mērķtiecīgākas tirgvedības aktivitātes.
- Tūrisma firmas iekļauj savos piedāvājumos populāro galamērķi un par saviem līdzekļiem popularizē to vairāk.

Sociālie faktori

- Galamērķis apvieno profesionālus, zinošus un uzņēmīgus cilvēkus, kas rosina arī zināšanu pārnesi un nodod pieredzi par tūrisma attīstību un citās jomās svarīgiem jautājumiem. Jārosina to kopējais dialogs un komunikācija.
- Daudzi uzņēmēji ir izglītojušies dažādās jomās un tūrisms nav bijusi to pamatizglītība, tieši tādēļ Abavas ielejas attīstības centra vide ir piemērota, kur kopīgās zināšanas un pieredzi ieguldīt kopīgu mērķu sasniegšanai.
- Latvijā sadarbība starp konkurējošiem uzņēmējiem plašākā mērogā nav uzskatāma par pašsaprotamu lietu, lai arī tūrisma tā ir izteiktāka. Tieši tādēļ AIAC iniciatīvas būtu jāpastiprina arī uzņēmēju iesaistīšanas virzienā.
- Formāla apvienība sniedz juridisku pamatu un optimālas darbības gadījumā arī augstāku socializēšanās pakāpi un tas vērtējams arī kā pozitīvs ieguvums katra cilvēka personīgajā attīstībā un saskarsmē ar pārējiem.
- Kopīgās konkurētspējas paaugstināšana neizslēdz individuālo sāncensību un tas dažos gadījumos var radīt grūtības vienoties vai pieņemt individuāli ne pašus izdevīgākos lēmumus.
- Svarīga ir atbildības sadale par dažādiem kopīgajiem pienākumiem, kas var būtiski ietekmēt galamērķa vadīšanu.
- Kurzemnieku stereotipiskais „tēls” nav starp viesmīlīgākajiem Latvijā, kas kļūst par izaicinājumu viesmīlības nozarē nodarbinātajiem.
- Valsts Kandavas lauksaimniecības tehnikums – vairākas apmācības programmas vērstas viesmīlības un lauku tūrisma sfērās – potenciāls jaunu kvalificētu kadru piesaistīšanai (Lai arī starp galamērķa uzņēmējiem programmas nav prestižas)

Tehnoloģiskie faktori

- Vairāku pašvaldību tīmekļa vietnes (Kandava.lv, Sabile.lv, Renda.lv, rajonu mājas lapas u.c.) kā arī Kurzeme.lv u.c. sniedz platformu kopīgo tirgvedības aktivitāšu izpaušanai, nodrošina savstarpējās komunikācijas iespējas.
- Katra biedra individuālā mājas lapa var kalpot kā papildu spēks kopējo mērķu sasniegšanai – netiek pietiekami izmantota savstarpējā tīmekļa vietņu tīklošana un e-tirgvedības mūsdienu iespējas.
- Biedrības biedru savstarpējā komunikācija tiek nodrošināta ātri un operatīvi pateicoties e-pastiem un mobilajām tehnoloģijām.
- Sekojot pasaules tūrisma attīstības tendencēm, jāiegulda zināšanas un līdzekļi jaunu tehnoloģisko risinājumu izmantošanai tūrisma uzņēmējdarbībā gan katram biedram atsevišķi, gan kopīgajiem biedrības aktivitātēm.

Vides faktori

- Pieaugoša dabas daudzveidības saglabāšanas nozīme un ilgtspējīga iesaistīšana tūrisma piedāvājumā.
- Nedzīvās dabas resursu izmantošana – ūdens kvalitātes nodrošināšana, jebkāda piesārņojuma mazināšana.
- Tiekšanās uz „0 atkritumu” modeli – atkritumu šķirošana un otrreizējā pārstrādes nodrošināšana u.c.
- Zālā mārketinga popularitātes pieaugums un līdz šim maz izmantotais potenciāls Abavas senleja.
- Ekoprojektu ražošana, kam nākotnē prognozē pieaugošu pieprasījumu.
- Abavas tradicionālā ainava kā garants labākai atpūtai nekā citās vietās Latvijā.
- Vietējo materiālu iesaistīšana celtniecībā, interjera veidošanā, noformēšanā.
- Ētiska attieksme pret savvaļas dzīvnieku iesaistīšanu tūrisma piedāvājuma veidošanā.

Sabiedrības normas un izturēšanās faktori

- Demolēšana, sadzīves atkritumu problēma ceļmalās u.c.
- Privātīpašuma nerespektēšana un zādzības.
- NIMBY [not in my back yard] sindroms uzņēmējiem saistībā ar dabas aizsardzību (Princips – patik dabas aizsardzība, taču visur citur, tikai ne manā pagalmā)
- Sociālās kontroles pastiprināšanas (neformāla kontrole: kaimiņš, biznesa partneris, klients) nepieciešamība – īpaši vides jautājumos.

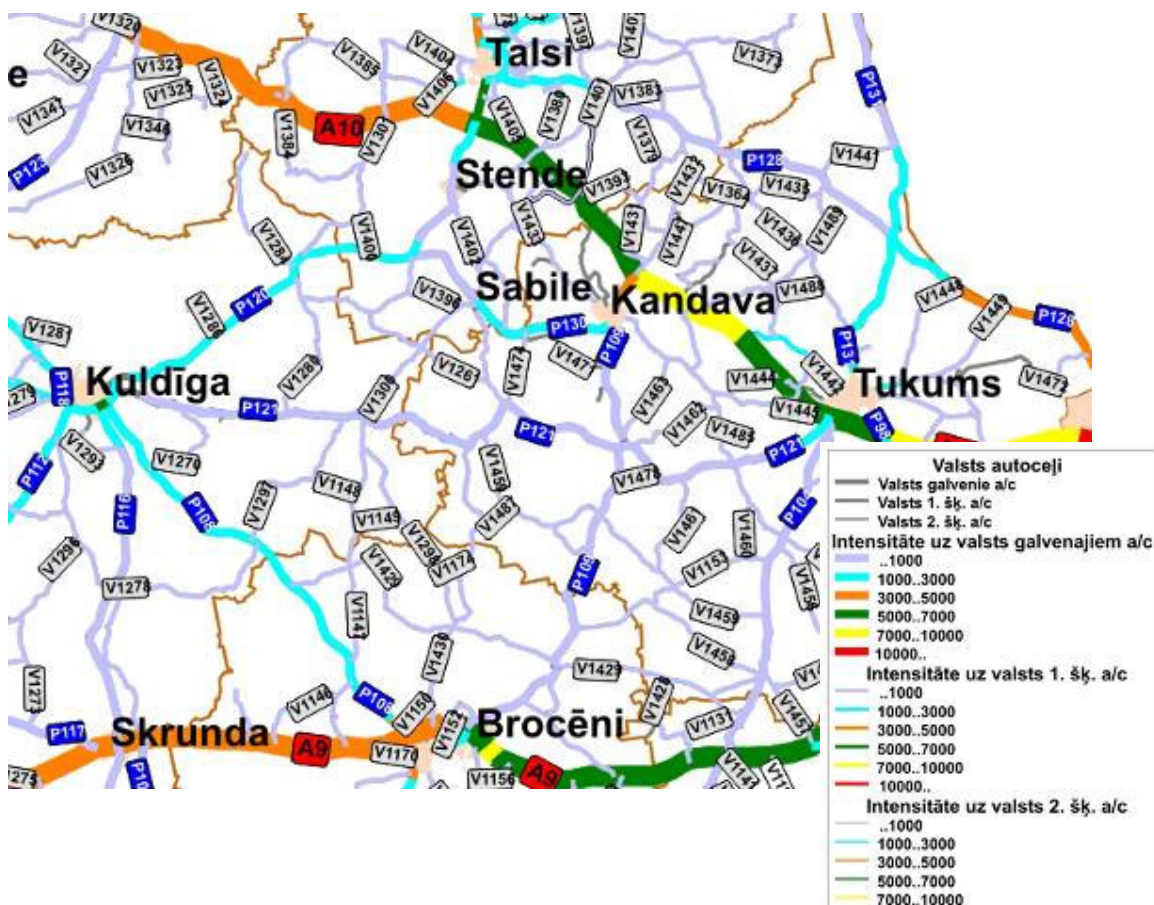
- Kaimiņu attiecību harmonizēšanas nepieciešamība (izpaužas arī sarunās ar klientiem).
- Iesaistīšanās un savas iniciatīvas izrādīšana sadarbības veicināšanai.

6.4. Galamērķa „Abavas senleja” iekšējās vides analīze

Tūrisma tirgus novērtējums

Abavas senleja ir ar izteikti senām tradīcijām tūristu piesaistē. 20.gs. 30. gados izdotajā „Turistu apmetņu saraksts” brošūrā par šo galamērķi pieminētas vismaz 8 tūristu mītnes (sk. 1.pielikumu) ar vidējo cenu 60 santīmi par nakti¹³. Ēšanas pakalpojumi tajā laikā tika novērtēti daudz dārgāk, bet nakšņošana bija vērsta uz ilgstošas uzturēšanās veicināšanu (vienota cena divu nedēļu piedāvājumam). Daļa no šodienas tūrisma pakalpojumu vietām darbojas uz šī senā tradīciju pamata. Tūrisma darbība aktīvi norisinājās arī padomju gados, par ko vairāk pieminēts 2.1. nodaļā. Trūkst gan ziņu par konkrētu plūsmu apjomu tajā laikā senlejai kopumā.

Par esošajām tūristu plūsmām varam secināt no dažādiem resursiem. Galamērķa pieejamību un vispārējo plūsmu telpisko pārvietošanos tajā raksturo autoplūsmu intensitāte (sk. attēlu Nr. 13). Automašīna ir galvenais pārvietošanās līdzeklis galamērķī un, lai arī jāņem vērā, ka lielākā daļa plūsmu nav saistītas ar tūrisma motīvu.

Attēls Nr. 12. Satiksmes plūsmu intensitāte Abavas senlejā un tuvākajā apkārtnē, 2007.
(Karte no Latvijas Autoceļu direkcijas).

Abavas senlejas galamērķis atrodas starp divām intensīvas satiksmes plūsmām – A9 un A10. Galvenais ceļš, kas vieno galamērķi un iet paralēli Abavas upei – P130 un P120 ir ar vidēji zemu satiksmes intensitāti – no 549 automašīnām Rendas posmā līdz maksimāli līdz 4087 automašīnām starp A9 autoceļu un Kandavu dienā. Galamērķim, kas saistīts ar izcilām ainavām un dabas vērtībām šāda pozīcija ir ļoti laba, jo vide mazāk cieš no tranzīta braucējiem. Kravas transporta īpatsvars Abavas upei paralēlajā ceļā (P120 un P130) vidēji ir 9% no kopējās plūsmas. Savukārt ceļu tīkls parāda samērā labi

¹³ 1937 Turistu apmetņu saraksts. 1937. Sab. Lietu Ministrijas Turisma nodaļa. Rīga; “Latvju Kultūras” spiestuve. un 1934.g. analogs izdevums.

sazarotu struktūru, lai arī to segums nav apmierinošas kvalitātes. (Kā problemātiskākais posms pieminams Abavas kreisā krasta ceļš starp Kandavu un Veģiem). Vietējās nozīmes ceļiem, piemēram, posmam no Plostiem līdz Pūcēm (V1474) autoplūsmas intensitāte ir vidēji 740 automašīnas dienā.

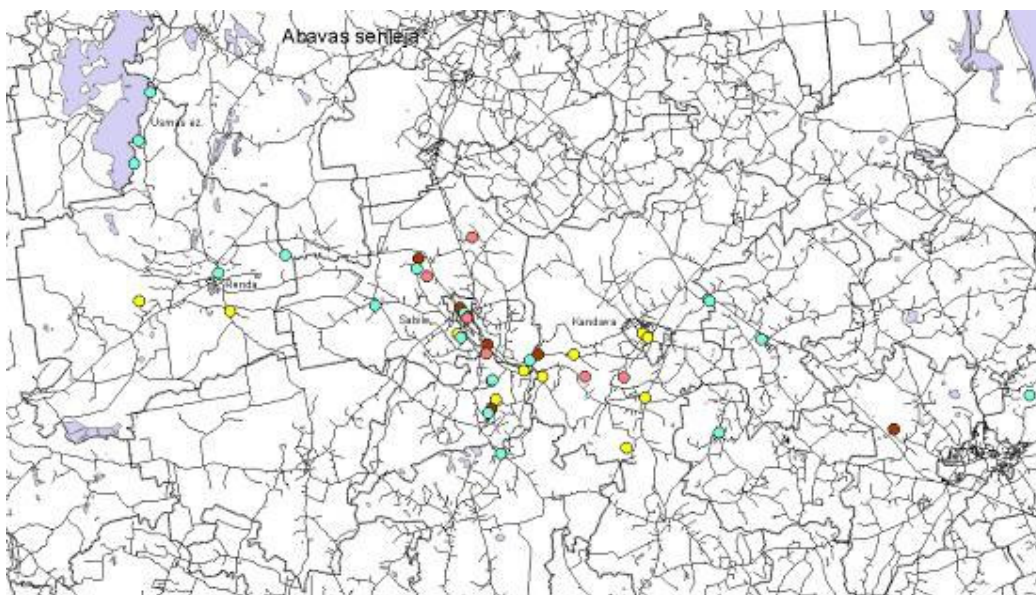
Tūrisma maršrutos teritorija tiek piedāvāta kā Abavas senleja vai Kurzemes Šveice. Šādus maršrutus piedāvā gan TIC, gan tūrisma firmas. Kā galvenās tūristu piesaistes attiecīgi ir Kandava vai Sable un tuvākā apkārtnē. Abavas senleja tiek minēta arī kā īslaicīga apskates vieta maršrutos, kas ved cauri Kandavai un Sabilei. Šādu tranzītmaršrutu galamērķis parasti ir Baltijas jūras krasts, Kuldīga vai Ventspils.

Nemot vērā bagāto dabas un kultūrvēsturisko mantojumu, dabas parkā esošie objekti bieži vien ir iekļauti dažādos tematiskajos piedāvājumos, piemēram, Kurzemes baroka māksla (Kandavas luterāņu baznīca ar tās kokgriezumiem), Kurzemes/Latvijas pilskalns (Kandavas pilskalns, Buses pilskalns, Sabiles pilskalns, Greiļu kalns u.c.) u.c. Specifisku tematisko ekskursiju objekts ir arī, piemēram, Čužu purvs, kuru katru gadu apmeklē dabaszinātņu studenti mācību procesa laikā.

Sezonāli kā populārākie galamērķi vasarā minami Kandava un Sable, „Zviedru cepure”, „Pasaku mežs” pie viesu nama „Imulas”, Vīna kalns, Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs. Ziemas sezonā populārākā ir „Zviedru cepures” slēpošanas trase, kas, uzņemot 30-40 tūkstošus slēpotāju sezonā, nodrošinot ar klientiem apkārtējos viesu namus. Arī teritorijā rīkotie lielie pasākumi – Sabiles Vīna svētki, Līgo svētku teātra izrādes Kandavas Ozolāju estrādē, Pedvāles Brīvdabas mākslas muzeja aktivitātes (sezonas atklāšana, Līgo svētki, sezonas slēgšana, ikgadējie starptautiskie mākslas plenēri) kāpina teritorijas apmeklētājus. Pavasara aktualitāte ir Abavas upe un laivošanas maršruti, kas turpinās arī vasarā. Vasaras sezonā laivu maršruti pa Abavu tiek piedāvāti 1-4 dienām gan atpūtas, gan sportiskiem nobraucieniem vai sacensībām. Bez Abavas arī citas upes piemērotas laivošanas maršrutiem un tiek arī iesaistītas (Riežupe, Amula, Imula). Abava ūdenstūrisma izmantojama arī rudenī un ziemā, taču arī laivotājiem nav izveidota speciāla infrastruktūra uz upes/upēm.

Sezonāls piedāvājums ir dabas parka apmeklējums velobraucējiem (vasaras sezonā). Arī speciāli piedāvātu maršrutu tāpat kā velotūristiem izveidotas infrastruktūras teritorijā līdz šim nav (tikai veloceļiņš Kandavā). Dabas parks velotūristiem tiek piedāvāts apmeklēt tāpat kā autobraucējiem – izvēloties saistošākos apskates objektus un vadoties pēc izdotajiem tūrisma materiāliem un kartēm, gan kā starptautiskā veloceļa EuroVelo10 viens no posmiem.

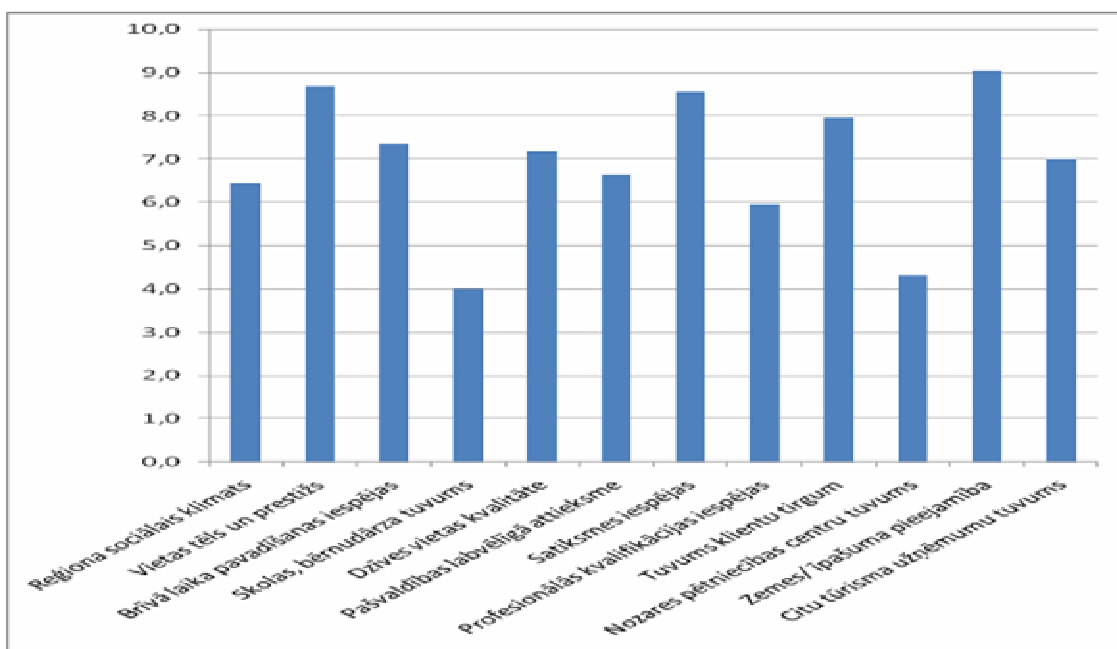
Velomaršruts „Pa Abavas senleju” tiek piedāvāts SIA „Velokurjers” mājas lapā, piedāvājot doties ar velosipēdu no Tukuma cauri Pūrei uz Kandavu, Sabili un tālāk uz Matkuli un Valdeķiem. Tāpat dabas parka teritorija iekļauta to rīkotajā veloakcijā – velomaratonā „Baltic Cycle”. Dabas parka teritorija iekļauta arī projekta „Pēdas” tradicionālajā velobraucienā „Kr.Barona taka”, kurā 2 dienu posmi iet cauri Zemītei, Kandavai un Sabilei. 2008.gadā icelo.lv arī organizēja lielo velobraucienpikniku, kas norisinājās Abavas senlejā un piedāvāja 2 dienu sava veida velo orientēšanos pa parku.

Attēls Nr. 13. Tūrisma uzņēmumu rašanās Abavas senlejā.

Tūrisma pakalpojumu sniedzēju rašanās laiks parāda skaidru dinamiku ar izteiktām koncentriskajām zonām ap Sabili un tiešu Abavas tuvumu. Lielais uzņēmumu blīvums šajā teritorijā (skatīt attēlu Nr. 14) skaidri parāda klāstera darbības priekšnosacījumus – ģeogrāfiski tiešā tuvumā izvietojušies vienas nozares papildinoši un konkurējoši uzņēmēji. Prasmīgi organizējot sadarbību šādi nosacījumi var sniegt būtiskus priekšnosacījumus salīdzinājumā ar citiem galamērķiem. Pagaidām, lai arī priekšnosacījumi pastāv – klāstera princips darbojas tikai daļēji – lielākie tūristu plūsmu piesaistītāji „Zviedru cepure” un „Pedvāles Brīvdabas mākslas muzejs” ir veicinājuši citu uzņēmējdarbību attīstību tiešā tuvumā. Savukārt, kopējais vienotās sadarbības princips un kopīgo zināšanu pielietošanas spēks īsti nedarbojas. Tomēr augstais vērtējums (sk. 6.attēlu) pozīcijai – tūrisma uzņēmuma atvēršanu labvēlīgi ietekmējis citu tūrisma uzņēmumu tuvums – ļauj redzēt labu sadarbības potenciālu.

Uzņēmēju vietas izvēle gan parāda vairāku savstarpēji saistītu faktoru kopsakarības (skatīt 15.attēlu). Visbiežāk iesaistīšanai tūrismā tiek izmantota jau savā īpašumā esošā vieta, pieņemot, ka tūrisms varētu būt vispiemērotākais tās attīstībai. Augstu tiek vērtēts vietas tēls un prestižs (neskatoties uz vairākām pretējām iebildēm par sociāli draudīgu vidi dažās Abavas senlejas vietās), kā arī labā pieejamība. Kā stiprā puse tiek uzsvērts arī salīdzinošs tuvums klientu tirgum – atrašanās starp Rīgu un Kuldīgu, ar tuvākajām slēpošanas iespējām Lietuvai un izdevīgā ģeogrāfiskā stāvoklī starp A9 un A10 galvenajiem ceļiem. Vienlaicīgi tas ir izaicinājums tūristu mītnēm, jo tuvu galvenajām tūristu cilmes vietām vienmēr pastāv risks, ka tik pat viegli var atgriezties mājās, neizvēloties nakšņošanu galamērķī. Tā kā lielākā daļa uzņēmēju atrodas *Natura 2000* vietā, tad arī parādās atšķirība ar citiem galamērķiem Latvijā – augstāk novērtēti tādi tirgu mazāk izšķirošie faktori, kā dzīves vietas kvalitāte, brīvā laika pavadīšanas iespējas. Tas ļauj sasniegt arī otru mērķi – tūrisms var palīdzēt nodrošināt veselīgu un jēgpilnu dzīvesveidu Latvijas laukos un ainaviski izcilā vietā.

Attēls Nr. 14. Tūrisma uzņēmēji – vietas izvēles pamatojums Abavas senlejas galamērķī.
(n=39 A.Klepers, V.Kiškurno)

No piedāvājuma puses tika vērtēti arī Latvijas vietējo tūrisma firmu piedāvātie tūrisma maršruti 2009. gadā. Pavisam izvērtējot 429 maršrutus (pēc ceļojumu katalogiem un tīmekļa vietnēs pieejamās informācijas) var atrast gan kvalitatīvus rādītājus (sk.3.tabulu) par Abavas senleju ietverošiem maršrutiem – kas tiek piedāvāts un kādā veidā tas tiek raksturots.

Tabula Nr. 18. Populārākie maršruti Kurzemē Latvijas vietējā tūrisma firmu piedāvājumā 2009. gadā.
(n=429) – piedāvājuma puse – organizētās grupas.

Nr.	Maršruta nosaukums	Tūrisma uzņēmuma nosaukums
1.	„Lielā Kurzemes gardēžu tūre kopā ar vides gidu Inesi Rozi” iepazīstina ar Sabiles vīnu gatavošanas tradīcijām;	„IMPRO ceļojumi”
2.	„Zem kājām visa Kurzeme kopā ar vides gidu Māri Lāci” - plaši iepazīstina arī ar Abavas senlejas vērtībām – „Drubazu” Botānikas taku,	„IMPRO ceļojumi”

	Sabiles Vīna kalnu, Zeķu krogu un Pedvāles brīvdabas muzeju, pēc tam apmeklējot arī Talsu pauguraines dabas parku;	
3.	„Ceļojums uz Eiropas centru”	„BLAGOVEST TURSERVISS”
4.	„Uz Kolkas ragu!” un „Uz Kolkas ragu rudenī!”	„Skaisto skatu aģentūra”
5.	„Talsi, Kolka, Ventspils”	„KREDO Tūre”
6.	„Liepāja – Talsi – Dundaga – Slītere – Kolka - Liepāja”	„Mārītes”
7.	„Laiks Talsu rajonam” - kā pirmo apskates objektu piedāvā ceļotājiem iepazīt Pedvāles brīvdabas mākslas muzeju Abavas senlejā un tad doties uz Ziemeļkurzemi;	„Relaks Tūre”
8.	„Ziemeļkurzeme”	„Relaks Tūre”
9.	„Kurzemes viduci”	„Relaks Tūre”
10.	„Zem kājām visa Kurzeme kopā ar vides gidu Māri Lāci”	„IMPRO ceļojumi”
11.	„Tējas dārzi, „Gotiņas” un ūdenskritumi Kurzemē”	„NOA-TUR”
12.	„Cimos pie Neptūna” „Uz pilsētas svētkiem” (vienādi maršruti ar dažādiem nosaukumiem)	„MARI”
13.	„Divas dienas Kurzemē”	„Skaisto skatu aģentūra”
14.	Kurzemes Šveice - lai arī ar dažādām faktoloģiskām neprecizitātēm, tomēr piedāvā vairākas tūristu piesaistes Abavas senlejā un arī šeit – apvienojumā ar Kuldīgu. Kandava, Kuršu pilskalns un Bruņinieku pilskalns, Pulvertornis, akmens mūra tilts Teteriņu ezers, Velnala un Velnakmens, Sabile. Sabiles pilskalns un Vīnakalns. Abavas rumba. Riežupes smilšakmens alas, Kuldīga, Ventas rumba, senais ķieģeļu tilts pār Ventu, Alekšupītes ūdenskritums, Rātsnams.	Antario
15.	„Kurzemes Šveice” - vienas dienas maršruts, kas ceļotājiem piedāvā apskatīt Velnakmeni un Velna alu, „Imulu” Pasaku mežu, Sabiles Vīna kalnu, Zeķu krogu, „Zviedru cepurī”, Abavas rumbu, dodoties tālāk līdz Kuldīgai;	Ozolciems tūre
16.	Kurzemes Šveice - piedāvājumā ietver pilnībā Abavas senlejas galamērķa tūristu piesaistes, lai arī apmeklējumiem paredzamais laiks plānots intensīvi: Ordeņa pilsdrupas Kandavā. Māras Bergmanes bioloģiskā saimniecība „Upmaļi” aicina paviesoties neparastos Tējas dārzos. Ekskursija veselīga dzīvesveida un garšaugu pasaulē, zāļu tējas – degustācija un iespēja iegādāties. Abavas rumba. Kuldīgas vecpilsēta. Ventas rumba un Alekšupītes ūdenskritums. Rodeļu trase „Zviedru cepure” (lietus laikā trase nedarbojas).	Fortuna Travel
17.	„ Kuldīga – Kurzemes sirds ” dienu ceļotājiem piedāvā sākt, kā pirmajā punktā apstājoties Abavas senlejas dabas parkā, apmeklējot Pedvāli un „Zviedru cepurī”.	Ciceron Travel Group

Šādam piedāvājumam ir ļoti liela tirgvedības nozīme, jo parasti tūrisma firmu organizētos piedāvājumus, kā gatavas maršrutu idejas izmanto gan ģimenes, gan skolēnu grupas un tas daļēji ietekmē arī tūristu piesaisti apmeklētību un ceļotāju plūsmu sadalījumu telpiski (Z.Pelūde, A.Klepers, 2009). Uzskatāmi parādās Abavas senlejas iekļaušanās loģiskā maršrutā kopā ar blakus esošajiem galamērķiem – Kuldīgu vai Talsu apkārtni. No tuvākajiem galamērķiem neviens no maršrutiem neiekļauj Usmas ezeru un tuvāko apkārtni.

Ja kvantitatīvi izvērtējam, cik dažādas tūrisma vietas Kurzemes piedāvātajos tūrisma firmu maršrutos parādās, iegūstam labu pārskatu par to, kas šogad ir populārākais (skatīt tabulu Nr.18)– reizē arī var ietekmēt akcentus tirgvedības komunikācijā. šādu plūsmu sadalījumu vērts ņemt vērā arī, plānojot jaunu tūrisma produktu attīstību un uzņēmuma atrašanās vietas izvēli.

**Tabula Nr. 19. Visvairāk pieminētās tūrisma vietas Latvijas vietējā tūrisma firmu maršrutos 2009.gads
(n = 429) – piedāvājuma puse – organizētās grupas**

Nr.p.k.	Vidzeme	Cik reižu pieminēts maršrutos	Latgale	Cik reižu pieminēts maršrutos	Zemgale	Cik reižu pieminēts maršrutos	Kurzeme	Cik reižu pieminēts maršrutos
1	Cēsis	30	Aglona	23	Jelgava	31	Kuldīga	27
2	Līgatne	23	Preiļi	20	Bauska	29	Talsi	25
3	Gulbene	20	Daugavpils	14	Rundāle	24	Liepāja	22
4	Dunte	19	Balvi	10	Jēkabpils	18	Ventspils	22
5	Rūjiena	18	Malta	10	Koknese	16	Sabīle	16
6	Valmiera	18	Rēzekne	8	Dobele	15	Zvejnieku ciemi	16
7	Rīga	18	Līvāni	8	Mežotne	15	Dundaga	15
8	Drabeši	17	Krāslava	7	Kandava	14	Kolka	12
9	Alūksne	15	Andrupene	6	Jaunpils	13	Roja	11
10	Sigulda	15	Ludza	6	Tērvete	11	Saldus	11

Lielais apmeklētāju skaits populārākajos objektos un to krasās atšķirības mazāk populārajos objektos apstiprina sākotnējo izteikumu par nepieciešamību radīt saistītus ķēdes produktus, kas ļautu nomaļāk esošajiem uzņēmējiem piesaistīt vairāk ceļotājus, kā arī veicinātu ceļotāju pavadītā laika un izdevumu palielināšanu uz vietas galamērķi.

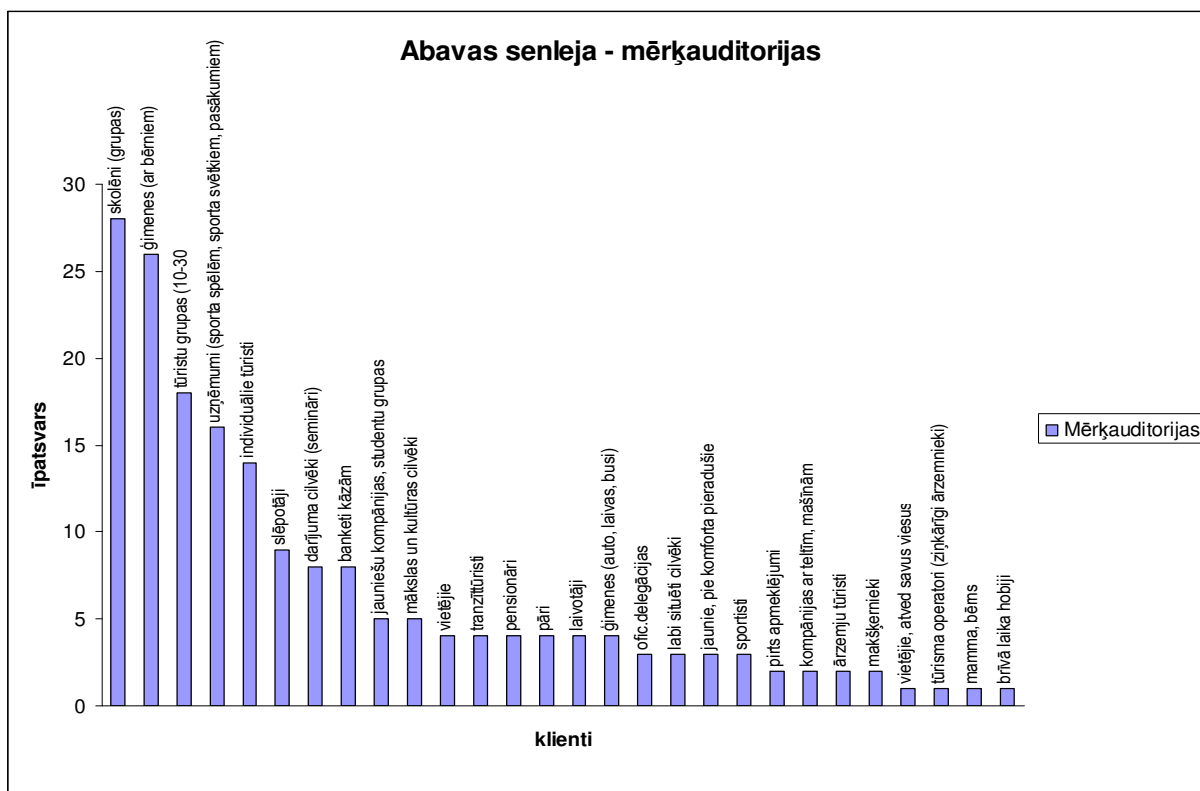
Attēls Nr. 15. Ceļš uz Matkuli pār Abavu – ainaviski viens no skaistākajiem dabas parka posmiem.

Tirgus segmenti

Tirgus segmenti raksturojami kā galvenās klientu grupas jeb mērķauditorijas, kas ir pašu uzņēmēju noteiktas. Katram uzņēmējam būtu svarīgi izvirzīt savas prioritārās mērķauditorijas un mērķtiecīgi darboties to piesaistīšanai. Pēc teritorijas

detālas izpētes jāpiezīmē, ka ar vairākiem labiem izņēmumiem, teritorijā kopumā pastāv vāja segmentēšana. Pārāk maz tiek veicināts uz dabu orientēts tūrisms un arī kultūras tūrisma īpatsvars pa visu teritoriju kopumā varētu būt izkliedētāks, ne tik koncentrēts tikai galvenajās vietās. tas vēlreiz parāda nepieciešamību pēc tematiski līdzīgu, vienotu ķēdes produktu veidošanas nepieciešamības.

Kopējo mērķauditoriju raksturojums Abavas senlejā redzams attēlā Nr. 17. Dominē skolēnu grupas un ģimenes ar bērniem. Tiem seko tūristu grupas un uzņēmumi, kā arī individuālie tūristi. Tālāk seko vairāki noteiktu nišu tūristi, lai arī ļoti liela fokusēšanās uz noteiktām mērķgrupām nav izteikta. Pamatā šis ir dalījums pēc motivācijas un demogrāfiskās izcelsmes.

Attēls Nr. 16. Abavas senlejas tūrisma mērķauditorijas pēc uzņēmēju izdalītajām prioritātēm 2008/2009. gadā. (2008. gads, n=36)

Pēc ierašanās veida ir divi dominējošie transporta līdzekļi – privātās automašīnas un organizētie tūristu (t.sk. skolēnu, pensionāru) autobusi. Sabiedriskais transports ir salīdzinoši maz populārs, lai arī ir šādas iespējas. Pēc kompānijas veida – ir ģimenes un draugu grupas, kā arī darba kolektīvi un kolēģi. Daudz mazāk individuālu tūristu.

Sezonāli pastāv atšķirības un ziemā vairākas viesu mājas ir ļoti atkarīgas no sniega apstākļiem un tūristu skaita Zviedru cepurē.

Precīzāka segmentēšana, nišu apgūšana un labāka prioritāšu izvirzīšana ir individuālo stratēģiju iespēja. Skaidri redzams, ka daudzas mērķauditorijas ir ļoti līdzīgas ar citviet Latvijā esošajām, nav izteikta specializācija.

Ārvalstu tūristu ģeogrāfisko segmentu raksturo tūrisma informācijas centra apkopotā informācija par 2008. gadu par valstīm, no kurām ieradusies nākšotāji. Dominē (dilstošā secībā) Lietuva, Vācija, Igaunija, seko Krievija, Somija, Nīderlande, Francija, Zviedrija, Polija u.c. To apstiprina arī uzņēmēju sniegtie dati. Latvijas ģeogrāfiskajā segmentā dominē iedzīvotāji ar vidēji augstiem ienākumiem – no Kurzemes puses (Liepāja, Saldus), Rīgas, Jelgavas un Vidzemes (Valmiera, Cēsis), mazāk Latgales puses.

Konkurence

Konkurenci raksturo citu galamērķu tuvums un līdzīga piedāvājuma raksturojums. Tuvākajā apkārtne skaidri iezīmējas divi mazāki galamērķi – Kuldīgas pilsēta un tuvākā apkārtnē un Usmas ezers (skatīt attēlu Nr.18). Uz ziemeļiem ir Talsi kā galamērķa centrs. Dienvidos no Abavas senlejas ir samērā ekstensīva tūrisma attīstības zona un uzņēmēji darbojas dažādi pozicionējot savu atrašanās vietu.

Attēls Nr. 17. Ceļotāju un uzņēmēju identificētie blakus esošie tūrisma galamērķi vietējā tūrisma tirgū.
n=211; robežas rozā krāsā

Ģeogrāfiski tuvākie konkurenti reģionālā līmenī ne vienmēr ir izteiktākie konkurenti tālāku klientu piesaistē. Tieši otrādi – kā gadījumā ar Kuldīgu un Ceļojumu firmu piedāvājumiem – gan Kuldīga, gan Abavas senleja iekļaujas vienotā maršrutā un papildina viena otru (t.sk. nostiprina pozīcijas pret Siguldu un Cēsīm). Vienīgi šādā gadījumā galamērķiem būtu mērķtiecīgāk jāsadarbojas, lai piedāvātu pilnvērtīgu 2-dienu programmu, jo tagad šajā lauciņā izteikti dominē intensīva vienas dienas programma.

Konkurences raksturošanai izmantoti dažādie mērogi un tirgi. Pēc ģeogrāfiskā principa, pakalpojumu līdzības un būtiskākā ceļotājus ģenerējošā tirgus atrašanās vietas izdalāmi šādi Abavas senlejas reģiona galvenie konkurenti

Ienākošā tūrisma tirgus segmentā: Sigulda, Rīga, Cēsis, Jūrmala, Kuldīga, Rundāle u.c. Taču tajā pat laikā Abavas senleja kā galamērķis ārvalstu tūristu piesaistei konkurē arī ar populārākajiem Igaunijas un Lietuvas tūrisma galamērķiem (piemēram, Lahemā nacionālo parku, Traķiem u.c.) vai vēl citiem ārvalstu galamērķiem. Tāpēc ir svarīga koordinēta sadarbība arī ar lielāka mēroga tūrisma attīstības veicinātājiem reģionā (Kurzemes tūrisma asociācija, Latvijas institūts, Tūrisma attīstības valsts aģentūra, Baltijas jūras tūrisma komisija¹⁴ u.c.)

Vietējā tūrisma tirgus segmentā: Sigulda, Cēsu novads, Rīga, Jūrmala, jūras piekrastes reģioni. Igaunija, Ventspils, Tērvetes dabas parks u.c., taču arī Lietuva, Igaunija un daudzi citi populārākie ārvalstu galamērķi, uz kuriem dodas Latvijas tūristi. Šādā kontekstā ir svarīga koordinēta sadarbība ar Tūrisma attīstības valsts aģentūru un profesionālajām tūrisma asociācijām, kas veicina argumentētu vietējā tūrisma popularizēšanu.

Konkurence starp galamērķiem nav jāuztver kā kritiska, jo daudzos gadījumos iespējama labas sadarbības organizēšana kopīgu mērķu realizēšanai ārvalstu tirgos vai arī tie darbojas papildinoši (Piemēram, Rīgas gadījumā, kas kalpo kā magnēts ārvalstu tūristu piesaistei, taču tālāk ir labi pozicionēt sevi Rīgā, lai tūristi ierastos apmeklēt vietas arī ārpus galvaspilsētas

Izteiktāks konkurējošais reģions ir Gaujas nacionālais parks ar laivu braucieniem pa Gauju, Zelta Rudens piedāvājumu („Kurzemes Šveice” un „Vidzemes Šveice”; Abavas senleja un Gaujas senleja), aktīvā tūrisma un skolēnu ekskursiju un pārgājienu piedāvājumiem. Svarīga pozicionēšana Abavas senlejas gadījumā ir tieši Abavas upe, jo Gaujas nacionālā parka gadījumā upe „pazūd” Siguldas, Cēsu un daudzos citos fragmentētajos un daudzveidīgajos piedāvājumos, kamēr Abava saglabā izteiksmīgāku vienojošo tēlu. **Galamērķa profilēšana līdz ar to jābalsta tieši uz upi kā centrālo elementu. Labs paraugs salīdzināšanai (benchmarking metode) ir Mozeles ieleja Vācijā ar ‘upes galamērķa’ attīstīšanu.** Skatīt piemēru: <http://www.moselle.de> – vienotā galamērķa mājas lapā ir visa nepieciešamā informācija tūristiem un apmeklētājiem par upes krastā esošajām pilsētām, aktivitātēm, kas tematiski grupētas, savstarpēji saskaņotu, vienotu pasākumu kalendāru un daudzas citas organizatoriski pārdomātas lietas.

¹⁴ Baltic Sea Tourism Commission. www.balticsea.com

Esošās dabas parka robežas (skatīt attēlu Nr.19) veido tikai galamērķa centrālo asi, kas ir ideāli piemērota primārajām tūrisma aktivitātēm, ēdināšanu, nakšņošanu un citas aktivitātes pārceļot ārpus dabas parka tiešās robežas.

Attēls Nr. 18. Dabas parka „Abavas senleja” robeža veido centrālo daļu plašāk izvietotajam tūrisma galamērķim.
Karte: Baiba Straziņa, LDF

Abavas un tiešā konkurenta salīdzinājums (lietderīgi būtu salīdzināt ar vienu ārvalsti un vienu vietējo – tikai jāizdomā vēl par līmeni – vai visu galamērķi vai tā vadošo organizāciju AIAC

Tabula Nr. 20. Dabas parka „Abavas senleja” un Gaujas Nacionālā parka salīdzinājums

Stiprās puses	
Abavas senleja	Gaujas nacionālais parks
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izcila ainaviska teritorija ar bagātās un romantismu saistītās Kurzemes hercogistes mantojuma pieskaņu; ▪ Kultūras daudzveidība arī mūsdienās – čigānu tautas atraktivitāte un potenciāls; ▪ Salīdzinoši cilvēka darbības mazskarta teritorija Ventas upes un Usmas ezera virzienā; ▪ Mazāk populārs, daļai sabiedrības, iespējams, tieši tāpēc interesantāks tūrisma galamērķis; ▪ Salīdzinoši viegla sasniedzamība un pieejamība; ▪ Citāda upe – īpaši iecienīta ūdenstūristu aprindās; - aptverama, mazāka (mājīgāka, ja tā par upi drīkst teikt – salīdzinot ar Gauju) ▪ Abavas rumba, kā īpaša vieta; ▪ Pedvāles Brīvdabas mākslas muzejs ar pasaules skanējumu un mūžam radošu piedāvājumu; ▪ <i>Likteņdzīmas</i> – līdz galam neizmantots stāsts, kas sasaista kinematogrāfijas mākslu un publicitāti ar sekojošu tūrisma pieprasījumu ▪ Kompaktāks reģions, pasargāts no ļoti intensīvas satiksmes tiešā tuvumā (pretstatā GNP A2 un A3 ceļiem); ▪ „Kuldīgas laidara efekts” – Abava kā koncentriska, šaura atrakciju zona, kurai jāizkļūst cauri, lai nonāktu „Zelta Kuldīgas ganībās”; ▪ Skanīgs vārds, ārzemniekiem vieglāk izrunājams fonētiski pareizi, kā Gauja; ▪ Sables un Kandavas mazpilsētu šarms. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nacionālā parka statuss; ▪ Tūrisma tradīcijas un pieredze; ▪ Ģeogrāfiskā centralitāte un labā pieejamība; ▪ Diferencēts piedāvājums dažādu tipu tūristiem; ▪ Labas sabiedriskā transporta iespējas veidot komplekso tūrisma pakalpojumu; ▪ Sava administrācija, kas plāno un koordinē tai skaitā komunikāciju ar sabiedrību un plāno tūrisma infrastruktūru; ▪ Labas iestrādes sadarbībā reģionā (Siguldas reģiona tūrisma biedrības biedrs); ▪ Pierādīta īstenotprasme finanšu piesaistē (GNP fonds, vairāki nozīmīgi projekti, tai skaitā tūrisma infrastruktūras veidošanai); ▪ Plašs sadarbības partneru loks; ▪ Vienota vizuālā identitāte, mērķtiecīgi veidota publicitāte un tēls; ▪ Stipri tūrisma centri parka tiešā tuvumā (Sigulda, Cēsis); ▪ No dabas viedokļa – ainaviskas devona smilšakmeņu klintis Gaujas krastos; ▪ Līgatnes bunkuri – padomju mantojums tūrismā ▪ Daudzveidīgāks visu sezonu piedāvājums GNP un tā tiešā apkārtnē; ▪ Kultūrvēsturiskas vērtības (Āraiši, Krimulda u.c.); ▪ Teicams kājnieku maršrutu piedāvājums – marķētas un labiekārtotas dabas takas.
Vājās puses	
Abava	Gaujas nacionālais parks

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Teritorijas fragmentācija, trūkst vienotas tūrisma organizēšanas sistēmas; ▪ Ceļu infrastruktūras nepilnības līdzvērtīgai Abavas abu krastu attīstībai; ▪ Mazāk uzņēmēju un aktīvu cilvēku nekā GNP un tā tuvumā; ▪ Pietrūkusī pārliecināšanas un īstenošanas spēja pēc AIAC nodibināšanas – dažas lietas, kuras ir šajā plānā – jau sen varēja būt īstenotas; ▪ Entuziasma zudums kopīgai sadarbībai vienota galamērķa izveidē no vairāku uzņēmēju puses u.c. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zināma šķelšanās tūrisma populārāko vietu apsaimniekošanā, līdz ar to arī popularizēšanā (Līgatnes dabas takas, Zvārtes iezis u.c.); ▪ Liela teritorija, plašajā un daudzveidīgajā piedāvājumā pazūd kompakts; ▪ Teritorijas unikalitātes saglabāšanas risks – liels spiediens ar saimniecisko (ne tikai tūrisma) aktivitāti; ▪ GNP pārvaldei - politiskā atkarība kā valsts institūcijai, esošajā situācijā zināma nestabilitāte; u.c.
--	--

6.5. Galamērķa „Abavas senleja” stratēģiskās iespējas

Mērķa tirgu prioritātes noteikšana

Mērķauditorijas pakārtotas īstermiņa mērķim prioritārā secībā. Ārvalstu reģioni pakārtoti vadošajiem segmentiem, kas jau šobrīd apmeklē Abavas senleju (Lietuva, Vācija, Igaunija, Krievija, Somija, Nīderlande).

Ideāls reģionam kopumā būtu tā sauktais 'Labais tūrists' (pēc Wood K. and House S. (1991)) - atbildīgs, draudzīgs dabai un respektē tūrisma galamērķa vietējo iedzīvotāju kultūru un vērtības. Tie var būt gan ārzemnieki, gan Latvijas tūristi. Šādi mērķauditorijai nozīmīgāki kļūst arī vides gida pakalpojumi.

Gan individuālo, gan kopējo Abavas senlejas prioritāro mērķauditoriju loku novērtēt pēc šādiem tradicionālajiem kritērijiem (skatīt tabulu Nr. 21). Vienmēr būs vieta nišas stratēģijām un savām īpašajām iestrādņēm, neņemot vērā arī kopējos plānus – svarīgi lai tie ir saskaņā ar vispārējiem ilgtspējīgas darbības principiem.

Tabula Nr. 21. Prioritāro mērķauditoriju raksturojums.

Nr.	Kritērijs	Mērķauditorijas raksturojums
1	Ceļojuma mērķis	Dabas baudīšana un izziņāšana, aktīvā atpūta – pārgājieni, laivas, zirgi, velo piedāvājums, dabas vērošana, kultūras un brīvdabas mākslas iedvesma, mierīga vai intensīvāka nodošanās dabisko pirmsākumu uztverei, Kurzemes kulinārijas mantojums
2	Ceļotāja vajadzības, motivācija un labumi pēc kā tiekies	Saskaņa ar sevi, dabu un ģimeni, ziņkāre uz jauno un neizzināto – caur visām sajūtām, uzdrošināšanās radošai iedvesmai, pretstats ikdienai un garīgajam darbam ar fizisku paškusību vai mierīga atpūta, seno kuršu spēka meklējumi un tradicionālās dzīvesziņas apguves iespēja.
3	Lēmuma pieņēmēja un lietotāja raksturojums	<p>Lēmuma pieņēmēji – skolotāji par klasēm, kur visiem nav motivācija braukt uz šejieni – jābūt atraktīvam tūristu gidu piedāvājumam.</p> <p>Lēmuma pieņēmējs – ģimene ar vēlmi uz minētajām vietām un labumiem, taču svarīgi, lai arī vienmēr kustībā esošajiem bērniem ir savs piedāvājums it visā: radošā izpausmē, atrakcijā vai dabā, krodziņā vai viesu mājā. Ja viņiem patīks – viņi atbrauks šeit arī kā darījumu tūristi vai ar saviem kolēģiem un darba partneriem.</p> <p>Lēmuma pieņēmēji – ārzemnieki – atkarībā no tautības un kompānijas, taču sajūsmā par „nost no parastās tūristu takas lietām” atkarībā no savām interesēm – vai ūdenstūrisma piedāvājumā, vai mazā lauku viesu mājā – meklē autentiskumu un unikālas mazas vai lielākas lietas un vietas.</p> <p>Lēmuma pieņēmējs – Tūrisma firma – organizē maršrutus un veido jaunas programmas, ko par saviem līdzekļiem reklamē gan tīmekļa vietnē, gan savos katalogos. Svarīgi īstajā brīdī (septembrī, oktobrī) runāt par nākošā gada iespējām un plāniem uz jauniem maršrutiem</p> <p>Individuālais tūrists vai tematiski noskaņots ziņkārīgais – uzsvars uz informācijas meklēšanu labā latviešu, lietuviešu vai angļu valodā – precīzs un labi segmentēts piedāvājums mājas lapā. Tematiski grupēts un sezonāli aktuāls.</p> <p>Klients, no kura labāk izvairīties: „skaļais ieņēmējs pie „dabas krūts”. Uzdzīvotājiem apkārtnes glezna kļūst lieka jau pirmajā stundā un problēmas</p>

		pašiem, dabai un kultūrai no tā tikai lielākas par gandarījumu par saņemto naudu.
4	Demogrāfiskais, ekonomiskais un ģeogrāfiskais rādītājs	Nokļūšanas iespējas un attālums, kā arī vietas izredzētība nosaka to, ka te atbrauks cilvēks ar vidējiem (vidēji zemiem vai vidēji augstiem ienākumiem), ģeogrāfiskajā segmentā īpašu akcentu nav. Svarīgi strādāt Lietuvas virzienā un izcelt arī atsevišķas produktu kategorijas tieši viņu valodā.
5	Cena	Cenas nosakāmas individuāli. Svarīgi īstenot vienotu cenu politiku savās individuālajās tirgvedības stratēģijās. Natura 2000 vietās svarīgi neplānot uzsvāru uz apgrozījumu orientētām pakalpojumu stratēģijām.

Svarīgi novērtēt arī šādus raksturlielumus:

- ceļotāju kompānijas sastāvs, iekļaujot individuālos ceļotājus, ģimenes vai draugu kompānijas u.c.
- ceļošanas metodi līdz tūristu piesaistēm, piemēram, savs auto vai sabiedriskais transports utml.

Vairāki principi prioritāro mērķauditorijas izvēlei:

- 1) Analizējot pārdošanas apjomu un rentabilitāti, noskaidrot, kura no tradicionālajām segmentu grupām salīdzinoši dod lielāko ieguvumu;
- 2) Ekoloģiski jutīgās teritorijās noteiktās produktu grupās attaisnojās labāk veidot individuālu piedāvājumu ar augstāku pievienoto vērtību pretstatā uz lielāku apgrozījumu vērstajai stratēģijai (vides slodzes mazināšanai);
- 3) Veidojot piedāvājumu, vadīties pēc principa: kāds klientiem ir labums no mūsu produkta? (nevis otrādi) Censties izprast iespējami sīki visas motivācijas un vajadzības. (Akcents uz attiecību tirgvedības stratēģijām).

Pozicionēšana

Pozicionēšana tiek veikta, radot atbilstošu ziņu galveno mērķgrupu vērtībām, dzīvesveidam un vajadzībām. Svarīgi, ka tas var būt viens teikums vai kāds citāts, kas ietvertu vienlaicīgi 6.tabulā minētās Abavas senlejas stīprās puses – vēl vairāk akcentējot to, kas ir šeit – (un rakstīts arī Abavas ciemiņu uzņēmēju viesu grāmatās: (vārdi un izteicieni, ar ko spēlēties)

KURZEMES MĀJĪGUMS, PEDVĀLES RADOŠUMS UN AKMENS VIEDUMS, ABAVAS OZOLI - SPĒKS UN PIRMATNĪBA, UPES LĪKUMOTAIS DRAISKUMS, KURZEMES HERCOGISTES ROMANTISMS, DABA SAVĀ SĀKOTNĒ, MEŽU BEZGALĪBA, NAV JĀBRAUC UZ ŠVEICI, LAI PIEDZĪVOTU GLEZNAS SAJŪTU UN TURIENES KVALITĀTI, RUMBA PIE ABAVAS RUMBAS, SAVS „AQUA INCOGNITA”, VELNAKMENS BRASLS, IESPĒJAMS SKAISTĀKĀ ŪDENSTŪRISTU IZVĒLE KURZEMĒ, LIKTEŅDZIRNAS – CEĻOJUMS PĒC SAJŪTĀM „MY LOVE DANCE, I CAN SEE AGAIN”, KULDĪGAS LAIDARS – SENĀS AMATNIEKU UN KURZEMNIEKU TRADĪCIJAS KULDĪGAS PIEVĀRTĒ, SABILES VĪNS, KANDAVAS HOKEJA NOMETNES "DINAMO" LAIKOS, LATVIJAS SENĀKAIS AKMENS MŪRA TILTS, KURŠU PILSKALNS U.C. RAKSTURVĀRDI UN ASOCIĀCIJAS, KAS IR VIENREIZĪGAS UN UNIKĀLAS

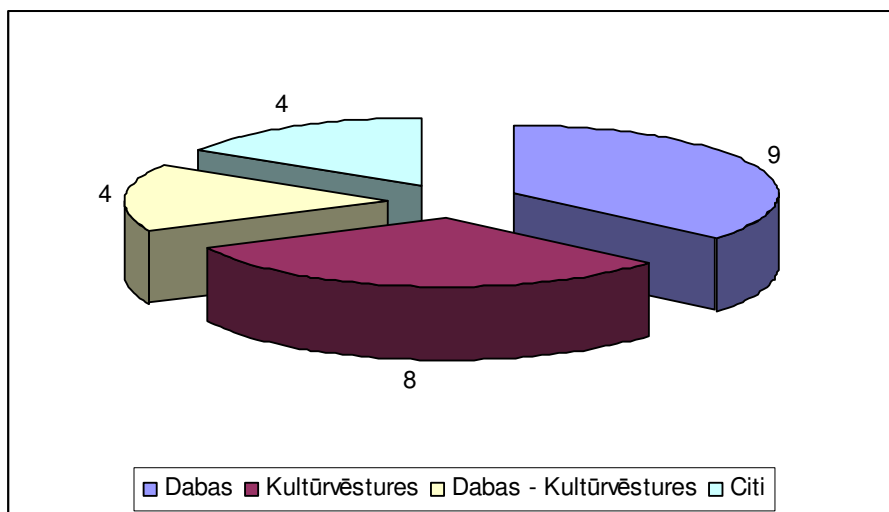
7. Tūrisma ietekmes uz dabas resursiem vērtējums

DPAS ir viena no tūristu skaita apmeklētākajām Kurzemes teritorijām, kurā koncentrējas nozīmīgi dabas un kultūrvēsturiskie objekti, tādēļ daudzi no tiem ir pakļauti dažādām ar tūrisma nozari saistītām ietekmēm, tādēļ svarīgi izvērtēt tūrisma radīto un esošo un potenciālo ietekmi uz dabas resursiem, kas ir resursu „jūtīgākā” daļa.

Attēlā Nr. 20. ir uzskaitīti 25 šobrīd nozīmīgākie dabas parka tūrisma objekti. Tie nosacīti sadalīti četrās grupās:

- daba
- kultūrvēsture
- dabas – kultūrvēstures
- citi.

Daži dabas objekti, piemēram, reljefa formas vienlaicīgi ir arī arheoloģijas pieminekļi – pilskalni ar tiem raksturīgo kultūras slāni, bet laukakmeņu gadījumā – arī kulta vietas un objekti ar kultūras pieminekļa statusu.

Attēls Nr. 19. Nozīmīgāko Abavas senlejas DP tūrisma objektu sadalījums

No attēla Nr. 20. izriet, ka nozīmīga daļa no šobrīd esošajiem DPAS tūrisma objektiem ir saistīti ar dabas resursiem, kas uzliek lielu atbildību to īpašniekiem un apsaimniekotājiem, lai saglabātu tās vērtības, kuru dēļ tūristi uz Abavas senleju brauc.

DPAS apsekojumu laikā konstatēts, ka tūrisma ietekmēm uz dabas vidi visvairāk pakļautie un nozīmīgākie resursi ir:

- Abava un tās krasti, īpaši Kandavas – Sabiles posmā un Rendas apkārtnē;
- Atsevišķu Abavas u.c. upju ieleju (t.sk. pilskalnu) nogāzes;
- Atsevišķi biotopi (piemēram, biotopi Čūžu purva dabas lieguma teritorijā, ar pamatiežu atsegumiem saistītie biotopi – smilšakmens un dolomīta iežu atsegumi, alas);
- Atsevišķas savvaļas augu un dzīvnieku sugas, kas nākotnē varētu tikt izmantotas kā tūrisma resurss, iekļaujot tās nepārdomātā un neilgtspējīgā tūrisma produktā.

Saskaņā ar šobrīd pieejamiem datiem, salīdzinoši nedaudzos DPAS tūrisma objektos tiek regulāri un ikgadēji fiksēta apmeklētāju statistika un tie pārsvarā ir kultūras un vēstures objekti, piemēram, Kandavas novada muzejs, „Zviedru cepure”, Pasaku mežs Imulās u.c. Gan atsevišķu dabas objektu – ūdenskritumu, alu, akmeņu, pilskalnu u.c., gan kopējais DP apmeklētāju skaits nav zināms. Netiek uzskaitīti un nav zināms arī ikgadējais ūdenstūristu skaits.

Apsekojumu laikā kā diskutējams dabas teritorijas apsaimniekošanas un tūrisma produkta piemērs ir jāmin Čūžu purva dabas taka, kuras sākumā ir izveidota autostāvvietā, informācijas stendi, laipu taka, atkritumu urnas u.c. labiekārtojums. No vienas puses, šis ir lielisks dabas izziņas un sabiedrības izglītošanas dabas aizsardzības jautājumos piemērs. No otras puses – tā ir vienīgā reti sastopamas augu sugas atradne, dabas liegums, ĪADT, NATURA 2000 teritorija ar pietiekami jutīgu mitrāju biotopu. Apsekojumu laikā plāna autori novēroja gadījumu, kad laipu taku un pašu mitrāju kā trenniņu vietu izmantoja Latvijā pazīstams motokrosa sportists, atstājot aiz sevis vērā ņemamus aizsargājamā biotopa bojājumus. Tā kā

taku var brīvi apmeklēt ikviens arī bez gida pavadības, nevar izslēgt gadījumus, ka reto augu sugu kāds izmanto kā piemiņas „suveniru”.

Tabulā Nr.22. ir uzskaitīti daži populārākie dabas parka tūrisma objekti un tajos fiksēto vai potenciālo antropogēno¹⁵ ietekmju piemēri.

Tabula Nr. 22. Tūrisma ietekmes uz populārākajiem tūrisma objektiem

Nr.	Tūrisma objekts	Dažu nozīmīgāko antropogēno ietekmju piemēri
1.	Abava ar pieguļošo teritoriju (t.sk. Abavas rumba ar apkārtni)	Upes krasta un ielejas pamatkrasta (t.sk. pilskalnu un to kultūrlāņa) augsnes un morēnas slāņa erodēšana, upes un tās krastu piesārņojums ar atkritumiem, dažāda veida zemsedzes un pārējās veģetācijas bojāšana, ugunsgrūdu kurināšana nelabiekārtotās vietās, makšķerēšana, pārvietošanās ar mehāniskiem transporta līdzekļiem (automobiļi, motocikli, kvadracikli u.c.) ārpus vispārējās lietošanas ceļiem un šim mērķim nepiemērotās vietās, traucējuma efekts u.c.
2.	Abavas Velnala, Māras kambari, citi pamatiežu atsegumi	Ieleju un gravu nogāžu erodēšana, dažāda veida veģetācijas bojājumi, traucējuma efekts, relatīvi „netraucētu” alu apmeklējumi ar tam sekojošo ietekmju spektru, pamatiežu kā biotopu bojāšana, t.sk. ar potenciāli retu sugu un to dzīvotņu iznīcināšanu, fosīliju „mednieki”
3.	Abavas Velnakmens	Veģetācijas (t.sk. potenciālā kultūrlāņa) nomīdījums, ugunsgrūdu kurināšana nelabiekārtotās vietās, tūrisma infrastruktūras bojājumi, piesārņojums ar atkritumiem
4.	Čužu purva dabas taka	Retas un aizsargājamas augu sugas iznīcināšana, aizsargājama un jutīga biotopa atsevišķu daļu bojājumi u.c.

Tūrisma negatīvā ietekme īpaši vērojama objektos, kas netiek apsaimniekoti vai apsaimniekošana ir nepietiekoša, kā arī uz resursiem, kuriem nav konkrēta īpašnieka.

Lai varētu spriest par tūristu skaitu un plūsmām un to telpisko sadalījumu atsevišķos tūrisma sezonas mēnešos un gadā kopumā, dažos nozīmīgākajos dabas objektos, piemēram, Čužu purva dabas takā, pie Velnalas, Māras kambariem, Abavas (ūdenstūristu fiksēšanai) nākotnē būtu vēlams ieviest elektroniskās apmeklētāju uzskaites iekārtas. Tas palīdzētu plānot un virzīt tūristu plūsmu, kā arī secināt par dažādu ietekmju intensitāti nozīmīgās dabas teritorijās un biotopos ar tam sekojošiem apsaimniekošanas pasākumiem.

DPAS ir vairāki ļoti populāri un joprojām plaši popularizēti objekti (piemēram, Abavas Velnala, Māras kambari), kas joprojām nav nekādā veidā labiekārtoti un apsaimniekoti. Tajā pat laikā šie objekti ir apmeklētāju degradēti, relatīvi bīstami un ainaviski zaudējuši savu pievilcību.

Iespēju robežās nākotnē ar tūrisma un dabas aizsardzību atbildīgām institūcijām vai konkrētās teritorijas apsaimniekotājam būtu jāveic atsevišķu nozīmīgu dabas objektu monitorings un jāveic tajos kaut vai aptuvena apmeklētāju uzskaitē, kā arī jāveic līdz šim neapsaimniekoto objektu labiekārtošana.

¹⁵ Tūristi, vienas dienas ceļotāji, atpūtnieki, arī vietējie iedzīvotāji

Erodētais un nomīdītais Abavas krasts pie Abavas rumbas. Foto: Juris Smaļinskis

Nelabiekārtota ugunsкура vieta pie Abavas Velnakmens. Foto: Juris Smaļinskis

Nomīdīta veģetācija pie Abavas Velnakmens. Foto: Juris Smaļinskis

Māras kambari. Foto: Juris Smaļinskis

Erodētā un nomīdītā Māras kambaru gravas krasta nogāze. Foto: Juris Smaļinskis

„Bezceļa braukšana” Čūžu purvā. Foto: Juris Smaļinskis

8. Abavas senlejas dabas parka tūrisma monitoringa vadlīnijas.

8.1. Tūrisma monitoringa nozīme un mērķis

Ar monitoringu no vides un dabas aizsardzības aspekta šajā dokumentā tiek saprasti sistemātiski un regulāri tūrisma nozarē iesaistīto resursu stāvokļa novērojumi (gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi), kas nepieciešami ar tūrismu, dabas resursu aizsardzību un teritorijas apsaimniekošanu saistītu pasākumu efektīvākai plānošanai un īstenošanai ilgtermiņā.

Ar monitoringu no ekonomiski - sociālā aspekta šajā dokumentā tiek saprasti sistemātiski un regulāri tūristu skaita un tā dinamikas novērojumi (gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi), kas nepieciešami, lai novērtētu tūrisma nozares sociāli – ekonomisko ietekmi uz teritoriju kopumā, kā arī uz atsevišķiem tajā esošajiem pakalpojumu sniedzējiem. Mērķis – pamatotāk un efektīvāk plānot mazo un vidējo uzņēmējdarbību konkrētajā teritorijā (reģionā).

Šajā dokumentā aprakstītās **Tūrisma monitoringa vadlīnijas (TMV)** ir **ieteikumi** tūristu un to darbības izpausmju fiksācijai un novērtēšanai, tūrisma iesaistīto dabas un kultūras objektu ilgtermiņa novērošanai un iegūto rezultātu izvērtēšanai, no kā jāseko konkrētām rīcībām, kas ir vērtas uz tūrisma objektu (teritoriju) ilgspējīgu izmantošanu. TMV ir arī viens no instrumentiem tūrisma kā nozares ietekmes novērtēšanai uz galamērķa sociāli – ekonomisko vidi.

TMV īstenošanas mērķis ir veicināt videi draudzīga un ilgspējīga tūrisma attīstību konkrētajā teritorijā.

Ar TMV objektiem tiek saprasti tūrisma nozarē izmantojamie resursi – dabas, kultūras, vēstures un cita veida objekti, kā arī konkrētas teritorijas, t.sk. īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (ĪADT).

TMV un tajā iekļauto monitoringa veidu potenciālie veicēji var būt:

1. Dabas aizsardzības pārvalde un ĪADT administrācijas;
2. Reģionālās vides pārvaldes;
3. Pašvaldības;
4. Tūrisma uzņēmēji;
5. Dabaszinātņu un tūrisma nozares speciālisti, eksperti;
6. Izglītības iestāžu mācībspēki un studenti;
7. Vietējā sabiedrība;
8. Objekta īpašnieks/apsaimniekotājs, kas var būt arī kāda no augstāk minētajām grupām.

Ieguvumi, īstenojot TMV ir:

- Dati, kas parāda tūrisma plūsmas virzienus, dinamiku un tendences gan atsevišķos dabas, kultūras, infrastruktūras un pakalpojumu sniegšanas objektos, gan teritorijā kopumā;
- Dati, kas nepieciešami un noder objekta vai teritorijas labiekārtojuma un tūrisma nozares plānotājiem;
- Dati, kas vietējiem uzņēmējiem palīdz plānot ar tūrismu saistītas aktivitātes ilgtermiņā.

Nozīmīgākie zaudējumi TMV neīstenošanas gadījumā var būt degradēti un teritorijas apmeklētāju negatīvi ietekmēti dabas un kultūras objekti, nepievilcīga ainava, „slikts” teritorijas tūrisma tēls, bojāti (un apmeklētājiem bīstami) infrastruktūras elementi, kā arī konkrētajos apstākļos un situācijā nepamatoti izveidoti uzņēmumi un to sniegtie pakalpojumi.

Svarīgākie priekšnoteikumi TMV veikšanai ir:

- Visu tūrisma, dabas aizsardzībā un teritorijas ilgtermiņa attīstībā iesaistīto pušu ieinteresētība un izpratne par monitoringa nepieciešamību un tā īstenošanas ieguvumiem;
- Vismaz minimāls finansējums atsevišķiem - prioritāriem monitoringa veidiem;
- Finansējums apmeklētāju elektroniskās uzskaites sistēmas iegādei un uzstādīšanai, ja tāda ir nepieciešama;
- Visu iesaistīto pušu sadarbība;
- Monitoringa un tā rezultātā iegūto datu sistemātiska uzglabāšana un pieejamība ilgtermiņā;
- Monitoringa rezultātiem sekojošas rīcības, kas vērstas uz monitoringa laikā konstatētu tūrisma, dabas resursu aizsardzības un sociāli - ekonomisko problēmu saprātīgu un loģisku risinājumu;
- Monitoringa veidiem ir jābūt izvēlētiem adekvāti esošajai situācijai, tiem ir jābūt pēc iespējas vienkāršākiem, viegli saprotamiem, viegli interpretējamiem un relatīvi lētiem.

8.2. Monitorējami objekti dabas parkā „Abavas senleja”

Monitoringa veids	Prioritāte	Objekti, kam ieteicams monitorings
Objekta vizuālais monitorings.	Prioritārs.	Jebkurš nozīmīgs tūrisma objekts, t.sk. svarīgi tūrisma un tūrisma atbalstošās infrastruktūras elementi, tūrisma objektu tuvākā apkārtnē. Kā prioritārie jāmin konkrētās teritorijas populārākie un visbiežāk apmeklētie tūrisma objekti, piemēram, Abavas Velnala, atsegumi pie Abavas Velnalas, Māras kambaru smilšakmens atsegumi, atsegumi Abavas posmā no Rendas līdz ietekai Ventā, Laupītāju ala, pilskalnu nogāzes u.c.
Objekta digitālais foto/video monitorings.	Prioritārs	Jebkurš nozīmīgs tūrisma objekts, t.sk. svarīgi tūrisma un tūrisma atbalstošās infrastruktūras elementi, tūrisma objektu apkārtnē, teritorijas ainava un atsevišķi ainavas elementi u.c. Kā prioritārie jāmin teritorijas populārākie un visbiežāk apmeklētie tūrisma objekti, piemēram, Abavas Velnala, atsegumi pie Abavas Velnalas un citi teritorijā esošie atsegumi, Laupītāju ala, pilskalnu nogāzes u.c.
Parauglaukumu monitorings		Jūtīgākie dabas objekti vai biotopi, kas tiek izmantoti kā nozīmīgi teritorijas tūrisma resursi, vai atrodas tiešā populāru tūrisma objektu tiešā tuvumā. Atsevišķas takas, takām un laipām pieguļošās zonas, retu augu vai dzīvnieku sugu atradnes, kas atrodas populāru objektu vai maršrutu tuvumā. Kā prioritārie jāmin: Čužu dabas taka, atsevišķi atsegumi, dabiskas alas kā aizsargājami biotopi u.c.
Uzskaitē tūrisma maršrutos (var apvienot ar objektu apsekojumu un vizuālo monitoringu, kā arī foto monitoringu)		Atsevišķos populārākajos aktīvā tūrisma maršrutos vai tajos esošajos apskates objektos. Vēlama būtu ūdenstūristu un to radīto ietekmju uzskaitē Abavas upes krastos Kandavas – Rendas posmā, vai citos aktīvā tūrisma maršrutos, kādi nākotnē varētu tikt izveidoti minētajā teritorijā.
Apmeklētāju klātienē uzskaitē tūrisma objektos.	Prioritārs.	Kā prioritārie jāmin tūrisma mītnes, ēdināšanas uzņēmumi, apsaimniekotas atpūtas un peldvietas, inventāra nomas punkti, amatnieku sētas, lauku labumu saimniecības, tūrisma informācijas sniedzēji (tūrisma informācijas centri), muzeji, dažādi „masveida” pasākumi, piemēram, Sabīdes Vīna svētki u.c.
Apmeklētāju elektroniskā uzskaitē.	Prioritārs, ja tūrisma piedāvājumā jau ir iesaistīti unikāli un reti sastopami dabas resursi	Tikai atsevišķos un no dabas aizsardzības un tūrisma viedokļa – nozīmīgos dabas tūrisma objektos. Kā prioritārie piemēri jāmin: Čužu dabas taka, Abavas Velnalas taka, Māras kambari
Aptaujas, anketēšanas, intervijas u.c.		Vismaz reizi divos - trijos gados nepieciešams veikt vietējo uzņēmēju, pašvaldības darbinieku, NVO u.c. valsts iestāžu amatpersonu aptaujas par problēmjautājumiem, kas saistīti ar tūrisma aktivitāšu plānošanu un īstenošanu konkrētajā teritorijā.
Sabiedriskais monitorings		Visā parka teritorijā – atkarībā no vietējo cilvēku aktivitātes un iniciatīvām.

8.3. Dabas parka „Abavas senleja” kopējā apmeklētāju skaita monitorings

Zemāk minētās vadlīnijas attiecas g.k. uz tūrisma objektiem, kuros **apmeklētājs nonāk tiešā kontaktā (apmeklētāju klātienēs uzskaitē) ar pakalpojuma sniedzēju**. Tie ir: tūrisma mītnes, ēdināšanas uzņēmumi, tūrisma gidi, atpūtas un peldvietu apsaimniekotāji, inventāra noma punkti, amatnieku sētas, lauku labumu saimniecības, tūrisma informācijas/apmeklētāju centri, dažādi organizēti pasākumi, Abavas senlejas dabas parka tūrismā (izglītības pasākumu organizētāji, informācijas sniedzēji) iesaistītie u.c.

Apmeklētāju skaita datus vēlams vākt vairākos **griezumos**, piemēram, apmeklētāju skaits pa mēnešiem, gada kopējais apmeklētāju skaits, apmeklētāju skaits, kas izmantojuši konkrētu tūrisma produktu, nomāto inventāra vienību skaits, dalībnieku skaits dažādos tematiskos pasākumos, piemēram, Sabīles Vīna svētkos, apdzīvotas vietas „X” svētkos u.tml.

Apmeklētāju skaita monitoringu vajadzētu veikt pēc iespējas vairāk tūrismā iesaistīto pakalpojumu sniedzējiem, jo tas dotu pilnīgāku priekšstatu par tūrisma plūsmām, to virzieniem un apjomiem. Dati noderētu arī turpmāko aktivitāšu plānošanā gan atsevišķiem pakalpojumu veidu sniedzējiem, gan reģionāla līmeņa tūrisma nozares plānotājiem.

Augstāk minētos datus (dažādos griezumos) apkopo: vienā variantā - attiecīgo novadu TIC vai par tūrismu attīstību atbildīgās amatpersonas, otrā variantā – potenciāli izveidojamā Abavas senlejas dabas parka biedrība. Dati tiek savākti un apkopoti jaunajā gadā par iepriekšējo gadu, digitalizēti un vizualizēti dažādos griezumos. Sadarbībā ar Abavas senlejas dabas parka biedrību publicē tos potenciālās biedrības mājaslapā. Biedrība vienlaicīgi sniedz arī priekšlikumus administrācijai turpmākai tūrisma attīstībai nacionālā parka teritorijā.

legūtīe dati ir daudz pilnīgāki, ja tie tiek papildināti arī ar elektroniskās uzskaites gaitā iegūtajiem rezultātiem.

Apmeklētāju skaita un ar to saistīto datu sniegšanas process ir brīvprātīgs. Tas tiek īstenots katru gadu un ilgtermiņā.

9. Tūrisma nozīme dabas parka “Abavas senleja” teritorijas sociālekonomiskajā attīstībā

Nemot vērā to, ka nav pieejama uzņēmēju darbības finansiālie rādītāji un precīzi dati par tūristu apgrozījumu un attiecīgajiem tēriņiem konkrētajās piesaistēs vai nakšņošanas vietās, tad kopējo tūristu plūsmas atstāto ietekmi uz vietējo ekonomiku precīzi noteikt nevar, jo ir ļoti daudz mainīgo lielumu, kuri atkarīgi no daudziem faktoriem, piemēram:

- ceļo grupā vai individuāli, izmaksas uz 1 tūristu:
 - ekskursijas, ieejas biļešu izmaksas (gida pakalpojumi, dažādas vecuma grupas, atlaides;
 - izvēlētais pakalpojums, apskates objekts, to apjoms;
- pasīvais vai aktīvais tūrisms (aktivitātes – maksas vai bezmaksas);
- inventāra noma (kāds un dienu skaits):
 - velo noma;
 - laivu noma;
- nakšņošana (izvēlētās nakšņošanas vietas cena);
- konferenču, pasākumu organizēšanas izmaksas (atkarīgas no cilvēku skaita, izvēlēta pakalpojumu klāsta, dienu skaita);
- ēdināšanas pakalpojuma izmantošana, degvielas iegāde;
- suvenīru iegāde un citi tēriņi.

Lai veiktu aprēķinus par ietekmi uz ekonomiku DPAS turpmāk ir nepieciešams ievākt regulāru un sistemātisku informāciju par teritorijas:

- 1) tūristu skaitu sadalījumā pēc uzturēšanās ilguma un nakšņošanas veida (viesu māja, dienesta viesnīca, kempings, teltis u.c., kā arī – treileri, ciemos pie paziņām, radiem);
- 2) tūristu skaitu sadalījumā pa interešu grupām (atpūta, ceļošana, reliģiskas intereses, ciemos u.c.);
- 3) tūristu izdevumi ceļojuma laikā;
- 4) tūristu skaitu sadalījumā pa pārvietošanās transporta veidiem;
- 5) ieņēmumiem no tūristu nakšņošanas, ēdināšanas, citu pakalpojumu sniegšanas (laivu, velosipēdu vai slēpju noma, gida pakalpojumi, suvenīru iegādes u.c.);
- 6) tūrismā un ar to saistītajās jomās nodarbināto skaitu, piedāvāto resursu un pakalpojuma dažādību un apjomiem;
- 7) speciāli organizēto pasākumu apmeklētību, to izdevumiem un ieņēmumiem;
- 8) netiešo tūrisma ietekmi uz ar tūrismu saistīto pakalpojumu sniegšanu (piemēram, pārtikas produktu tirdzniecība, u.c.

9.1. Izmaksu – ieguvumu analīzes piemēri

Dažādu pasākumu un projektu izmaksu – ieguvumu analīzes piemēros ir atšķirīgs izmaksu un/vai ieguldījumu un ieguvumu un/vai ieņēmumu risinājums. Ne visos gadījumos ir skaidri nosakāms tiešs un/vai pastarpināts finansiāls ieguvums, bet gan ievērojamāka ir sociāla, izglītojoša vai vidi saglabājoša ietekme.

1. Piemērs. Čužu purvu takas izveide

Purva taku izveidoja Kandavas novada dome un Latvijas Valsts meži, kura uzturēšanu sākotnēji sedza biedrība ARDIC, bet sakarā ar finansējuma ierobežošanu, tālākā uzturēšana un purva izkopšana ir aktuāls jautājums. Šobrīd purva ar labiekārtošanas un uzturēšanas jautājumiem nodarbojas Latvijas Valsts meži, kuri ir ieinteresēti piesaistīt papildus finansējumu. Ikgadējās uzturēšanas izmaksas ir mainīgas atkarībā no objektu stāvokļa, kā arī ik pēc 2-3 gadiem čužu audze ir atbilstoši jāizplauj.

Izdevumi, Ls	
<i>Investīcijas kopā - aptuvenās izmaksas:</i>	aptuveni 23 000
Autostāvvietas iekārtošana	x
Čužu izplaušana, takas, atpūtas vietas un laipu izveide	x
Informatīvo stendu sagatavošana	x
Čužu izplaušana	x
<i>Uzturēšana izdevumi gadā 2008.gadā:</i>	aptuveni 700
Autostāvieta	x
Taka, piknika vieta, laipas, stendi	x
Atkritumu savākšana	x
Pārvietojamo tualešu noma	x
Teritorijas izplaušana	x

Ieguvumi:

- infrastruktūras izveide teritorijas apmeklētāju un vietējo iedzīvotāju izglītošanai un informēšanai, uzbūvējot tūrisma taku, laipas;
- populārs tematisko ekskursiju objekts, kuru katru gadu apmeklē bioloģijas un ģeogrāfijas zinātņu studenti mācību procesa laikā;
- tūrisma negatīvās ietekmes samazināšana uz konkrēto dabas objektu un tā apkārtni, iekārtojot autostāvvietu (indikāтиви var noteikt tos iespējamus izdevumus, kuri nebūs jāsedz saistībā ar degradētās vides sakopšanu un atjaunošanu), piknika vieta (arī iespējama papildus negatīvā slodze);
- veiksmīga pašvaldību un Latvijas valsts mežu sadarbība;
- tūristu pieplūdums piesaistei – Čužu purvam;
- ilgāka tūristu piesaiste reģionam;
- ieņēmumi no gida pakalpojumiem.

2. Piemērs Sabiles novada Greiļu kalnā iekārtota skatu vieta

Izdevumi, Ls	
<i>Investīcijas kopā:</i>	...
Skatu laukuma iekārtošana	...
Informatīvo stendu uzstādīšana	..
<i>Uzturēšana izdevumi gadā:</i>	...
Atkritumu savākšana	...
..	...

Ieguvumi:

- labiekārtots un interesentiem pieejams skatu punkts, no kura paveras ainavisks skats uz Abavas senleju;
- tūristiem pieejama piesaiste;
- sadarbība starp zemes īpašnieku, pašvaldību un ARDIC.

3. Piemērs Ģimenes vienas dienas izbrauciens uz Abavas senleju

Braucēji: Ģimene - divi vecāki un divi bērni (5 gadi un zīdains)

Brauciena mērķis: apskatīt interesantas vietas un atpūsties

Maršruts: Rīga – Kandava (pilsētas apskate, pilskalns) – Čužu purvs – Pūces dzirnavas – „Zviedru cepure” – Sabīle (lielgabals, pilskalns, Leļļu ieleja) – Rīga

Kopējais garums: 245 km ar automašīnu, aptuveni 6 km ar kājām

Izmaksas: 38,68 Ls brauciena dienā un piknikgroza izmaksas pirms brauciena

Izdevumi kopā, Ls	38,68
Degviela, (Rīgā)	13,00
Pusdienas kafējnīcā Kandavā	9,25
Saldējums, limonāde Kandavā	1,17
Rodeļi „Zviedru cepurē” 6 braucieni pieaugušajam un bērnam	9,00
Kafijas un saldējums „Zviedru cepurē”	1,70
Zirgu izjāde „Zviedru cepurē”	3,00
Leļļu ieleja Saldū, ziedojums	1,00
Alus pa ceļam benzīntankā	0,56

Faktiskie un potenciālie ieguvēji un ieguvumi:

- no pārdotās degvielas – citas teritorijas uzņēmējs, citas pašvaldības budžets, valsts budžets (ja braucēji apsekotu plašāku vietējo reģionu, iespējams, ka tiktu iegādāta papildus degviela vietējā degvielas uzpildes stacijā);
- no ēdināšanas – vietējais uzņēmējs, vietējā pašvaldība (būtu lielāks un pieņemamāks piedāvājums, izvēlētos vairāk vietējo piedāvājumu, nevis sarūpētu līdzīgu paņemamo);
- ja būtu interesantu un reģionam raksturīgu suvenīru piedāvājums, tie tiktu nopirkti;
- ģimene apskatīja skaistas dabas vietas, guva jaunus iespaidus, atpūtās un ieguva informāciju par vēl neizmantotām iespējām un neapskatītām vietām, kuru īstenošanai nākošajā reizē izvēlētos divu dienu braucieni ar nakšņošanu kādā no vietējām mītnēm.

4. Piemērs Abavas senlejas iekļaušana Latvijas tūrisma firmu piedāvājumos

Abavas senlejas un tajā esošo tūristu piesaistes vietu (Pedvāle, Sabīles vīna kalns, Drubazu dabas taka, Imulas pasaku mežs, leļļu dārzs un Zeķu krogs) apskati veiksmīgi var iekļaut tūrisma maršrutā, turklāt, piedāvājot nakšņošanu kādā no apkārtnes naktsmītnēm un vakariņās. Ja šādu piedāvājumu rēķina vidēji uz 33 tūristiem, kopējās indikatīvās izmaksas, ko viņi varētu atstāt vietējā ekonomikā ir ap 700 Ls, paredzot, ka viens tūrists iztērē vidēji 20 Ls. Šajā summā ir iekļautas ieejas maksas, gida pakalpojumi, dažādas sporta aktivitātes – rodeļu nobraucieni, braucieni pāri Abavai ar trullīti, pasaku mežs. Pie šīs summas atsevišķi vēl ir pieskaitāma suvenīru iegāde, izmaksas par ēšanu.

	Grupās tūrists, Ls	
	Vidēji dienā	Vidēji visā braucienā
Ēdināšana	3,00	99,00
Bīletes	5,00	165,00
Nakšņošana	12,00	396,00
Suvenīri	x	x
Ēdināšana	x	x
Kopā	16,00	660,00

5. Piemērs Sabīles vīna svētki

Svētku pasākumu dažādība un apmērs ir cieši saistāma ar piešķirto finansējuma apjomu, kur pamatā finansētājs ir pašvaldība. Atsevišķi pasākumi ir ar saviem ieņēmumiem, kas daļēji nodrošina sākotnējo izdevumu segšanu.

Izdevumi kopā, Ls	aptuveni 5000
--------------------------	---------------

Organizatoriskie izdevumi (pilsētas sakopšana, apsardze, aparatūras īre u.c.)	x
Balles organizēšana	x
Ieņēmumi kopā, Ls	x
Ieņēmumi no ieejas maksas vīna degustācijas pasākumā	x
Ieņēmumi no balles ieejas maksas	x

ieguvēji un ieguvumi:

- tradīciju iedibināšana, svētku svinēšanas izrādīšana un nodošana nākošajām paaudzēm;
- vietējo iedzīvotāju saliedēšana – dalība dažādās svētku aktivitātēs, mākslas darbu izstādēs, kā dalībniekam vai skatītājam;
- iespēja iepazīties ar vietējā reģiona tradīciju vīna darīšanu un nodedūstēt vietējos vīnus – tradīciju noturēšana, vietējo uzņēmēju atbalstīšana un popularizēšana;
- papildus tūristu piesaiste konkrētajam pasākumam, Sabiles popularizēšana.

6.piemērs Daudzdienu orientēšanās sacensību norise

Saīdzinājumam tiek parādīts 2009.gada vasarā notikušais trīsdienu orientēšanās sacensības „Kāpa 2009” Mordangā, ar vairākiem sacensību centriem. Lai arī pasākuma vietas neatrodas Abavas senlejas dabas parka teritorijā, tomēr šo pasākumu var ņemt kā analogu, lai indikatīvi novērtētu līdzīga pasākuma ekonomisko un sociālo ietekmi. Pasākuma izdevumi un ieņēmumi atsevišķi nodalāmi sadalījumā pa pasākumā iesaistītajām pusēm – orientēšanās klubs „Kāpa”, atpūtas centrs „Lejastiezumi”, Asnu zemes īpašnieki un citas pasākumu norisē iesaistās puses.

Vērtējot pasākuma ietekmi uz vietējo ekonomiku, jāņem vērā, ka orientieristi ir specifiska mērķauditorija, kuri tieši nav orientēti uz tūrisma, bet visumā ir aktīva, atvērta un ar vēmi izzināt sabiedrība. Kopējais pasākumu dalībnieku skaits bija aptuveni 1650. Veicot 96 orientieristu un viņu līdzjutēju aptauju (A.Brālīte, A.Klepers, 2009), var secināt, ka viens pasākuma dalībnieks nakšņošanai vidēji tērēja 6,30 Ls par nakti, bet aptaujātie kopumā šī pasākuma laikā par nakšņošanu iztērēja 1181 Ls tuvākajās naktsmitnēs, tai skaitā norēķinoties arī par telts vietā. Attiecinot vidējās izmaksas par nakšņošanu – divām naktnēm, pasākumu dalībnieki iztērēja un vietējie uzņēmēji saņēma aptuveni 20 300 Ls.

Aptaujātie pasākuma dalībnieki aptaujā minēja, ka ēšanai vidēji dienā tērējuši 5,66 Ls, diemžēl nenorādot un neizdalot cik daudz tērējuši pasākuma norises vietā vai tās apkārtnē. Pastāv iespēja, ka daļa aptaujāto uzrādīja pa ceļam sarūpētās pārtikas izmaksas vai arī ieskaitījuši tērīgus pa ceļam esošajās ēdināšanas iestādēs. Ņemot vērā, ka uz vietas arī bija pieejams ēdināšanas pakalpojums daļa izdevumu palika uz vietas. Savukārt, transporta izmaksas tika minētas vidēji 12,23 Ls, rēķinot uz vienu aptaujāto. Protams, ka liela daļa dalībnieku degvielu pirka sava brauciena sākumpunktā, bet bija dalībnieki, kuri pasākuma dienās uzpildīja automašīnu vietējās degvielas uzpildes stacijās. Diemžēl precīzu datu par to nav.

Lai piedalītos šajā pasākumā, tika noteiktas atšķirīgas dalības maksas atkarībā no vecuma grupas un pieteikšanās savlaicīguma, kā arī tika piešķirtas atlaides ģimenēm. Dalības maksa svārstījās amplitūdā no 4 līdz 18 Ls par visām dienām kopā.

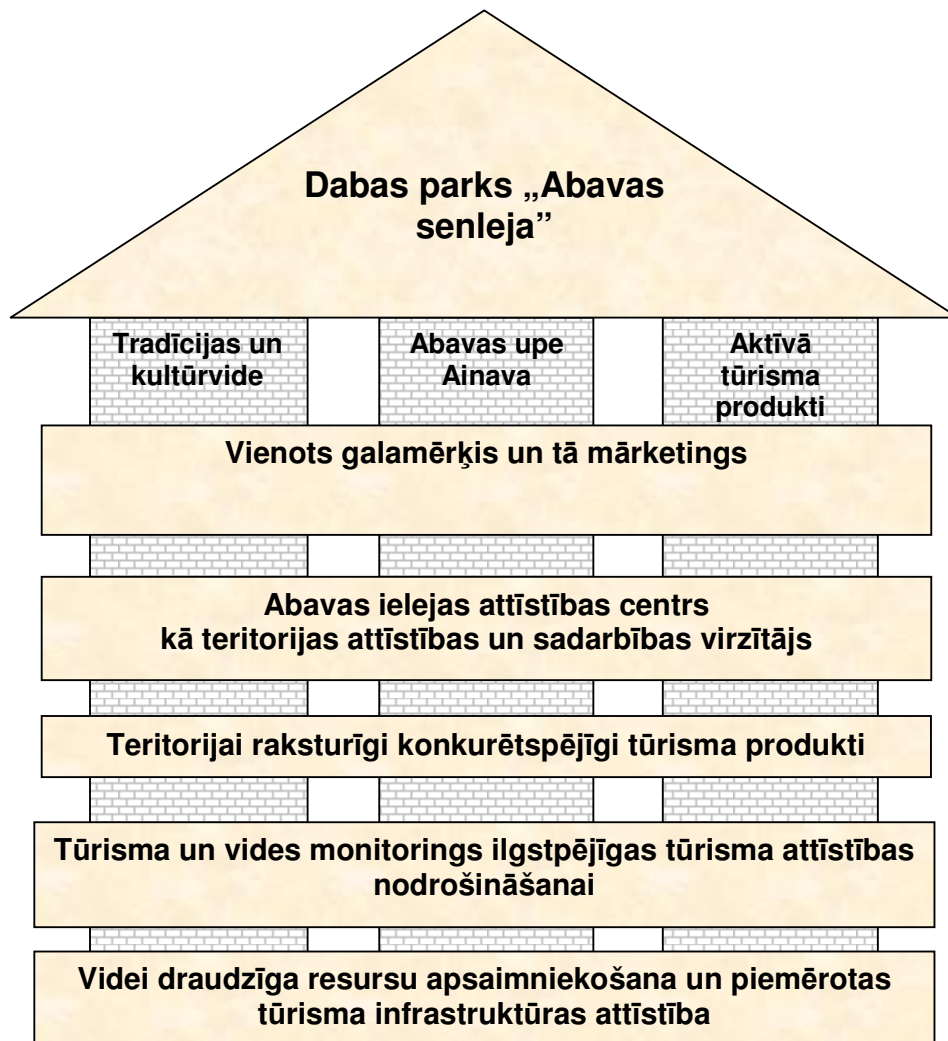
Arī šī mērķauditorija, līdzīgi kā tūristi, apskatot tūristu piesaistes, par retam iegādājās kādu suvenīru. Kopumā vērtējot, šī izdevumu pozīcija ir saīdinoši neliela – 114 Ls, iespējams, ka vairums suvenīru tika iegādāti Talsos, kas tika minēta, ka cita piesaistes vieta. Spriest par vidējiem tērīgiem apmeklējot piesaistes vietās ieejas biļetēm ir visai pagrūti, jo daudzi aptaujātie tos minēja kopā dalības maksu. Kopumā vērtējot, skaidrs, ka pamatā vietējā ekonomikā no šāda pasākuma organizēšanas ir saistīts ieņēmumiem par nakšņošanu, kā arī kalpo kā labs mārketinga pasākums vietas atpazīstamībai un turpmāko braucienu maršrutu izvēlē. Pakārtoti ieguvēji no šī pasākuma ir arī apkārtējie uzņēmēji, iestādes un privātpersonas, piedāvājot savas tūristu piesaistes.

10. Dabas parka „Abavas senleja” tūrisma attīstības stratēģija 2010. – 2020.gadam

10.1. Tūrisma attīstības Vizija 2020

Abavas senleja ir vienots, kompakti uztverams tūrisma galamērķis ar Abavas upi kā centrālo asi, un daudzveidīgu videi draudzīgu tūrisma produktu piedāvājumu (dabas takas, velo maršruti, labiekārtotas skatu vietas, kultūras tūrisma aktivitātes u.c.) ainaviski izcilas dabas baudīšanai ar uzsvaru uz kvalitāti, kurzemniecisko akcentu kultūrā un kulinārijas piedāvājumā un radošuma centru Pedvālē.

Tūrisma un teritorijas dabas un kultūras vērtību saglabāšanā iesaistīti teritorijas uzņēmēji, vietēji iedzīvotāji un tūristi.

Galvenie attīstības principi:

Galamērķa vērtības:

- Abavas upe kā galamērķa centrālā stīga – tīra, dabiska un līkumota (pretēja „garlaicīgam” – piedzīvojumus sološa), taču arī trausla un jutīga – saudzējama.
- Viena no senākajām apdzīvotajām vietām Kurzemē ar bagātīgu vēsturisko un kultūras tradīciju mantojumu.
- Daudzveidīgas un koncentrētas dabas vērtības
- Ainava kā glezna, kuru vajag kopt saudzīgi un saskaņā ar dabas likumiem, ne tikai cilvēku vajadzībām un iegribām.

Attieksme pret klientu:

- Viesmīlīga uzņemšana (Kurzemnieki nav izslavēti ar savu viesmīlīgumu, taču tie, kuri ir iesaistījušies tūrisma un viesmīlības nozarē stāv tālu pāri vidusmēra kurzemnieka viesmīlības standartiem)
- Kurzemes sūtņa sajūta – īpaši tas attiecas uz viesu mājām, taču arī citiem. Ikviens tālāks ceļotājs vērtē un uztver tūrisma pakalpojuma sniedzēju kā Kurzemes pārstāvi un par to rodas arī priekšstats par novadu un ļaudīm plašākā mērogā.
- Uz sadarbību vērsta – princips sadarboties gan savstarpēji ar citiem galamērķa uzņēmējiem un papildināt ceļotāju iespējas atpūsties Abavas senlejā arī ar citu piedāvājumu. Taču sadarbība arī ar klientiem un viņu vajadzībām.

Attieksme pret savu profesionālo darbību:

- Kvalifikācijas celšana un profesionālo iemaņu uzlabošana.
- Specializācija, īstenojot kvalitātes uzlabošanu niansēs.
- Apkārtnes uzņēmēju pakalpojumu izmantošana labvēlīgas uzņēmējdarbības sociālās vides radīšanai
- Savu talantu mērķtiecīga un profesionāla iesaistīšana tūrisma uzņēmējdarbībā.
- Zināšanu kopīga izmantošana Abavas senlejas kā vienota tūrisma galamērķa veicināšanai

Darbības standarti: godīgums un atbildība, rosība izzināt apkārtnes vēsturiskās vērtības un kultūras tradīcijas, ilgtspējības principu ievērošana, cieņa pret dabu, zaļā sertifikāta un citu ekomarķējumu atbalstīšana un ieviešana galamērķa stipro pušu izmantošanai.

10.2. Tūrisma attīstības mērķi

- 1. Tūrisma Infrastruktūras uzlabošana un pilnveidošana, lai nodrošinātu konkurētspējīgu, videi draudzīgu un teritorijai raksturīgu tūrisma produktu veidošanu un attīstību:**
 - 1.1. Ūdenstūrisma attīstība
 - 1.2. Dabas taku un kājnieku maršruta tīkla veidošana
 - 1.3. Velomaršruta tīkla attīstība
 - 1.4. Teritorijas ūdenskritumi kā tūristu piesaistes
 - 1.5. Kultūrvēsture kā tūrisma resurss un produktu sastāvdaļa
 - 1.6. Atsegumi un alas
- 2. Uz dabas, kultūras resursiem un tradīcijām balstīta tūrisma piedāvājuma attīstība, lai veicinātu ilgāku ceļotāju uzturēšanos dabas parka teritorijā**
 - 2.1. Trosu ceļi kā aktīvās atpūtas piedāvājums
 - 2.2. Ainavas izmantošana tūrisma pievilcības veicināšanā
 - 2.3. Vīnkopības tradīciju popularizēšana
 - 2.4. Čigānu tradīciju iekļaušana tūrisma piedāvājumā
 - 2.5. Kulīnārais mantojums kā tūrisma piedāvājuma dažādošana
 - 2.6. Tematisko maršrutu un tūrisma produktu izveide un popularizēšana
- 3. Vienota tūrisma galamērķa - dabas parks „Abavas senleja” - virzīšana Latvijas, Baltijas un Eiropas tūrisma tirgū.**
 - 3.1. Dabas un kultūrvēstures Izziņas un tūrisma informācijas stendu izveidošana un uzstādīšana
 - 3.2. Teritorijas un tās tūrisma objektu atpazīstamības veidošana vidē
 - 3.3. Tūrisma informācijas un reklāmas veidošana dažādos informācijas kanālos
- 4. Tūrisma sadarbības un galamērķa kapacitātes stiprināšana**

10.3. Tūrisma attīstības rīcības plāns 2010. – 2015.gadam

Mērķis	Rīcības virziens	Pasākums	levesējs	lewiešanas laiks
Tūrisma infrastruktūras uzlabošana un pilnveidošana, lai nodrošinātu konkurētspējīgu, videi draudzīgu un teritorijai raksturīgu tūrisma produktu veidošanu un attīstību	Ūdenstūrisma attīstība	Piestātnes izveide Kandavā, Abavas upes labajā krastā, pie Kandavas tilta, atpūtas vietas iekārtošana	Kandavas novada dome	2010 - 2011
		Ūdenstūristu apmetņu vietu kartēšana, regulāra uzkopšana un atjaunošana	Laivu nomu īpašnieki, zemju īpašnieki un apsaimniekotāji	Regulāri
		Kartēt esošās pieejas pie upes un braslus	AIAC	2011
		Piestātnes izveide – Čūzu purvā pie atpūtas vietas Abavas upes kreisajā pusē (potenciāli sezonāla piestātne - uz pontoniem)	Kandavas novada dome	2011
		Labiekārtotas laivotāju izkāpšanas vietas – pie Velnalas (braslā), aiz „Imulām (Vilkaušu apmetne), pie Vītiņiem, pie Sviļu priedēm (labā pusē), pie Zvejnieku tilta	Kandavas novada dome, zemju īpašnieki	2012
		Informatīvas norādes (uz apskates un pakalpojumu objektiem) ūdenstūristiem pie/uz upes	Laivu nomu īpašnieki, objektu īpašnieki, apsaimniekotāji	2012
		Informācijas stājtendi ūdenstūristiem atpūtas vietās Abas upes posmā - Kandava – Sable – Abavas Rumba – Renda	Laivu nomu īpašnieki, tūrisma uzņēmēji	2011
		Dabas taku un kājnieku maršrutu tīkla veidošana	Taka pie Īvandes ūdenskrituma – turpmāka uzturēšana un izveide līdz Mazrendas ūdenskritumam.	Kuldīgas novada dome
	Taka pie Zviedru cepures – turpmāka pilnveidošana ar skatu platformu un savienojuma izveide ar Rājumiem. Izziņas informācijas stends.		Īpašnieki	2011
	Savienojošā taka gar Abavas upi posmā Kandava – Sable – marķēšana un izziņas informācijas stendi		AIAC, pašvaldības, īpašnieki	2011
	Amulas upe (Kalnmuiža – Zāģeru akmens) – savienojums ar Imulu – ceļš – Buses (vai Plosti)		AIAC, pašvaldības, īpašnieki	2011
	Kandava – Čūzu purvs (līdz Zvejnieku tiltam – un atpakaļ)		AIAC	2010
	Imulas taka no "Vītiņiem" – pa labo Imulas upes krastu augšup līdz Busēm		Zemju īpašnieki	2011
	Lokveida taka Buses pilskalnā (līdz Ķauķu kalnam – Kursas Staburags) – savienojums ar Imulas (Vītiņu) taku – marķēšana un izziņas informācijas stendi	Īpašnieki, pašvaldības	2011	

	Pilsētu – Kandavas un Sabiles – lokveida apskates maršrutu izveide t.sk. ar tematiskiem virzieniem	Tūrisma informācijas centri	2010	
	Ozolāji – Mīlestības taka – gar Abavas upi	Kandavas TIC	2011	
	Piļskalna loks - Kuršu piļskalns – Puzuru grava	Kandavas TIC	2011	
	Pastaigu taka apkārt Teteriņu ezeram	Kandavas TIC	2011	
	Izveidoto dabas taku marķēšana dabā, taku regulāra uzturēšana	AIAC, tūrisma uzņēmēji	2011 - 2012	
Velomaršrutu tīkla attīstība	„Abavas astoņnieks” - velomaršruta Kandava – Plosti – Zviedru cepure – Pedvāle – Sabile – Plosti – Aizdzire - Valdeķi – Kandava izveide un marķēšana	AIAC, Tūrisma informācijas centri	2011	
	Vietējie apļveida velomaršruti ap Sabili, Kandavu, Rendu	AIAC, Tūrisma informācijas centri	2010	
	Velomaršrutu marķēšana dabā, regulāra uzturēšana	AIAC, tūrisma uzņēmēji	2011 - 2012	
Teritorijas ūdenskritumi kā tūristu piesaistes	Veģupītes ūdenskritums – takas izveide, labiekārtošana un uzturēšana	Īpašnieki	2011	
	Īvandes ūdenskritumi – uzturēšana un labiekārtošana	Īpašnieki	2011	
	Abavas rumba – regulāra teritorijas uzturēšana, labiekārtošana atbilstoši tūrisma plūsmas intensitātei un ietekmju mazināšanai	Īpašnieki	2010	
Kultūrvēsture kā tūrisma resurss un produktu sastāvdaļa	Kandavas pulvertornis – rekonstrukcija un ekspozīcijas izveide ar Livonijas laika atspoguļojumu / kā amatnieku centrs / informācijas centrs / Hercoga Jēkaba laika ražošanas / pasta punkts	Kandavas novada dome	2013-2015	
	Kandavas Livonijas ordeņa pils maketa izveide pie Bruņinieku pilsdrupām	Kandavas novada dome	2010	
Atsegumi un alas	Velnakmens un velnala – pasākumi tūristu drošības nodrošināšanai un vides degradācijas novēršanai – kāpnes, margas uz gravu. Atpūtas vietas izveidošana un uzturēšana, regulārā labiekārtošana. Informācijas stenda izvietošana	Objekta Īpašnieks	2010 -2011	
	Māras kambari – Kāpnes, margas pieejas nodrošināšanai nekaitējot videi. Platformas un atpūtas vietas izveide, regulāra labiekārtošana un uzturēšana	Objekta Īpašnieks	2010-2011	
Uz dabas, kultūras resursiem un tradīcijām balstīta tūrisma piedāvājuma attīstība, lai veicinātu ilgāku ceļotāju uzturēšanos dabas parka teritorijā	Trosu ceļi kā aktīvās atpūtas piedāvājums	Trosu ceļš Svētes dzimavās – Drošības uzlabošana un tālākas infrastruktūras uzturēšana un pilnveidošana, informācijas stenda izveide ar izziņas un kultūrvēsturiskās informāciju par trosu ceļu vēsturi	Īpašnieks	2012
	Trosu ceļš Drubazās – tālāka infrastruktūras attīstība, drošības	Īpašnieks	2012	

	uzlabošana, informācijas stenda izveide ar izziņa un kultūrvēsturisko informāciju		
Ainavas izmantošana tūrisma pievilcības veicināšanā	Ainavisko vietu noteikšana, kartēšana un tālāka popularizēšana un labiekārtošana nepieciešamības gadījumā	AIAC, Īpašnieki	2011
	Skatu platformu izveidošana pie Velnakmens, Sabiles Upurkalnā, pirms Busēm (ceļa kreisajā pusē), pie bij. Kandavas slimnīcas stūra (Kandava);	AIAC, zemju Īpašnieki, pašvaldības	2012
	Skatu torņa izveide Zviedru cepurē	Īpašnieki	2012
Vīnkopības tradīciju popularizēšana	Vīna degustācija un Sabiles vīna kalna apmeklējums kā atraktīvs tūrisma produkts dažādām mērķauditorijām	Tūrisma uzņēmēji	2011
Čigānu tradīciju iekļaušana tūrisma piedāvājumā	Atraktīva tūrisma produkta izveide – izmantojot esošo čigānu kultūras programmu „Puda rača” - dažāda garuma (1st – līdz vairām dienām) un dažādām mērķauditorijām (skolēni, pieaugušie) sagatavota programma ar aktīvu tūristu līdzdalību un čigānu kultūras izziņas elementiem	Tūrisma uzņēmēji	2011
	Čigānu kulinārijas tradīciju un atsevišķu tradicionālo ēdienu iekļaušana teritorijas sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumu ēdienkartēs	Ēdināšanas uzņēmumi	2010
Kulinārais mantojums kā tūrisma piedāvājuma dažādošana	Abavas senlejas teritorijai raksturīgā kulinārā mantojuma izpēte un tā tipiskāko elementu iekļaušana ēdināšanas uzņēmumu ēdienkartēs (piem. Saldais ēdiens „Abavas sniegs”, ozolziļu kafija, Abavas laivotāju zupa u.c.)	Ēdināšanas uzņēmumi	2011-2012
Tematisko maršrutu un tūrisma produktu izveide un popularizēšana	„Pa latviešu kino filmēšanas pēdām” – maršruts, kurā iezīmētas latviešu mākslas kino filmēšanas vietas.	AIAC, tūrisma informācijas centri, tūrisma uzņēmēji	2011
	Ozolu taka – Kurzemes hercogistes stāsts „No zīles līdz kuģim” – 400 gadi hercogam Jēkabam; no Kandavas – līdz Rendai	AIAC, tūrisma informācijas centri, tūrisma uzņēmēji	2011 - 2012
	Bioloģiskās saimniecības un apskates saimniecības kā tūristu piesaistes un to iekļaušana tematiskajos Abavas senlejas apskates maršrutu	Tūrisma informācijas centri, uzņēmēji	2011 – turpmāk regulāri
	Velna stāsts Abavas senlejā (Velna taka – velakmens, velnala, atpūtas vieta pie upes)	AIAC, tūrisma informācijas centri, tūrisma uzņēmēji	2011 – 2012
	Ledāja stāsts – ielejas veidošanās vēstures un procesu interaktīvs attēlojums	AIAC, tūrisma informācijas centri, tūrisma uzņēmēji	2011 - 2012
	Amatnieku piedāvājuma apzināšana un iekļaušana tūrisma produktos, maršrutos	AIAC, Tūrisma informācijas centri, amatnieki	2011

		Muižas Abavas senleja	AIAC, Tūrisma informācijas centri	Regulāri
		Baznīcu pieejamības nodrošināšana tūrisma sezonas laikā	Draudzes	Regulāri
		Pasākumu savstarpēja koordinācija DPAS teritorijā	Pasākumu organizētāji pašvaldībās un tūrisma uzņēmēji	Regulāri
Vienota tūrisma galamērķa - dabas parks „Abavas senleja” - virzīšana Latvijas, Baltijas un Eiropas tūrisma tirgū.	Dabas un kultūrvēstures izziņas un tūrisma informācijas stendu izveidošana un uzstādīšana	Vienota stila tūrisma informācijas stājstendu stila un noformējuma izveide saskaņā ar pastāvošajām vadlīnijām un stendu izgatavošana: 1. Zviedru cepure – dabas takas sākumā un nobeigumā 2. Veģupītes ūdenskritums 3. Pie Sventes dzirnavām un Drubazām – par trosu ceļiem 4. Buses pilskalnā 5. Velnakmens un velnala 6. Greiļu kalnā 7. Kandavā – pie Kuršu pilskalna / pie Bruņinieku pilskalna, pie tilta (līdz ar piestātnes izveidi); 8. „Ozolāju” estrādes stāvlaukums 9. Skrējiena laukumiņā 10. Viesu nams „Imulas” 11. Drubazās 12. Sabile – pie stāvlaukuma 13. Vīna kalns 14. Pedvāle – pie stāvvietas 15. Renda – pie Īvandes ūdenskrituma 16. Abavas rumba 17. Māras kambari	AIAC, tūrisma uzņēmēji, objektu apsaimniekotāji	2011-2012
	Teritorijas un tās tūrisma objektu atpazīstamības veidošana vidē	Dabas parka robežzīmju „īpaši aizsargājama dabas teritorija” izvietošana	DAP	2010 - 2011
		Ceļa zīmes ar nosaukuma „Dabas parks Abavas senleja” izvietošana uz galvenajiem ceļiem pie teritorijas sākuma	DAP	2010 - 2011
		Ceļa norādes zīmju izvietošana uz tūrisma objektiem	Tūrisma objektu īpašnieki	2011
		Dabas parka logo (potenciāli -Ozolzīles ceļotājs) un tūrisma sauķļa izveide un lietošana	AIAC	2010
		Abavas senlejas suvenīru izveide	AIAC, Uzņēmēji	2010-2011

Tūrisma informācijas un reklāmas veidošana dažādos informācijas kanālos	Kopīgas mājas lapas izveide un regulāra tās atjaunošana, tūrisma informācijas regulāra aktualizēšana interneta vidē, sociālajos tīklos	AIAC, tūrisma informācijas centri, tūrisma uzņēmēji	2011 turpmāk regulāri	-
	Mājas lapas savstarpēja „salinkošana” ar tūrisma uzņēmēju, pašvaldību, citām Latvijas tūrisma mājas lapām	AIAC, tūrisma informācijas centri, tūrisma uzņēmēji	Regulāri	
	Kopīgas tūrisma kartes sagatavošana un izdošana ar aktuālo tūrisma informāciju, tūrisma produktiem, pakalpojumiem, pasākumiem (Latviešu, krievu, angļu u.c. valodās)	AIAC, tūrisma informācijas centri	Regulāri	
	Info tūres žurnālistiem un tūrisma operatoriem par tūrisma piedāvājumiem un jaunumiem - patstāvīgi un/vai sadarbībā ar Kurzemes tūrisma asociāciju, Tūrisma attīstības valsts aģentūru, citām sadarbības organizācijām	AIAC, tūrisma informācijas centri	Regulāri	
	Dalība tūrisma izstādēs ar kopīgu mārketinga materiālu – tūrisma izstādē „Balttour” Rīgā, „Vivattour” Viļņā un Tourest Tallinnā sadarbībā ar Kurzemes tūrisma asociāciju	Tūrisma informācijas centri, tūrisma uzņēmēji	Regulāri	
Tūrisma sadarbības un galamērķa kapacitātes stiprināšana	Dabas aizsardzības plāna aktualizēšana un/vai izstrāde atbilstoši pastāvošajām prasībām	DAP, pašvaldības	2010 - 2011	
	Abavas ielejas attīstības centrs kā tūrisma attīstības iniciatīvu virzītājs, koordinators un ieviesējs	AIAC, pašvaldības	Regulāri	
	Regulāra (vismaz 2x gadā pirms un pēc sezonas) informācijas dienu organizēšana tūrisma uzņēmējiem, pašvaldībām, NVO – par aktualitātēm, jaunumiem tūrisma dabas parka teritorijā, reģionā	AIAC	Regulāri	
	Kandavas novada tūrisma informācijas centra turpmāka attīstība kā Abavas senlejas „vārti” un „pirmā pietura” ceļotājiem informācijas iegūšanai	Kandavas novada dome	Regulāri	
	Regulārās apmācības tūrisma uzņēmējiem (2x gadā) par produktu veidošanu, mārketingu, viesmīlību, pakalpojumu kvalitāti, aktualitātēm likumdošanā	AIAC, tūrisma informācijas centri	Regulāri	
	Vides gidu sagatavošana un atbilstošu tūrisma maršrutu izstrāde Abavas senlejas vides vērtību iepazīšanai	AIAC	Regulāri	
	Sadarbība ar citām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām Latvijā, kopīgs mārketinga un attīstības projektu izstrāde	AIAC	Regulāri	

Izmantoto avotu saraksts

Plānošanas dokumenti

Kurzemes reģiona attīstības stratēģija. 2004.

Kurzemes plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006. - 2026.gadam

Rīgas reģiona attīstības stratēģija 2000.-2020.gadam

Rīgas reģiona attīstības programma 2005.-2011.gadam

Rīgas plānošanas reģiona telpiskais (teritorijas) plānojums 2005.-2025.gadam

Kuldīgas rajona teritorijas attīstības plāns. 1997., 2004.

Kuldīgas rajona teritorijas plānojums. 2005.

Talsu rajona attīstības programma 2007.-2013.gadam

Talsu rajona teritorijas plānojums 2007.-2019.gadam

Tukuma rajona attīstības programma 2004.-2010.gadam

Tukuma rajona teritorijas plānojums 2007.-2019.gadam

Ventspils rajona teritorijas plānojums 2007.-2019.gadam

Ģibuļu pagasta teritorijas plānojums 2006.-2018.gadam

Kandavas novada attīstības programma. 2004.

Kandavas novada teritorijas plānojums 2005.-2017.gadam

Rendas pagasta teritorijas plānojums. 2007.-2019.gadam

Sabiles novada teritorijas plānojums 2007.-2019.gadam

Vānes pagasta teritorijas plānojums. 2007.-2019.gadam

Tukuma rajona tūrisma attīstības stratēģija 2008.-2012.gadam

Dabas parka „Abavas senleja” dabas aizsardzības plāns 2005.-2009.gadam. *Carl Bro SIA, 2004.*

Dabas lieguma „Čužu purvs” dabas aizsardzības plāns 2005.-2015.gadam. *Latvijas dabas fonds, 2005.*

Dabas parka „Abavas senleja” tūrisma attīstības plāns 2008.-2012.gadam. LVAF un AIAC, Kandava, 2007.

Normatīvie akti

Likums „Par vides aizsardzību” (06.08.1991)

Likums „Par kultūras pieminekļu aizsardzību” (21.06.1991)

Likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (02.03.1993)

Aizsargjoslu likums (05.02.1997)

Sugu un biotopu aizsardzības likums (16.03.2000)

Medību likums (08.07.2003)

MK noteikumi Nr. 83 „Noteikumi par dabas parkiem” (09.03.1999)

MK noteikumi Nr. 415 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (22.07.2003)

MK noteikumi Nr. 133 „Dabas parka „Abavas senleja” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (03.03.2008)

MK rīkojums Nr.251 „Par īpaši aizsargājamas kultūrvēsturiskas teritorijas „Abavas ieleja” izveidošanu” (02.07.1996)

MK noteikumi Nr. 235 „Īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas "Abavas ieleja" nolikums” (20.06.1996)

MK noteikumi Nr. 199 „Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) izveidošanas kritēriji Latvijā” (28.05.2002)

Literatūra un publikācijas

- Avotiņš V., Lukss I. „Lejup pa Abavu”. R., AGB, 2004.
- Celmiņš A. „Kuldīgas rajons: tūrisma maršruti”. R., Avots, 1990.
- „Dabas un kultūrvēsturisko vērtību aizsardzība Talsu un Liepājas rajonos”. *Latvijas Dabas fonds, Talsu rajona TIC, 2004.*
- Dišlere I., Ozola A. „Muižas lauku kultūrvēsture”. *Tukums, Tukuma muzejs, 2002.*
- Dubiņš E. „Kurzemē”. R., 1993.
- „ES nozīmes putniem nozīmīgas vietas Latvijā”. 2004.
- Ēdelnieks K. „Tukums”. R., Avots, 1983.
- Ēdelnieks K., Vītols V. „Abavas senleja”. R., Liesma, 1978.
- „Kandava”. *Kandava, 1997.*
- „Kandava”. *Sast. V.Vītols, Kandava, SIA Zīle, 1992.*
- „Kandava – Sabile: tūrisma ceļvedis”. *Sast. G.Ievkalns, R., 1958.*
- „Kandavas novads”. R., SIA Redakcija, 2006.
- „Laivā pa Abavu un Ventu”. R., SIA Campo, 2004.
- „Latvijas ceļvedis”. R., Karšu izdevniecība Jāņa Sēta, 2004., papildinātais izdevums – 2007.
- „Lejup pa Abavu”. *Sast. A.Brūders, M.Elerts, Dz.Korns, I.Lukss, R., „Kursas pavasaris”, 1990.*
- „Pļavas Abavas krastos”. *Sast. I.Kabucis, R., Latvijas Dabas fonds, 2004.*
- Rumanis P. „Tūrisms”. R., 1959.
- Rusmanis S., Vīks I. „Kurzeme”. R., *Latvijas enciklopēdija, 1993.*
- „Talsu novads”. *Izd. Talsu un Tukuma Studentu Biedrība, R., 1935.-1937.*
- „Talsu rajons”. *Sast. Talsu rajona TIC, 2004.*
- „Talsu rajona baznīcas un muižas”. *Sast. Talsu rajona TIC, 2004.*
- „Talsu rajona pilskalni, kulta vietas un senkapī”. *Sast. Talsu rajona TIC, 2005.*
- „Tukuma novada kultūrvēsture. II”. *Tukuma muzejs, 1997.*
- Vanags K. „Ceļvedis pa dzimto zemi. 2.daļa – Zemgale un Kurzeme”. R., 1939.
- Veinbergs K. „Vadonis pa Kurzemes Šveici”. R., Leta, 1924.
- Znotiņa I. Aizmirstie Kandavas sēravoti. // „Tūrisms”, Nr. 1 (5), 2008.

Interneta avoti

- www.campo.lv
- www.cs.lpu.lv/kurzeme/rumba.html
- www.dap.gov.lv
- www.icelo.lv
- www.juraslaivas.lv
- www.kurzemnieks.lv
- www.likumi.lv
- www.lob.lv

www.pedas.lv

www.pilis.lv

www.plosti.lv

www.rigaregion.lv

www.sabile.lv

www.tukums.lv/turisms

www.velokurjers.lv

www.ventspilsrp.lv

www.wikipedia.org

1. Dabas parka „Abavas senleja” Dabas aizsardzības plāns. 2005. – 2009. Izstrādātājs: SIA Carl Bro;
2. Tukuma, Talsu un Kuldīgas rajoni. Kartes 1: 100 000. Karšu izdevniecība „Jāņa sēta”;
3. Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca. LR Ekonomikas ministrija, 2008.;
4. <http://www.alas.lv/> - Latvijas alu portāls;
5. <http://www.celotajs.lv/index.do> - LLTA „Lauku ceļotājs”;
6. <http://www.dap.gov.lv/> - Dabas aizsardzības pārvalde;
7. <http://www.dabasretumi.lv/> - Dabas retumu krātuve;
8. <http://www.kandava.lv/> - Kandavas pilsētas mājas lapa;
9. http://mapx.map.vgd.gov.lv/geo3/Ukr/Pamatlapas_Slices/Latvija_L/Latvija_L.htm - Latvijas ūdenskritumu mājas lapa;
10. <http://www.renda.lv/sakums.php?lang=lv> – Rendas mājas lapa;
11. <http://www.sabile.lv/> - Sabiles pilsētas mājas lapa.

Pielikumi

Pielikums Nr.1. Abavas senlejā esošo tūristu apmetņu saraksts 1934-1937.g.. (Sabiedrības Lietu Ministrijas Tūrisma nodaļa)

1. Matkules pag. valdes turistu mītne, "Busēs", Imulas krastā, pie Buses pilskalna. Pārzinis tūristu aģents J.Busenberģis. Tuvākais telefons – Matkulē, 3 km. Gultas vietas cena 60 snt., Litrs piena maksā 15 snt., Augļi, ogas, medus pēc tirgus cenām. 1936.g. 200 gultasvietas. (1934.g. analogā izdevumā – maksimālais uzturēšanās ilgums minēts 5 dienas. Peldēšana, makšķerēšana, viesmīlīga uzņemšana –. Latv. centr. tūristu biedrības tūristu mītne Matkules pag. Busēs)
2. Matkules pag. "Bienes", Kurzemes Šveices centrā. Pārzine E.Ziemeļis. Sabile 6 km. Pārnakšņojums 60 snt; brokastis 50 snt., pusdienas 75 snt., litrs piena 10 snt. var uzņemt 20-30 tūristus, iepriekš paziņojot par to uz Matkules centrāli. Kalni, lejas, upe, birzes. Krāšņi skati. [1934.g. izdevumā.]
3. Matkules pag. Kalnamuiža. pie gleznainās Abavas. Pārzinis J.Grigulis. Kandava 10 km. Sabile 6 km. Pārnakšņojums 70 snt., litrs piena 12 snt. [1934.g. izdevumā.]
4. Matkules pag. "Zāgeri", pie Amulas. Pārzinis Ž.Dokšis. Tuvākā dz.-c. stacija Kandava 14 km. Autobuss pietāj Sabilē - 9 km, Pūces krogs (Sabiles līn.). 4km. Tuvākais telefons Matkule 31 km (sic). Gultasvieta 60 snt., ēšana 50 snt., Litrs piena 12 snt., Maksa par pansiju 14 dienām – 20 ls. Zveja, vēžošana. sabile 9 km.
5. Pūres pag. "Ziemeļi". Pārzinis J.Bergs. Pasta adrese c. Pūri. Dzelzceļa stacija Ivare 4 km., Kandava 9 km. Gultasvieta 50 snt. (sienā 15 snt.). Ēšana 50 snt. Litrs piena 10 snt. Maksa par pansiju 14 dienām – 20 Ls. Abava 2 km, ezers 1,5 km. Pūres dārzniecība 1,5 km.
6. Rendas pag. 6-kl. pamatskola Rendā. Pārzinis K.Sproģis. Lielrenda. Tuvākā dzelzceļa stacija Stende 22 km, Kuldīga 25 km. Autobusa līnija Renda – 0.5km. Gultasvietas 70 (sienā 25) snt. 2 gultasvietas. Litrs piena 14 snt. Rendas pilskalns un Rumba. Māras kambari 5 km., Abava, apk. 6 ezeri.
7. Rendas pag. "Diž-Api", Usmas krastā. Pārzinis H.Ābols. dzelzceļa stacija Spāre 5 km. Gultasvieta 60 (sienā 20) snt. Litrs piena 10 snt. Laiva brauc uz Moricsalu, Māras kambari 18 km. Darbojas 1. IV. – 1.X.
8. Rendas pag. "Lesnieki". Pārzinis P.Vīļumsons. Stende 17 km – tuvākā dz.c. stacija. Gultasvieta 60 snt., ēšana 1 ls. Litrs piena 10 snt. Tuv. Abava, Māras kambari. Darbojas 1 VI – 1IX.

Pielikums Nr.2 Muzeji, kolekcijas, galerijas un ekspozīcijas

Npk	Nosaukums	Adrese	Raksturojums
Dabas parka teritorijā			
1.	Kandavas novada muzejs	Kandava, Talsu iela 11	Novada kultūrvēstures ekspozīcijas un tematiskas izstādes. Muzejā atrodas Baltijas mērogā unikāls eksponāts – bijušais Kandavas bankas seifs, uz kura bāzes iespējams attīstīt inovatīvus tūrisma produktus.
2.	Galerija „Vējspārns”	Kandava, Lielā iela 28	Vietējo un Latvijas mākslinieku darbi
3.	Valdeķu muiža	Valdeķi, Kandavas novads	Ekspozīcija par Valdeķu muižas vēsturi un arhitektūru
4.	Ģenerāļa L.Bolšteina muzejs ūdensdzirnavās	Pūces Matkules pagasts, Kandavas novads	Ekspozīcija par ģenerāļa L.Bolšteina dzīvi un ģimeni, vecās ūdensdzirnavas
5.	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs	Pedvāle, Sabiles novads	Viens no populārākajiem Latvijas un Kurzemes tūrisma objektiem ar skaistām skatu perspektīvām uz

			Abavas senleju. Muzejā atrodas Pedvāles muižas kompleksa. Mākslas instalācijas dabā, parks Mūsdienu mākslas izstādes
6.	Bij. Sabiles sinagoga – Mūsdienu mākslas un kultūras mantojuma centrs „Sinagoga”	Sabīle, Strautu iela 6	
7.	Zeķu krogs Saules dārzā	Sabīle, Blaumaņa iela 4	Kolekcijas: zeķes-pogas-rotāļlietas-darbarīki-gleznas-kaklasaites. Savdabīgi veidots dārzs
8.	Sabiles novada Amatiņnieku centrs	Sabīle, Rīgas iela 25	Svarīga tautas daiļamatniecības tradīciju uzturēšanas vieta, iecienīts apskates objekts vietējā gida pavadībā. Sabīlē darbojas arī citi amatnieki, piemēram, rotkalis.
Blakus dabas parka teritorijai			
1.	Lauku māja „Indāni”	„Indāni”, Kandavas novads	Lauksaimniecības un ugunsdzēsības darbarīku kolekcija
2.	Sabiles novada muzejs	Valgale, Sabiles novads	Liecības par dzīvi Sabiles novadā, antīki priekšmeti, Z. Sūniņa griestu gleznojums
3.	Kukšu muiža	Kukšas, Jaunsātu pagasts	19.gadsimta muižu interjers

Pielikums Nr. 3

Radošās darbnīcas

Npk	Nosaukums	Adrese	Raksturojums
Dabas parka teritorijā			
1.	Kandavas mākslas skola	Kandava, Sabiles iela 12	Iepazīšanās ar skolēnu un viņu pasniedzēju darbiem, tikšanās ar vizuālo mākslu pasniedzējiem
2.	Sabiles amatnieku centrs	Sabīle, Talsu iela 4	Vietējo amatnieku darbnīca un darbu ekspozīcija
3.	Biedrība „Rājumi”	„Rājumi”, Matkules pagasts, Kandavas novads	Sevis pilnveidošanas vieta, atraisot kreatīvo pusi sevī
4.	Rotkaļa darbnīca	Sabīle, Ventspils iela 20	LAK diplomēts meistars rotkaļa amatā Harijs Jaunzems iepazīstina ar seno rotu gatavošanu un to nozīmi senlatviešu ikdienā

Pielikums Nr. 4

Dabas takas

Npk	Nosaukums	Adrese	Raksturojums
Dabas parka teritorijā			
1.	Abavas senlejas dabas takas	„Ozolāji”, Kandava	Taka senlejas daudzveidības iepazīšanai
2.	Imulas-Amulas dabas takas	Matkules pagasts, Kandavas novads	Taka gar abu upju ielejām, skatu laukumi
3.	Čužu purva dabas taka	Kandavas novads	Taka pa purvu
4.	Pasaku meža taka	Sabiles novads	Taka bērniem un pieaugušajiem ar rotaļām un atrakcijām
5.	„Drubazu” Botānikas taka	Sabiles novads	Taka pa pļāvām, iepazīstot dažādus pļavu veidus un biotopus
6.	Pedvāles brīvdabas muzeja takas uz Firkspedvāli un Briņķpedvāli	Pedvāle, Sabiles novads	Mākslas instalācijas dabā, skatu laukumi
7.	Dabas taka pie Zviedru cepures	Matkules pagasts, Kandavas novads	Nereklamēta un mazpazīstama taka, kas uzved Abavas senlejas pamatkrasta augšdaļā ar vienu no skaistākajiem senlejas dabas skatiem un ainavu.

Apskates saimniecības un to piedāvājums

Npk	Nosaukums		Adrese	
Dabas parka teritorijā				
1.	Bioloģiskā zemnieku saimniecība "Krikši"		"Uidas", Kandavas novads	Piedāvā iepazīšanos ar gaļas lopkopību; audzē arī Kalifornijas sarkanās sliekas
2.	Lauku māja „Ezermaļi”		Mazrūmene, Kandavas novads	Mājdzīvnieku apskate
3.	„Zeķu krogs”		Sabile, Blaumaņa iela 4	Mājas vīna gatavošana un degustācija
4.	Bioloģiskā zemnieku saimniecība „Drubazas”		Sabiles novads	Senlejas pļavu daudzveidība
Blakus dabas parka teritorijai				
1.	Lauku māja „Indāni”		„Indāni”, Kandavas novads	Latvijas lauku sētā tradicionālo mājdzīvnieku un mājputnu apskate, lauku našķi – piens, medus, augļi u.c.
2.	Bioloģiskā zemnieku saimniecība „Birznieki”		„Birznieki”, Vānes pagasts	nodarbojas ar kazu audzēšanu un kazas siera gatavošanu. Te nobaudāmi un iegādājami gan svaigi, gan kūpināti kazas sieri
3.	„Pūres dārzi”		Pūre	Iepazīšanās ar augstas kvalitātes augļu un ogu produkciju (zemenes, upenes, avenes, plūmes, ābolus, bumbierus)
4.	Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacija		Pūre	Pētnieciskais darbs augļkopībā un dārzkopībā, augļu, dārzeņu, augļu koku, krūmogulāju, zemeņu stādu audzēšana un dārzeņu sēklaudzēšana
5.	Zemnieku saimniecība „Gulbji”		„Gulbji”, Pūres pagasts.	augļu koku, ogulāju, zemeņu stādu un ogu audzēšana (zemenes, kazenes, āboli u.c.)
6.	Zemnieku saimniecība „Dziras”		„Dziras”, Kandavas novads	Viesiem iespējama dažādu mājputnu apskate un lauku labumu - piena, ogu un dārzeņu nogaršošana
7.	Zemnieku saimniecībā “Grīvas”		„Grīvas”, Kandavas novads	govju ganāmpulka apskate un saimniecības iepazīšana, kā arī lauku labumu degustācija

Aktīvās atpūtas piedāvājums

Npk	Nosaukums	Adrese	
Dabas parka teritorijā			
Aktīvā atpūta			
1.	Sporta un atpūtas centrs „Zviedru cepure”	Matkules pagasts, Kandavas novads	Rodeļu, slēpošanas un sniega dēļu trases, pacēlājs, sniega lielgabali, inventāra noma
2.	Viesu nams „Kārkli”	Kandavas novads	Izbraucieni ar kvadracikliem
3.	Viesu nams „Dižpriedes”	Kandavas novads	Šautuve
4.	Telšu vieta „Drubazas”	Sabiles novads	Trosu ceļš pāri Abavai
5.	„Sventes dzirnavas”	Sabiles novads	Trosu ceļš pāri Abavai
6.	SIA „Real Safari”	Kandavas novads	Mežazvēru medības
7.	Sporta un atpūtas centrs „Plosti”	Kandavas novads	Pārgājieni
8.	Kartingu trase „Hansa līzings kartodroms”	Kandava, Jelgavas iela 16	Kartinga trase, braucieni ar gokartiem, sacensības
Sporta laukumi, stadioni, peldvietas			
1.	Sporta un atpūtas centrs „Plosti”	Kandavas novads	Peldvieta, sporta laukumi, sporta un atpūtas pasākumu organizēšana 700 cilvēkiem
2.	Kandavas sporta halles viesnīca	Kandava, Skolas iela 12	Sporta zāle (basketbols, florbols, trenāžieri u.c.), sporta inventāra noma
3.	Viesu nams „Bienes”	Matkules pagasts, Kandavas novads	Tenisa laukums
4.	Lauku māja „Ezermaļi”	Mazrūmene, Kandavas novads	Peldvieta
5.	Viesu nams „Kārkli”	Kandavas novads	Laukums sporta spēlēm
6.	Lauku māja „Mucenieki”	Matkules pagasts, Kandavas novads	Peldvieta dīķī
7.	Telšu vieta „Vītiņi”	Matkules pagasts, Kandavas novads	Sporta laukums un sporta inventāra noma
8.	Jauniešu mītne - Valsts Kandavas LT viesnīca	Kandava, Valteru iela 6	Kandavas stadions ar atklāto peldbaseinu ar lēkšanas torni, futbola laukums, vairāki basketbola laukumi, tenisa korti, telšu un piknika vietas
9.	Kempings un telšu vieta „Teteriņi”	Kandava, Daigones iela 14a	Volejbola laukums, peldvieta dīķī, sauļošanās vietas
10.	Telšu vieta „Nāriņa”	Kandava, Daigones iela 6	500 m līdz Abavai
11.	Brīvdienu māja „Atmatas”	„Atmatas”, Matkules pagasts, Kandavas novads	Piepūšamās ūdens atrakcijas, volejbola laukums
12.	Viesu nams „Rambules”	Sabile, Raiņa iela 1	Labiekārtota peldvieta, sporta laukumi
13.	Viesu nams „Muižnieki”	Rendas pagasts	Sporta laukumi
14.	Telšu vieta „Lejaslangšēde”	Matkules pagasts, Kandavas novads	Sporta laukumi apmetnēm un sporta spēlēm, pārgājieni
15.	Kempings un telšu vieta „Uplejas”	Rendas pagasts	Sporta laukums, golfs, rotaļu laukums bērniem
16.	Telšu vieta „Buses”	„Buses”, Matkules pagasts, Kandavas novads	vieta nometņu un sporta pasākumu rīkošanai
17.	Viesu nams „Pedvāle”	Pedvāle, Sabiles novads	Sporta laukumi, peldvieta
18.	Sporta un atpūtas centrs „Zviedru cepure”	Matkules pagasts, Kandavas novads	
19.	Telšu vieta „Abavas rumba”	Abavas rumba, Sabiles novads	
Peintbols			
1.	„Ceļmaļi”	Rendas pagasts	
2.	„Veldzes”	Kandavas novads	
Zirgu izjādes			
1.	Sporta un atpūtas centrs „Zviedru cepure”	Matkules pagasts, Kandavas novads	Zirgu izjādes Abavas krastā

2.	„Upeslīči”	Matkules pagasts, Kandavas novads	Izjādes ar zirgiem, mājdzīvnieki
Velosipēdu noma			
1.	Sporta un atpūtas centrs „Plosti”	Kandavas novads	
2.	Lauku māja „Mucenieki”	Matkules pagasts, Kandavas novads	
3.	Viesu nams „Rambules”	Sabile, Raiņa iela 1	
4.	Brīvdienu māja „Avoti”	„Avoti”, Rendas pagasts	velo noma, maršruti, inventāra noma, aktīvās atpūtas ceļojumu organizēšana, transporta pakalpojumi
Laivu nomas un laivu braucienu organizēšana			
1.	Sporta un atpūtas centrs „Plosti”	Kandavas novads	
2.	Viesu nams „Muižnieki”	Rendas pagasts	Kuteru un laivu noma, piepūšamās ūdens atrakcijas, volejbola laukums
3.	Kempings un telšu vieta „Uplejas”	Rendas pagasts	
4.	Telšu vieta „Dižāpas”	Rendas pagasts	
5.	Brīvdienu māja „Avoti” („Abavas avoti”)	„Avoti”, Rendas pagasts	Laivošana upēs, ezeros un jūrā, ūdenstūrisma inventāra noma un veikals, maršruti, transports, apmetnes, pirtis, ekspedīciju plānošana, kolektīvo pasākumu (līdz 150 pers.) nodrošināšana, laivu būve un remonts
6.	„Abavas brīvdienas”	Rendas pagasts	Kanoe laivu un inventāra noma
7.	IU „Roto”	Kandavas novads	
8.	SIA „Real Safari”	Kandavas novads	
Makšķerēšana			
1.	Sporta un atpūtas centrs „Plosti”	Kandavas novads	
2.	Viesu nams „Meļķerti”	Kandavas novads	
3.	Viesu nams „Bienes”	Matkules pagasts, Kandavas novads	
4.	Lauku māja „Ezermaļi”	Mazrūmene, Kandavas novads	
5.	Viesu nams „Kārkli”	Kandavas novads	
6.	Brīvdienu māja „Avotu paradīze”	Sabile, Ventspils iela 36	
7.	Kempings un telšu vieta „Uplejas”	Rendas pagasts	
8.	Telšu vieta „Dižāpas”	Rendas pagasts	
9.	Viesu nams „Imulas”	„Imulas”, Sabiles novads	
Blakus dabas parka teritorijai			
1.	Motelis „Sumbrs”	Pūres pagasts	Laivu noma, peldvieta
2.	Viesu nams „Teikas”	Kandavas novads	Laivu noma, peldvieta
3.	Lauku māja „Indāni”	„Indāni”, Kandavas novads	Izjādes un vizināšanās ar zirgiem
4.	Kempings „Laipas”	Pūres pagasts	Laivu noma, sporta laukumi, peldvieta
5.	Telšu vieta „Bļodas”	„Bļodas”, Abavas pagasts	Zirgu izjādes

Tūrisma naktsmītnes

Npk	Nosaukums	Adrese	Gultasvietu skaits (pamata/kopā ar papildus)
Dabas parka teritorijā			
1.	Sporta un atpūtas centrs „Plosti”	Kandavas novads	120/120
2.	Sporta un atpūtas centrs „Zviedru cepure”	Matkules pagasts, Kandavas novads	20/20
3.	Viesnīca „Kandava”	Kandava, Sabiles iela 3	34/50
4.	Kandavas sporta halles viesnīca	Kandava, Skolas iela 12	35/45
5.	Viesu nams „Romance”	Kandavas novads	35/60
6.	Viesu nams „Pils”	Kandava, Pils iela 7	14/20
7.	Viesu nams „Imulas”	„Imulas”, Sabiles novads	32/100
8.	Viesu nams „Valdeķu pils”	Valdeķi, Kandavas novads	10/10
9.	Viesu nams „Meļķerti”	Kandavas novads	12/35
10.	Viesu nams „Bienes”	Matkules pagasts, Kandavas novads	9/13
11.	Viesu nams „Birzes”	Matkules pagasts, Kandavas novads	35/40
12.	Viesu nams „Kārkli”	Kandavas novads	19/19
13.	Viesu nams „Dižpriedes”	Kandavas novads	22/30
14.	Viesu nams „Mežtiņi”	„Mežtiņi”, Sabiles novads	4/4
15.	Viesu nams „Rambules”	Sabile, Raiņa iela 1	10/10+
16.	Viesu nams „Muižnieki”	Rendas pagasts	49/49
17.	Viesu nams „Pedvāle”	Pedvāle, Sabiles novads	16/20
18.	Lauku māja „Mucenieki”	Matkules pagasts, Kandavas novads	8/8
19.	Lauku māja „Ezermaļi”	Mazrūmene, Kandavas novads	11/11
20.	Brīvdienu māja „Mežarags”	Daigones iela 13, Kandava	15/15
21.	Brīvdienu māja „Atmatas”	„Atmatas”, Matkules pagasts, Kandavas novads	25/25
22.	Brīvdienu māja „Avotu paradīze”	Sabile, Ventpils iela 36	8/8
23.	Brīvdienu māja „Avoti”	„Avoti”, Rendas pagasts	
24.	Kempings un telšu vieta „Teteriņi”	Kandava, Daigones iela 14a	53/53
25.	Kempings un telšu vieta „Uplejas”	Rendas pagasts	22/22
26.	Jauniešu mītne - Valsts Kandavas LT viesnīca	Kandava, Valteru iela 6	233/233
27.	Jauniešu mītne Sabiles vidusskolā	Sabile, Ventpils iela 17a	
28.	Jauniešu mītne Sabiles Kultūras namā	Sabile, Ventpils iela 14	
29.	Telšu vieta „Nāriņa”	Kandava, Daigones iela 6	
30.	Telšu vieta „Vītiņi”	Matkules pagasts, Kandavas novads	
31.	Telšu vieta „Buses”	„Buses”, Matkules pagasts, Kandavas novads	
32.	Telšu vieta „Lejaslangšēde”	Matkules pagasts, Kandavas novads	
33.	Telšu vieta „Abavas rumba”	Abavas rumba, Sabiles novads	
34.	Telšu vieta „Dižāpas”	Rendas pagasts	
35.	Telšu vieta „Drubazas”	Sabiles novads	
	KOPĀ	35 gb	861/1030
Blakus dabas parka teritorijai			
1.	Viesu nams „Kukšu muiža”	Kukšas, Jaunsātu pagasts	28/28
2.	Motelis „Sumbrs”	Pūres pagasts	15/20
3.	Viesu nams „Teikas”	Kandavas novads	8/8
4.	Lauku māja „Indāni”	„Indāni”, Kandavas novads	2/5
5.	Kempings „Laipas”	Pūres pagasts	19/19
6.	Telšu vieta „Mežāži”	Kandavas novads	
7.	Telšu vieta „Bļodas”	„Bļodas”, Abavas pagasts	
	KOPĀ	7 gb	72/80

Pielikums Nr.8

Pirtis un viesību telpas

Npk	Nosaukums	Adrese	Pirts	Viesību telpas lielums (pers.)
<i>Dabas parka teritorijā</i>				
1.	Sporta un atpūtas centrs „Plosti”	Kandavas novads	x	100
2.	Viesnīca „Kandava”	Kandava, Sabiles iela 3	x	50
3.	Kandavas sporta halles viesnīca	Kandava, Skolas iela 12	x	-
4.	Viesu nams „Romance”	Kandavas novads	x	60
5.	Viesu nams „Pils”	Kandava, Pils iela 7	x	-
6.	Viesu nams „Imulas”	„Imulas”, Sabiles novads	x	50
7.	Viesu nams „Meļķerti”	Kandavas novads	x	70
8.	Viesu nams „Bienes”	Matkules pagasts, Kandavas novads	x	35
9.	Viesu nams „Birzes”	Matkules pagasts, Kandavas novads	x	40
10.	Viesu nams „Kārkli”	Kandavas novads	x	15
11.	Viesu nams „Dižpriedes”	Kandavas novads	x	40
12.	Viesu nams „Mežtiņi”	„Mežtiņi”, Sabiles novads	x	-
13.	Viesu nams „Rambules”	Sabīle, Raiņa iela 1	x	15
14.	Viesu nams „Muižnieki”	Rendas pagasts	x	-
15.	Viesu nams „Pedvāle”	Pedvāle, Sabiles novads	x	30
16.	Lauku māja „Mucenieki”	Matkules pagasts, Kandavas novads	x	15
17.	Lauku māja „Ezermaļi”	Mazrūmene, Kandavas novads	x	30
18.	Brīvdienu māja „Mežarags”	Daigones iela 13, Kandava	x	20
19.	Brīvdienu māja „Atmatas”	„Atmatas”, Matkules pagasts, Kandavas novads	x	35
20.	Brīvdienu māja „Avoti”	„Avoti”, Rendas pagasts	x	-
21.	Kempings un telšu vieta „Teteriņi”	Kandava, Daigones iela 14a	x	-
22.	Telšu vieta „Dižāpas”	Rendas pagasts	x	-
	KOPĀ	22 gb		605
<i>Blakus dabas parka teritorijai</i>				
1.	Viesu nams „Kukšu muiža”	Kukšas, Jaunsātu pagasts	x	50
2.	Motelis „Sumbri”	Pūres pagasts	x	70
3.	Viesu nams „Teikas”	Kandavas novads	x	20
4.	Lauku māja „Indāni”	„Indāni”, Kandavas novads	x	15
	KOPĀ	4 gb		155

Ēdināšanas iestādes

Npk	Nosaukums	Adrese	Vietu skaits	Darba laiks
1.	Kafejnīca "Ieviņa"	Sabiles iela 6, Kandava	ikdienā – 40 banketiem - 50	P-P 8.00-20.00, S - 8.00-19.00, Sv. 9.00-18.00
2.	Kafejnīca/viesnīca "Kandava"	Sabiles iela 3, Kandava	60	Sv - C 8.00-22.00, P un S - 8.00-2.00
3.	Kafejnīca "Mango"	Kūrortu iela 2, Kandava	līdz 30 vietām	katru dienu 10.00-20.00
4.	Tehnikuma kafejnīca "Nāriņa"	Valteru iela 6, Kandava	100-150	darbojas tikai vasarā
5.	Vasaras kafejnīca telšu vietā "Nāriņa"	Daigones iela 14a, Kandava	100-150	darbojas tikai vasarā
6.	Kafejnīca "Pils"	Pils iela 7, Kandava; pie Pulvertorņa	20-40	vasarā P-C un Sv 10.00-24.00, P-S 10.00-2.00 ziemass laikā P-C, Sv - 10.00-22.00, P-S 10.00-22.00
7.	Kandavas sporta halles kafejnīca "Pils"	Skolas iela 12, Kandava	ikdienā - 50 banketiem - līdz 100	
8.	Vasaras kafejnīca "Teteriņi"	Daigones iela 14a, Kandava	100	darbojas tikai vasarā
9.	Kafejnīca "Plostiņi"	"Plosti", Kandavas novads	banketiem - līdz 100	10.00-20.00 / 10.00-24.00
10.	"Zviedru cepure"	"Piltiņi", Kandavas novads	banketiem - līdz 40	10.00-19.00
11.	Viesu nams "Imulas"	"Imulas", Sabiles novads	banketiem - līdz 150	10.00-24.00
12.	Kafejnīca "Zane"	Rīgas iela 8, Sabile	banketiem - līdz 30	9.00-18.00
13.	Kafejnīca "Pie Vīna kalna"	Rīgas iela 11, Sabile	banketiem - līdz 50	10.00-22.00 / 10.00-20.00
14.	Krodziņš "Dāre"	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs, Pedvāle, Sabile	banketiem - līdz 60	9.00-22.00 / novembrī - aprīlī atvērts tikai nedēļas nogalēs
	KOPĀ	14 gb	930-1110	

Publiskie pasākumi

Npk.	Datums	Nosaukums	Norises vieta	Apmeklētāju skaits	Galvenā mērķauditorija
	2008.gads				
1.	02.02.	Novada ansambļu sadziedāšanās	Kandavas novada Kultūras centrs	200	vietējie iedzīvotāji
2.	23.03.	Lieldienu pasākumi	Kandavas novada Kultūras centrs	500	vietējie iedzīvotāji
3.		Sabiles tūrisma sezonas atklāšana	Sabiles pilsēta	50	vietējie iedzīvotāji, gk. bērni
4.	01.05.	Fotogrāfiju izstādes atklāšana un ziemas segas dedzināšana akmeņu audzēšanai „Dedzināts Pedvālē”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
5.	16.-22.05.	Mākslinieku plenērs	Kandavas novada Kultūras centrs	800	mākslinieki, mākslas interesenti
6.	21.05.	„Nejauši nokritis objekts MUNAMUNA” – mākslas objektu uzstādīšana	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
7.	31.05.-1.06.	Kandavas novada svētki "Kandavai - 777"	Kandavas pilsēta, brīvdabas estrāde "Ozolāji"	4000	vietējie iedzīvotāji
8.	03.06.	„Akmeņu modināšana” – sezonas „Akmens. Laiks” atklāšana	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
9.	07.06.	Kartinga sacīkstes - Baltijas kausa 3.posms	Kartodroms, Kandava, Jelgavas iela 16	2000	autosporta interesenti
10.	23.06.	Teātra izrāde "Skröderdienas Silmačos" un zaļumballe	Brīvdabas estrāde "Ozolāji", Kandava	3000	vietējie iedzīvotāji
11.	23.06.	Līgo svētki „Jāņu nakts dzelzs saule”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
12.	17.07.	Zaļā karoga pacelšana Pedvālē	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
13.	20.07.	Ģenerāļa L.Bolšteina atceres diena	Kandavas novada Matkules pagasts, Bolšteina muzejs	100	kultūrvēstures interesenti
14.	22.07.	SEB MTB velomaratona 3.posms	Kandavas novads	1720	velo un aktīvās atpūtas interesenti
15.	24.-26.07.	Sabiles Vīna svētki	Sabiles pilsēta	3000	vietējie iedzīvotāji un tūristi
16.	10.08.	Kā es māku, tā es dziedu - nāc manī klausīties!"	Brīvdabas estrāde "Ozolāji", Kandava	1500	vietējie iedzīvotāji
17.	23.08.	„Gaismas lapa” – pasākums Latvijas tiltu izgaismošanas ietvaros	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, vietējie iedzīvotāji
18.	06.09.	Japāņu haikas skan Pedvālē	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		literatūras un mākslas interesenti

19.	septembris	Akmeņu audzēšanas eksperiments - Turpinājums	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
20.	septembris	Baltu vienības diena Pedvālē	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas un kultūras interesenti
21.	28.09.	Miķeltirgus	Kandavas vecpilsētas tirgus laukums	1300	vietējie iedzīvotāji
22.		Sezonas noslēgums „Performance 61”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
23.	04.10.	Latvijas kartinga čempionāts - 6.noslēdzošais posms	Kartodroms, Kandava, Jelgavas iela 16	1000	autosporta interesenti
24.	novembris	Mākslas akcija „Karogi”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki
25.	26.12.	Ziemassvētku tirdziņš	Kandavas pilsēta	1000	vietējie iedzīvotāji
26.	31.12.	Vecā gada pavadīšana un Jaunā gada sagaidīšana	Kandavas pilsēta, Tirgus laukums	1000	vietējie iedzīvotāji
		KOPĀ		14350	
	2007.gads				
1.	08.04.	Lieldienu pasākumi	Kandava	250	vietējie iedzīvotāji
2.		Sabiles tūrisma sezonas atklāšana	Sabiles pilsēta	50	vietējie iedzīvotāji, gk. bērni
3.		Sezonas „Akmens. Ainava” atklāšana	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki
4.	jūnijs	"Kandavas novadam - 10"	Kandavas novada pagastos un Kandavas pilsētā	1000	vietējie iedzīvotāji
5.	23.06.	Līgo svētku brīvdabas izrāde un zaļumballe	Brīvdabas estrāde "Ozolāji"	4000	vietējie iedzīvotāji un tūristi
6.	23.06.	Līgo svētki „Akmens saule”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
7.		Sabiles Vīna svētki	Sabiles pilsēta	3000	vietējie iedzīvotāji un tūristi
8.		Akmeņu stādīšana / audzēšana izmēģinājumu dārzā	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
9.	25.08.	Kā es māku, tā es dziedu - nāc manī klausīties!"	Brīvdabas estrāde "Ozolāji", Kandava	346	vietējie iedzīvotāji
10.		Sezonas „Akmens. Ainava” noslēgums	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
11.	26.12.	Ziemassvētku tirdziņš	Kandavas pilsēta	3000	vietējie iedzīvotāji
12.	31.12.	Vecā gada pavadīšana un Jaunā gada sagaidīšana	Kandavas pilsēta, Tirgus laukums	3000	vietējie iedzīvotāji
		KOPĀ		14050	
	2006.gads				
1.	maijs	Sabiles tūrisma sezonas atklāšana	Sabiles pilsēta	50	vietējie iedzīvotāji, gk. bērni

2.	23.06.	Līgo svētku brīvdabas izrāde un zaļumballe	Brīvdabas estrāde "Ozolāji"	4000	vietējie iedzīvotāji un tūristi
3.	23.06.	Līgo svētki „Uguns deja”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
4.	jūlijs	Sabiles Vīna svētki	Sabiles pilsēta	3000	vietējie iedzīvotāji un tūristi
5.	augusts	Kā es māku, tā es dziedu - nāc manī klausīties!"	Brīvdabas estrāde "Ozolāji", Kandava	300	vietējie iedzīvotāji
6.	26.12.	Ziemassvētku tirdziņš	Kandavas pilsēta	3000	vietējie iedzīvotāji
7.	31.12.	Vecā gada pavadīšana un Jaunā gada sagaidīšana	Kandavas pilsēta, Tīrgus laukums	3000	vietējie iedzīvotāji
		KOPĀ		12350	
	2005.gads				
1.	maijs	Sabiles tūrisma sezonas atklāšana	Sabiles pilsēta	50	vietējie iedzīvotāji, gk. bērni
2.	23.06.	Līgo svētku brīvdabas izrāde un zaļumballe	Brīvdabas estrāde "Ozolāji"	3000	vietējie iedzīvotāji
3.	22.-25.06.	Performance festivāls „Rituāls”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslinieki un mākslas interesenti
4.	23.06.	Līgo svētki „Nezināmais elements”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
5.	jūlijs	Sabiles Vīna svētki	Sabiles pilsēta	3000	vietējie iedzīvotāji un tūristi
6.	augusts	Kā es māku, tā es dziedu - nāc manī klausīties!"	Brīvdabas estrāde "Ozolāji", Kandava	300	vietējie iedzīvotāji
7.	26.12.	Ziemassvētku tirdziņš	Kandavas pilsēta	3000	vietējie iedzīvotāji
8.	31.12.	Vecā gada pavadīšana un Jaunā gada sagaidīšana	Kandavas pilsēta, Tīrgus laukums	3000	vietējie iedzīvotāji
		KOPĀ		12350	
	2004.gads				
1.	ziema	Ojāra Feldberga uguns, ūdens, gaisa, zemes performance „Piezemēšanās”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki
2.	maijs	Sabiles tūrisma sezonas atklāšana	Sabiles pilsēta	50	vietējie iedzīvotāji, gk. bērni
3.	29.-30.05.	Kandavas novada svētki	Kandavas pilsēta	3000	vietējie iedzīvotāji
4.	23.06.	Līgo svētku brīvdabas izrāde un zaļumballe	Brīvdabas estrāde "Ozolāji"	3000	vietējie iedzīvotāji un tūristi
5.	23.06	Līgo svētki	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		mākslas interesenti, mākslinieki, tūristi
6.	28.08.	Kā es māku, tā es dziedu - nāc manī klausīties!"	Brīvdabas estrāde "Ozolāji", Kandava	300	vietējie iedzīvotāji
7.	rudens	„Dzejas taka”	Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs		dzejas un mākslas interesenti

8.	26.12.	Ziemassvētku tirdziņš	Kandavas pilsēta	3000	vietējie iedzīvotāji
9.	31.12.	Vecā gada pavadīšana un Jaunā gada sagaidīšana	Kandavas pilsēta, Tīrgus laukums	3000	vietējie iedzīvotāji
		KOPĀ		6000	